

Ne Europos Sąjungos šalių piliečių poreikių analizė:

Kauno miesto
savivaldybės
ataskaita

Ataskaitos autorės:

dr. Giedrė Blažytė,
Akvilė Kriščiūnaitė

Tyrimą įgyvendino:

dr. Giedrė Blažytė,
Akvilė Kriščiūnaitė,
Mažvydas Karalius,
Ugnė Litvinaitė,
Indrė Bielevičiūtė,
Greta Gustytė

© Diversity Development
Group

© Socialinių paslaugų
priežiūros departamentas
prie Socialinės apsaugos ir
darbo ministerijos

Integracija – tai dinamiškas kompleksinis procesas, veikiamas socialinių, ekonominių, politinių, kultūrinių, aplinkybių ir lemiantis migracijos ir integracijos procesuose dalyvaujančių žmonių sėkmingą adaptaciją juos priimančios valstybės sociokultūrinėje aplinkoje, visuomenėje. Integracijos proceso kompleksiskumas daro įtaką valstybės ir savivaldybių teikiamų socialinės apsaugos, sveikatos apsaugos, švietimo ir kultūros ir kt. paslaugų transformacijos poreikiui tam, kad jos būtų prieinamos ne tik Lietuvos Respublikos piliečiams, bet ir žmonėms atvykstantiems į Lietuvą iš trečiųjų šalių su tikslu sėkmingai integruotis į valstybės, visuomenės gyvenimą, čia gyventi, dirbti, augti, tobulėti.

Ši ataskaita yra projekto „Savivaldybių kompetencijų didinimas teikiant paslaugas trečiųjų šalių piliečiams“ dalis. Projekto tikslas – stiprinti integracijos paslaugų trečiųjų šalių piliečiams teikimą Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių miestų, Jonavos bei Akmenės rajonų savivaldybėse. Projektas finansuojamas Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo lėšomis.

Socialinių paslaugų priežiūros departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, kaip šio projekto vykdytojas, dėkoja projekto partneriams – VšĮ Diversity Development Group už atliktą išsamų plačios apimties tyrimą, kurio dėka pristatoma ši ataskaita, taip pat Kauno miesto savivaldybės administracijai už glaudų bendradarbiavimą ir pagalbą atliekant tyrimą, už suteiktą informaciją, pasidalinimą patirtimis, įžvalgomis ir idėjomis.

Socialinių paslaugų priežiūros departamento
prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktorius

Alvydas Masiulis

Turinys

	Ne ES šalių piliečių integracijos profilis: Kauno miesto savivaldybė	5
1.	Ne ES piliečių populiacija Kauno miesto savivaldybėje (2010-2020 metais)	14
2.	Ne ES šalių piliečių integracijos patirtys ir poreikiai	17
2.1	Tyrimo dalyvių (ne ES piliečių) sociodemografinės charakteristikos	18
2.2	Atvykimo aplinkybės ir priežastys	19
2.3	Savivaldybės pasirinkimo priežastys	21
2.4	Pirmieji iššūkiai ir sunkumai bei pagalbos ir informacijos šaltiniai, atvykus gyventi į Lietuvą	22
2.5	Gyvenimo savivaldybėje patirtys	27
2.5.1	Lietuvių kalbos gebėjimai ir jų svarba integracijai	27
2.5.2	Užimtumas	36
2.5.3	Sveikatos priežiūros paslaugos	43
2.5.4	Socialinės paslaugos ir būstas	49
2.5.5	Vaikų švietimas	53
2.5.6	Kultūra	58
2.5.7	Politinis ir pilietinis dalyvavimas	61
2.5.8	Diskriminacijos atvejai ir patirtys	64
2.5.9	Socialiniai ryšiai Lietuvoje ir santykiai su vietos bendruomene	66
2.5.10	Moterų migrančių integracijos patirtys	67
2.6	Gyvenimo savivaldybėje vertinimas ir (ateities) perspektyvos	72
2.6.1	Gautų paslaugų vertinimas: galimybės ir trūkumai	73
2.6.2	Paslaugų savivaldybėje trūkumas ir poreikis	75
2.6.3	Tyrimo dalyvių gyvenimo Lietuvoje ateities perspektyvos	77
3.	Ne ES piliečių integracijos galimybės savivaldybėje:	
	paslaugų, paslaugų infrastruktūros ir miesto atvirumo vertinimas	78
3.1	Migracijos situacija savivaldybėje ir užsieniečių integracijos aktualumas	79
3.2	Paslaugų planavimas ir prieinamumas ne ES piliečiams	81
3.3	Paslaugų ir paslaugų infrastruktūros pritaikymas ne ES piliečiams	84
3.3.1	Sveikatos priežiūros paslaugos	88
3.3.2	Socialinės paslaugos ir būstas	89
3.3.3	Užimtumas	90
3.3.4	Švietimas	91
3.3.5	Kultūra	94
3.3.6	Iššūkiai, su kuriais susiduriama teikiant paslaugas ne ES piliečiams	95
3.4	Savivaldybės stiprybės ir silpnybės teikiant paslaugas ne ES piliečiams	97
3.4.1	Savivaldybės stiprybės ir silpnybės	97
3.4.2	Savivaldybės ir savivaldybei pavaldžių įstaigų darbuotojų tarpkultūrinis ugdymas	99
3.5	Antidiskriminacijos politika savivaldybėje	101
3.6	Tarpkultūrinis miestas: kur esama ir kur link (turėtų būti) einama	103
3.6.1	Strateginio požiūrio (dokumento) svarba	104
3.6.2	Sklandesnės užsieniečių integracijos rekomendacijos: ekspertų perspektyva	105
	Priedai: Lentelė Nr. 1: Informantų sociodemografinės charakteristikos	110

NE ES ŠALIŲ PILIEČIŲ INTEGRACIJOS PROFILIS: KAUNO MIESTO SAVIVALDYBĖ

UŽSIENIEČIŲ, GYVENANČIŲ
LIETUVOS RESPUBLIKOJE, SKAIČIUS:

73 751

(2020 METŲ PRADŽIOJE)¹

2,64%

VISŲ ŠALIES
GYVENTOJŲ

KAUNO MIESTO GYVENTOJŲ
SKAIČIUS:

289 364

(2020 METŲ PRADŽIOJE)²

UŽSIENIEČIŲ, GYVENANČIŲ
KAUNO MIESTE, SKAIČIUS:

5 447

(2020 METŲ PRADŽIOJE)³

LIETUVOS
RAUDONOJO KRYŽIAUS
DRAUGIJA

NVO, TEIKIANČIOS
INTEGRACIJOS
PASLAUGAS
UŽSIENIEČIAMS:

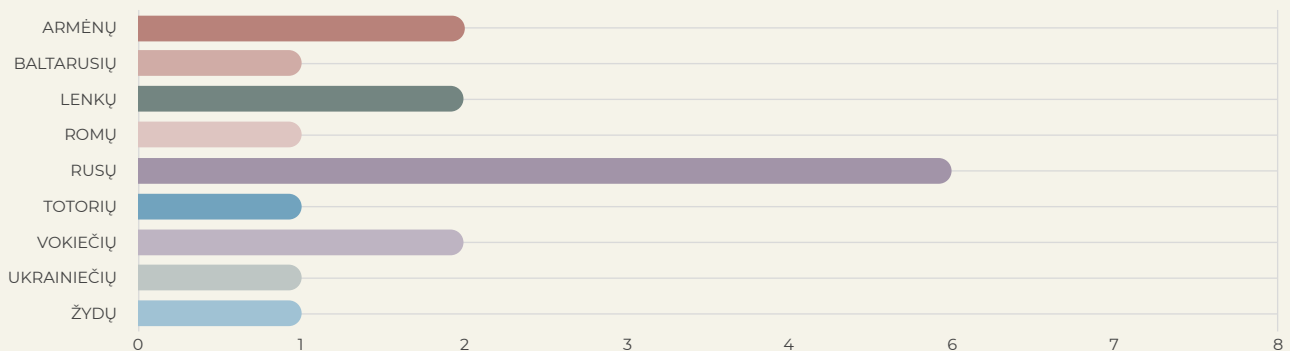
KITOS
ORGANIZACIJOS,
SUSIJUSIOS SU
UŽSIENIEČIŲ
INTEGRACIJA:

KAUNO
ĮVAIRIŲ TAUTŲ
KULTŪROS
CENTRAS

TAUTINIŲ BENDRUOMENIŲ NVO⁴

(2018 METŲ DUOMENIMIS)⁵

¹ Oficialios statistikos portalas (2020). Lietuvos gyventojai (2020 m. leidimas): gyventojų skaičius ir sudėtis, <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventojai-2020/salies-gyventojai/gyventoju-skaicius-ir-sudetis>.

² Migracijos departamentas (2020). 2019 m. migracijos metraštis, [https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/MIGRACIJOS%20METRA%C5%A0TIS_2019%20\(1\).pdf](https://migracija.lrv.lt/uploads/migracija/documents/files/Migracijos%20metra%C5%A1%C4%8Diai/MIGRACIJOS%20METRA%C5%A0TIS_2019%20(1).pdf).

³ Ten pat.

⁴ Laisva valia iniciatyvių piliečių įkurtos organizacijos, kurios siekia išsaugoti ir puoselėti savo kalbą, kultūrą, tradicijas. Lietuvoje nevyriausybiniomis organizacijomis laikomos asociacijos, labdaros ir paramos fondai bei dauguma viešųjų įstaigų. (Tautinių mažumų departamentas, 2018).

⁵ Tautinių mažumų departamentas (2018). Tautinės bendruomenės Lietuvoje (2018), <https://tmde.lrv.lt/uploads/tmde/documents/files/Tautines%20bendruomenes%20Lietuvoje2019-01-21a.pdf>; tautinės bendrijos, <http://www.tbn.lt/id-renginiai.html>.

NE ES ŠALIŲ PILIEČIŲ INTEGRACIJOS IŠŠŪKIAI: PROBLEMŲ IR POREIKIAI

LIETUVIŲ KALBA

Sunkumai ir iššūkiai:

- teisiniai barjerai gaunant leidimą gyventi šalyje;
- kalbos barjerai;
- psichologiniai išgyvenimai;
- visuomenės nuostatos;
- darbo paieška ir įsidarbinimas;
- lyčių nelygybė;
- informacijos apie paslaugas trūkumas.

Lietuvių kalbos gebėjimų stoka:

- apsunkina priėjimą prie reikiamų paslaugų;
- apriboja bendravimą su vietos bendruomene ir socialinių ryšių rato plėtrą;
- turi įtakos neigiamoms visuomenės ir paslaugas teikiančių specialistų nuostatomis lietuvių kalba nekalbančių užsieniečių atžvilgiu;
- apriboja įsidarbinimo galimybes ir lemia mažesnes aukštesnės kvalifikacijos bei geriau mokamo darbo perspektyvas ateityje;
- sukelia sunkumų susirandant gyvenamąją vietą.

Gyvenimo šalyje pradžioje svarbu ne ES piliečius:

- tinkamai informuoti apie savivaldybėje, kurioje gyvena, teikiamas paslaugas (skirtas bendrai miesto gyventojams ir kryptingai su užsieniečių integracija susijusias paslaugas) bei užtikrinti šių paslaugų prieinamumą;
- užtikrinti galimybes ugdyti lietuvių kalbos įgūdžius tik atvykus gyventi į savivaldybę;
- įvairiomis priemonėmis skatinti užsieniečių įsitraukimą į vietos bendruomenės gyvenimą.

Aplinkybės, kurios labiausiai sunkina lietuvių kalbos mokymąsi:

- kalbos kursų ir darbo derinimas;
- kalbos kursų ir gyvenimo / rūpinimosi šeimos nariais derinimas;
- menkas lietuvių kalba kalbančių pažįstamų ratas.

Pabėgėlių priėmimo centre (PPC) organizuojamų kursų nepakanka, kad **prieglobsčio prašytojai ir jo gavėjai** pasiruoštų savarankiškam gyvenimui pasibaigus integracijos laikotarpiui PPC (mokymų laikotarpis yra per trumpas, kvestionuojama mokymų kokybė, jos pritaikymas skirtingus gebėjimus ir galimybes turintiems ne ES piliečiams).

Valandų skaičiaus, numatyto nemokamiems lietuvių kalbos kursams **prieglobsčio gavėjams**, tęsiant integraciją savivaldybėse, nepakanka; kursai organizuojami pagal projektus, skiriamas finansavimas neužtikrina kursų kokybės ir tęstinumo. Taip pat pasigendama bendros skirtingus / individualius ne ES piliečių gebėjimus atliepančios lietuvių kalbų kursų metodologijos, keliamas klausimas, ar egzaminas, kurį turi laikyti nemokamus kursus išklause ne ES piliečiai, atskleidžia jų tikrąsias žinias ir lietuvių kalbos gebėjimus.

Gerosios patirtys: lietuvių kalbos mokymo(si) ne ES piliečių iniciatyvos – tarptautinės platformos „Speak“ pritaikymas, lietuvių kalbos mokymosi priemonės „Flyent“ sukūrimas.

NE ES PILIEČIŲ INTEGRACIJOS IŠŠŪKIAI: PROBLĖMOS IR POREIKIAI

UŽIMTUMAS

Nedalyvavimo darbo rinkoje priežastys:

- šeimos ir darbo derinimas;
- sunkumai persikvalifikuojant/ pripažįstant kilmės šalyje įgytą specialybę Lietuvoje;
- sveikatos problemos;
- lietuvių kalbos barjeras.

Aplinkybės, kurios labiausiai apsunkina integraciją į darbo rinką:

- lietuvių kalbos barjeras;
- biurokratinės kliūtys;
- ilgai trunkanti leidimo dirbti suteikimo tvarka;
- sunkumai keičiant darbdavį (dėl sudėtingų reikalavimų, kuriuos turi patenkinti, norėdami pakeisti darbdavį, yra linkę susitaikyti su darbdavio keliamomis sąlygomis ir atsiduria (labiau) pažeidžiamoje padėtyje);
- neigiamos darbdavių nuostatos;
- informacijos apie įsidarbinimo ar darbo vietos susikūrimo galimybes trūkumas.

Dėl lietuvių kalbos žinių trūkumo (prieglobsčio gavėjai taip pat ir dėl visuomenės nuostatų) ne ES piliečiai, o ypač prieglobsčio gavėjai ir moterys migrantės, dirba žemesnės kvalifikacijos ir lietuvių kalbos nereikalaujančius darbus. Aplinkybė, kad užsieniečiai yra priversti dirbti žemesnės kvalifikacijos darbus nei jų turima profesinės kvalifikacija ir sukaupta darbo patirtis kilmės šalyje, turi įtakos jų psichologinei būklei ir savivertei.

SVEIKATOS PRIEŽIŪRA

Aplinkybės, kurios labiausiai apsunkina sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą:

- lietuvių kalbos barjeras (ypač psichinės sveikatos priežiūros ir akušerių-ginekologų teikiamų paslaugų);
- neigiamos nuostatos;
- teisinis statusas;
- finansinių lėšų trūkumas gauti paslaugas privačiose sveikatos priežiūros įstaigose (pvz., psichologo ar psichoterapeuto konsultacijas).

NE ES PILIEČIŲ INTEGRACIJOS IŠŠŪKIAI: PROBLĖMOS IR POREIKIAI

SOCIALINĖ APSAUGA IR BŪSTAS

Aplinkybės, kurios labiausiai apsunkina socialinių paslaugų ir būsto prieinamumą:

- ribotos žinios apie teises gauti socialinę paramą ir socialines paslaugas;
- visuomenės nuostatos;
- kalbos barjeras;
- gyvenamosios vietos deklaravimas;
- prieglobsčio gavėjai nepriskiriami atskirai pažeidžiamai grupei, kuri galėtų gauti socialinį būstą lengvesnėmis sąlygomis.

VAIKŲ ŠVIETIMAS

Aplinkybės, kurios labiausiai apsunkina švietimo paslaugų prieinamumą:

- lietuvių kalbos barjeras (ribotos galimybės ieškoti informacijos apie formaliojo ir neformaliojo ugdymo įstaigas ir registruoti vaikus į jas; lietuvių kalba nekalbantiems tėvams dalyvauti ir stebėti vaikų ugdymo procesą ir kt.);
- visuomenės nuostatos.

Lietuvos švietimo sistemos infrastruktūra netinkamai pasirengusi priimti užsieniečius vaikus – nėra aiškūs, valstybiniu lygiu priimto vaikų gebėjimų vertinimo mechanizmo, mokyklos nepasirengusios priimti lietuvių kalba negebančių kalbėti užsieniečių vaikų, nepriimta priemonių, kurios padėtų mokyklos bendruomenei pasiruošti priimti ir padėti užsieniečiui vaikui pereinamuoju laikotarpiu.

KULTŪRA

Ne ES piliečiai kultūros paslaugomis nesinaudoja arba naudojami labai retai. Dažniausiai tai susiję su šeimomis aplinkybėmis, rečiau - su galimybėmis gauti informaciją apie įvairias kultūros paslaugas ir prieinamumą prie šių paslaugų užsieniečiui suprantama kalba.

NE ES PILIEČIŲ INTEGRACIJOS IŠŠŪKIAI: PROBLĖMOS IR POREIKIAI

GAUTŲ PASLAUGŲ SAVIVALDYBĖJE VERTINIMAS

Kritiškas Migracijos departamento, Užimtumo tarnybos ir šių įstaigų padalinių teikiamų paslaugų vertinimas:

- viešai prieinamos informacijos ne lietuvių kalba trūkumas;
- Migracijos departamento ir Užimtumo tarnybos padaliniuose dirbančių tarnautojų nekompetencija aptarnauti užsienio šalių piliečius (gebėjimų susikalbėti ne lietuvių kalba nebuvimas, kompetencijų ir tolerancijos stoka).

Kritiškas sveikatos priežiūros įstaigų paslaugų teikimo vertinimas:

- vertimo paslaugų trūkumas;
- neetiškas darbuotojų elgesys dėl užsieniečių kilmės, religinių nuostatų ar panašių aspektų.

PASLAUGŲ PLANAVIMAS IR PRIEINAMUMAS

- Dauguma (apie 73 proc.) respondentų, atstovaujančių Kauno miesto savivaldybei pavaldžioms įstaigoms, sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu, kad jų atstovaujamosiose įstaigose užtikrinama, jog teikiant paslaugas gyventojai gautų tokios pat kokybės aptarnavimą, nesvarbu, kokia jų etninė kilmė, religija ar kt.
- **Tačiau** tik apie ketvirtadalis (apie 25 proc.) įstaigų atstovų sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu, kad jų atstovaujamosiose įstaigose planuojant paslaugas atsižvelgiama į ne ES šalių piliečių poreikius.
- Dauguma savivaldybei atstovaujančių įstaigų atstovų (apie 78 proc. ugdymo įstaigų ir kultūros įstaigų atstovų) pažymėjo, kad planuojant veiklas nesikonsultuojama su integracijos paslaugas ne ES šalių piliečiams teikiančiomis NVO, ne ES piliečių organizacijomis ar bendruomenėmis. Situacija geresnė socialines paslaugas teikiančiose įstaigose: 6 iš 7 šių įstaigų atstovų pažymėjo, kad tokias konsultacija įgyvendina.
- Savivaldybei planuojant paslaugas gyventojams integracijos paslaugas ne ES šalių piliečiams teikiančios NVO, ne ES šalių piliečių organizacijos ar bendruomenės yra įtraukiamos bent kartais. **Tačiau** tyrime dalyvavusios NVO akcentuoja tarpinstitucinio bendradarbiavimo trūkumą. Be to, į paslaugų planavimo procesus visiškai nėra įtraukiami užsienio šalių piliečių organizacijų ar jų bendruomenių atstovai.
- Kauno miesto savivaldybė nėra numačiusi atskiro finansavimo, kuris būtų skiriamas užsieniečių integracijos priemonėms ir paslaugoms, pritaikytoms specifiniams užsieniečių poreikiams (pvz., asmenims, negebantiems kalbėti valstybine kalba), įgyvendinti. Savivaldybė skiria finansavimą tautinių bendruomenių veikloms įgyvendinti. Tačiau finansavimas yra projektinis, prie projekto reikalavimų negarantuojama, kad veiklos visiškai atitiks tikslinės grupės poreikius, taip pat neužtikrinamas šių priemonių finansavimo ir įgyvendinimo tęstinumas.
- Dauguma (apie 92 proc.) savivaldybei pavaldžių įstaigų atstovų įvardijo, kad jų atstovaujamosiose įstaigose įgyvendinama lygių galimybių, apimančių ir lygias galimybes etniniu, tautiniu ir religiniu pagrindu, politika.
- **Tačiau** strateginiuose savivaldybės dokumentuose neįtrauktas lygių galimybių, apimančių ir lygias galimybes etniniu, tautiniu ir religiniu pagrindu, klausimas. Be to, savivaldybėje nenumatytos priemonės (pvz., stebėseną, visuomenės apklausos), kurios padėtų įvertinti, ar savivaldybės gyventojai nėra diskriminuojami dėl etninės, tautinės kilmės ar religijos.

PASLAUGŲ INFRASTRUKTŪROS PRITAIKYMAS (SPECIFINIAMS) NE ES ŠALIŲ PILIEČIŲ POREIKIAMS

- Nors Kauno miesto savivaldybės administracijos skyrių atstovai buvo linkę sutikti, kad savivaldybės infrastruktūra (interneto puslapis, informacija apie teikiamas paslaugas ir pan.) pritaikyta lietuvių kalba nekalbantiems užsienio šalių piliečiams, **tačiau realybėje infrastruktūra nėra tinkamai pritaikyta:** savivaldybės internetiniame puslapyje informacija yra skelbiama tik lietuvių ir anglų kalbomis, (nors daugiausiai per pastarąjį dešimtmetį leidimų laikinai gyventi buvo išduodama Ukrainos piliečiams); informacija anglų kalba yra labiau skirta verslą steigti ketinantiems užsieniečiams, o informacija apie paslaugas prieinama tik lietuvių kalba.
- Ribotas infrastruktūros pritaikymas ne ES šalių piliečiams pastebimas ir tarp savivaldybei pavaldžių įstaigų. Tik apie ketvirtadalį (24 proc.) įstaigų atstovų pritarė, kad jų atstovaujamos įstaigos infrastruktūra yra pritaikyta lietuvių kalba nekalbantiems užsienio šalių piliečiams. Maždaug pusė (48 proc.) respondentų atstovų nei sutiko, nei nesutiko su teiginiu.
- Beveik 4 iš 10 (39 proc.) savivaldybei pavaldžių įstaigų atstovų atsakė, kad interneto puslapis nepritaikytas asmenims, nekalbantiems lietuviškai.
- Kauno miesto savivaldybė nėra paskyrusi asmens, kuris būtų atsakingas už konsultacijų ir informacijos teikimą apie mieste prieinamas paslaugas miesto gyventojams, užsieniečiams integracijos paslaugas teikiančias organizacijas ar kitą aktualią informaciją naujai į miestą gyventi atvykusiems užsieniečiams. Nė vienas anketinėje apklausoje dalyvavęs savivaldybės atstovas nepažymėjo, kad savivaldybėje dirba asmenys, išimtinai galintys teikti informaciją užsienio šalių piliečiams.
- Dauguma (apie 73 proc.) savivaldybei pavaldžių įstaigų atstovų pažymėjo, kad jų atstovaujamos įstaigose dirba asmenys, galintys suteikti informaciją užsienio šalių piliečiams, bet jie nėra išimtinai atsakingi už darbą su užsienio šalių piliečiais.
- Nors savivaldybės administracijos atstovas įvardijo, kad savivaldybėje yra galimybė gauti vertėjo paslaugas, apie tokią galimybę nėra girdėję nei ne ES šalių piliečiai, nei jiems paslaugas teikiančios organizacijos.
- Dauguma mokyklinio ugdymo įstaigų atstovų pažymėjo, kad lietuvių kalba nekalbantys nepilnamečiai iš ne ES šalių neturi galimybės mokytis išlyginamojoje klasėje arba išlyginamojoje mobiliojoje grupėje. Kita vertus, nepilnamečiams iš ne ES šalių yra galimybė sudaryti individualius mokymosi planus.
- Beveik pusė (apie 47 proc.) ugdymo įstaigų atstovų pažymėjo, kad jų atstovaujamos įstaigose galėtų būti paskirtas asmuo, galintis padėti lietuviškai nekalbantiems nepilnamečiams iš ne ES šalių sklاندžiai įsitraukti į įstaigos bendruomenės gyvenimą, mokytis ir ugdytis. Vis dėlto apie 42 proc. respondentų pažymėjo, kad tokios galimybės jų atstovaujamos ugdymo įstaigose nėra.
- Tik apie 9 proc. ugdymo įstaigų socialinio pedagogo ir (arba) psichologo pagalba pritaikoma prie specifinių lietuvių kalba nekalbančių nepilnamečių iš ne ES šalių poreikių. Penktadalį (apie 21 proc.) respondentų įvardijo, kad tokia pagalba lietuviškai nekalbantiems nepilnamečiams iš ne ES šalių neprieinama.
- Apie 41 proc. ugdymo įstaigų nevykdo lietuvių kalba nekalbančių nepilnamečių iš ne ES šalių pažangos ir rezultatų stebėsenos siekiant užtikrinti šių nepilnamečių integraciją.

SAVIVALDYBĖS STIPRYBĖS IR SILPNYBĖS

Stiprybės

- Savivaldybei pavaldžių įstaigų atstovų suvokimas, kad užsieniečių integracijos klausimai yra aktualūs savivaldybei ir ateityje turėtų būti daugiau iniciatyvų, kuriomis būtų siekiama gerinti paslaugų ir informacijos apie jas prieinamumą ne ES piliečiams.
- Savivaldybėje prieinamos vertimo paslaugos, tačiau praktikoje trūksta informacijos apie tokios paslaugos galimybes.
- Savivaldybės pastangos integruojant aukštos kvalifikacijos ne ES šalių piliečius.

Silpnybės

- Savivaldybės administracija neturi pakankamai informacijos apie migracijos kontekstą Kauno mieste, dėl to nežino, kokius poreikius ši tikslinė grupė turi ir kaip turėtų būti pritaikytos paslaugos, kad būtų patenkinti šie poreikiai.
- Tarpinstitucinio bendradarbiavimo, ypač tarp Kauno miesto savivaldybės administracijos, jai pavaldžių įstaigų ir mieste užsienio šalių piliečiams integracijos paslaugas teikiančių organizacijų, tautinių ir užsieniečių bendruomenių, trūkumas.
- Kauno miesto savivaldybė yra pasirošusi dirbti su aukštos kvalifikacijos užsieniečiais, tačiau ypač trūksta patirties dirbant su labiau pažeidžiamomis grupėmis, tokiomis kaip prieglobsčio gavėjai.
- Pasyvus seniūnijų į(s)traukimas į gyvenamąją vietą Kauno mieste deklaruojančių užsieniečių informavimą ir konsultavimą.
- Trūksta savivaldybės administracijos įsitraukimo organizuojant lietuvių kalbos kursus ir vertimo paslaugas savivaldybei pavaldžiose įstaigose.
- Ne ES šalių piliečiai ir jiems atstovaujanti organizacija neturi galimybių konsultuoti savivaldybę priimančiam sprendimui, susijusiam su klausimais, aktualiais savivaldybėje gyvenantiems užsienio šalių piliečiams ir bendrai visiems savivaldybės gyventojams.
- Savivaldybės strateginiuose dokumentuose neįtrauktas lygių galimybių, apimančių ir lygių galimybes etniniu, tautiniu ir religiniu pagrindu, klausimas. Be to, savivaldybėje nenumatytos priemonės (pvz., stebėseną, visuomenės apklausas), kurios padėtų įvertinti, ar savivaldybės gyventojai nėra diskriminuojami dėl etninės, tautinės kilmės ar religijos.
- Savivaldybėje veikiančiose privačiose įmonėse trūksta iniciatyvų įgyvendinant lygių galimybių politiką, kuri apimtų ir lygių galimybes etniniu, tautiniu ar religiniu pagrindu.
- Trūksta iniciatyvų, kuriomis būtų skatinamas savivaldybėje gyvenančių užsieniečių ir vietos bendruomenės bendradarbiavimas.
- Tarpkultūrinių mokymų savivaldybės administracijos ir jai pavaldžių įstaigų darbuotojams trūkumas. Tik apie 38 proc. ugdymo įstaigų ir 1 iš 7 socialines paslaugas teikiančių įstaigų atstovų pažymėjo, kad jų atstovaujamy įstaigų darbuotojams užtenka kompetencijų dirbti su lietuviškai nekalbančiais asmenimis. Informacijos apie įsidarbinimo ar darbo vietos susikūrimo galimybes trūkumas.

TRŪKSTAMŲ PASLAUGŲ POREIKIS

- Informavimo ir konsultavimo paslaugos naujai į savivaldybę atvykusiems gyventi ne ES šalių piliečiams (ypač užimtumo, socialinių paslaugų, vaikų švietimo, sveikatos priežiūros, kultūrinės veiklos, įvairių teisių (pvz., politinio dalyvavimo) klausimais) (**visose savivaldybėse**).
- Informavimo platformos, kur būtų įkeliama su įvairiomis paslaugomis susijusi informacija skirtingomis kalbomis, taip pat specialistų, kurie gebėtų aptarnauti ir suteikti reikiamą informaciją ne lietuvių kalba. Informantai taip pat paminėjo, kad trūksta informacijos apie Kauno mieste paslaugas teikiančias NVO (**Kauno miesto savivaldybė**).
- Vertimo paslaugos savivaldybei pavaldžiose ir valstybinėse institucijose (ypač sveikatos priežiūros ir socialines paslaugas teikiančiose įstaigose, užimtumo ir migracijos skyriuose) (**visose savivaldybėse**).
- Papildomos paslaugos moterims migrantėms, kurios padėtų išspręsti vaikų priežiūros ir kalbos mokymosi derinimo klausimus (**visose savivaldybėse**).
- Paslaugos, susijusios su psichinės sveikatos gerove (**visose savivaldybėse**).
- Labiau pritaikyta ugdymo įstaigų infrastruktūra lietuvių kalba nekalbantiems nepilnamečiams ir jų tėvams bei priemonės, skirtos mokyklos bendruomenės paruošti priimti užsieniečius vaikus (**visose savivaldybėse**).
- arpkultūrinio dialogo skatinimo iniciatyvos, skatinančios didesnį migrantų, ypač prieglobsčio gavėjų, įsitraukimą į vietos bendruomenės gyvenimą (**visose savivaldybėse**).
- Specifinės informavimo ir konsultavimo paslaugos moterims migrantėms (apie savivaldybėje moterims teikiamas paslaugas, pagalbą, moterų teises Lietuvoje) (**visose savivaldybėse**).
- Specifinės paslaugos ir iniciatyvos, skirtos moterims migrantėms, auginančioms vaikus, siekiant didesnio jų įsitraukimo į bendruomenės gyvenimą, lingvistinės integracijos ir užimtumo (**visose savivaldybėse**).

GEROSIOS PRAKTIKOS

- Projekto „Kaunas 2022“ komandos iniciatyva planuojant Europos kultūros sostinės renginius pakviesti Kauno mieste gyvenančius užsieniečius ir išsiaiškinti jų poreikius: kokių renginių pageidautų, ar (ir kaip) norėtų į juos įsitraukti ir pan.
- „Kaunas IN“ teikiamos konsultacijos, į Kauną atvykstančių verslo atstovų bei aukštos kvalifikacijos specialistų iš užsienio šalių informavimas apie paslaugas, teisinę bazę ir praktinius gyvenimo savivaldybėje bei šalyje aspektus.

1.

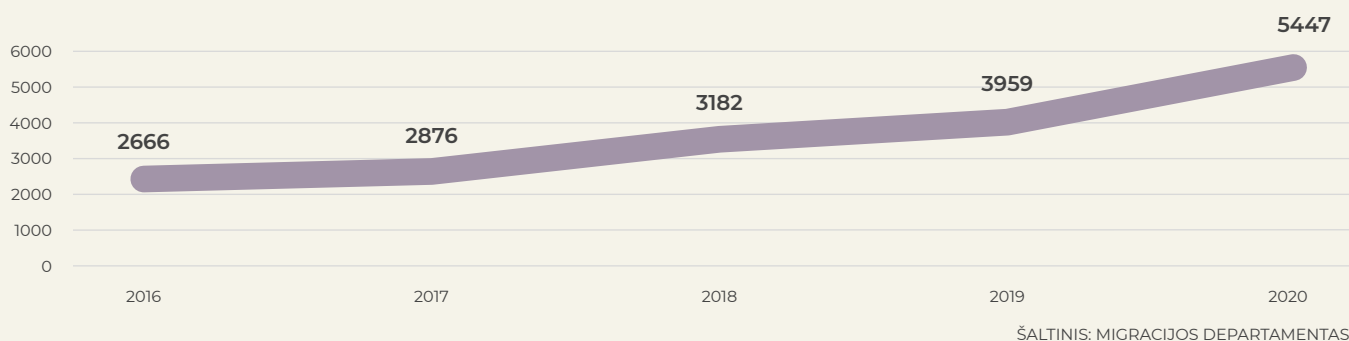
Ne ES piliečių populiacija Kauno miesto savivaldybėje

(2010-2020 METAIS)

Migracijos departamento duomenimis, užsieniečių, deklaravusių gyvenamąją vietą Kauno mieste per pastaruosius penkerius metus, skaičius išaugo dukart⁶.

UŽSIENIEČIAI, DEKLARAVĘ GYVENAMĄJĄ VIETĄ

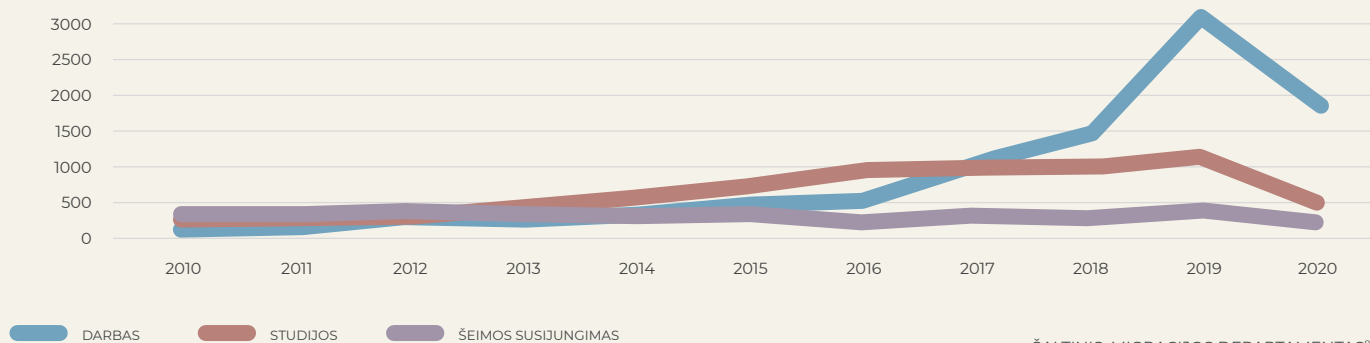
(METŲ PR.)

Per pastaruosius dešimt metų - nuo 2010 iki 2020 metų pirmojo pusmečio - Kauno mieste buvo išduota arba pratęsta 21 611 leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje. Dažniausiai leidimai laikinai gyventi buvo išduodami darbo (37 proc.), studijų (34 proc.) ir šeimos susijungimo (15 proc.) atvejais⁷.

LEIDIMO LAIKINAI GYVENTI LR IŠDAVIMAS IR KEITIMAS PAGAL TOP 3 PRIEŽASTIS

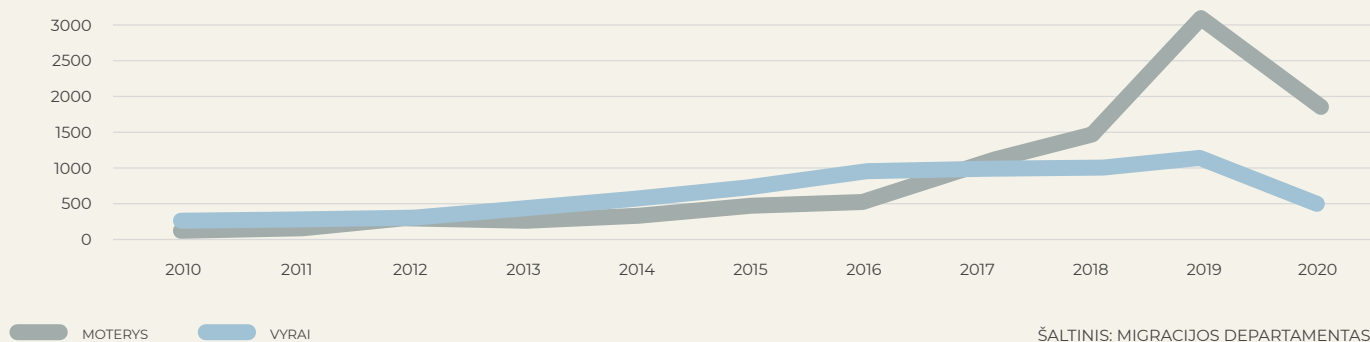
2010-2020 I PUSM. KAUNO M. SAV.

Iš visų 2010-2020 metų pirmąjį pusmetį Kauno miesto savivaldybėje išduotų ir pakeistų leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje 80 proc. jų buvo išduoti arba pakeisti vyrams ir 20 proc. – moterims. Nors kasmet leidimai gyventi buvo pakeisti daugiau vyrų nei moterų, visgi per metus tendencijos tarp vyrų ir moterų buvo gana panašios. Žiūrėdami į pirmą kartą išduodamus laikinuosius leidimus gyventi LR, matome, kad nuo 2017 metų kasmet laikinieji leidimai gyventi LR buvo išduoti žymiai daugiau vyrų nei moterų. Tai galima paaiškinti besikeičiančiomis atvykimo į šalį aplinkybių tendencijomis.

IŠDUOTI LEIDIMAI LAIKINAI GYVENTI LR KAUNO M. SAV. PAGAL LYTĮ

2010-2020 I PUSM. N=13507

⁶ Migracijos metraščiai 2015-2020 m., <https://migracija.lrv.lt/lt/statistika/migracijos-metrasciai>

⁷ Komunikacija su Migracijos departamentu, 2020 m. liepos 28 d.

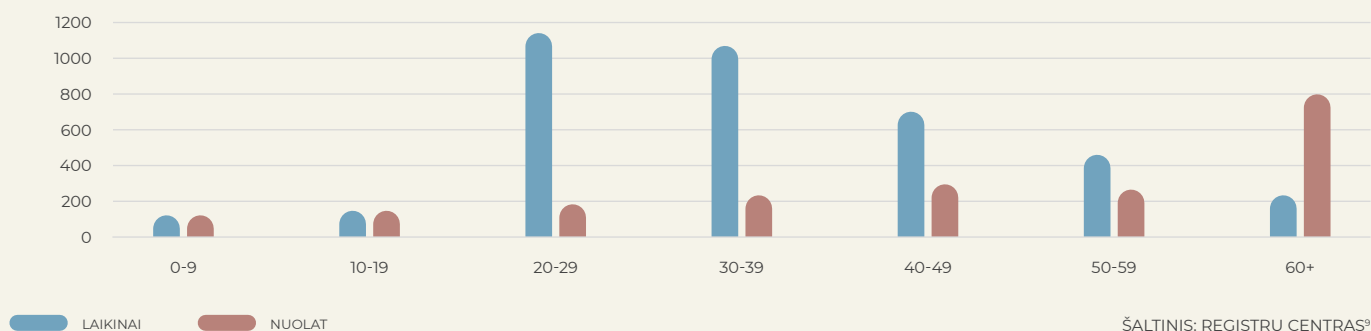
⁸ Ten pat.

2010-2020 metų pirmąjį pusmetį vyrai dažniau nei moterys kreipėsi dėl leidimų laikinai gyventi išdavimo darbo (atitinkamai 97 proc. ir 3 proc.) ir studijų (74 proc. ir 26 proc.) atvejais, moterys – dėl šeimos susijungimo. Reikėtų pastebėti, kad šeimos susijungimo pagrindu moterims ir vyrams išduodamų leidimų laikinai gyventi skaičius skyrėsi ne taip žymiai (atitinkamai 53 proc. moterimis, 43 proc. vyrams).

2010-2020 metų pirmąjį pusmetį daugiausia leidimų laikinai gyventi buvo išduodama 20-29 metų ir 30-39 metų amžiaus grupėse, leidimų nuolat gyventi vyresnių nei 60 metų amžiaus grupėje.

IŠDUOTI LEIDIMAI LAIKINAI IR NUOLAT GYVENTI KAUNO M. SAV. PAGAL AMŽIAUS GRUPĘ

2010-2020 I PUSM. N=5129

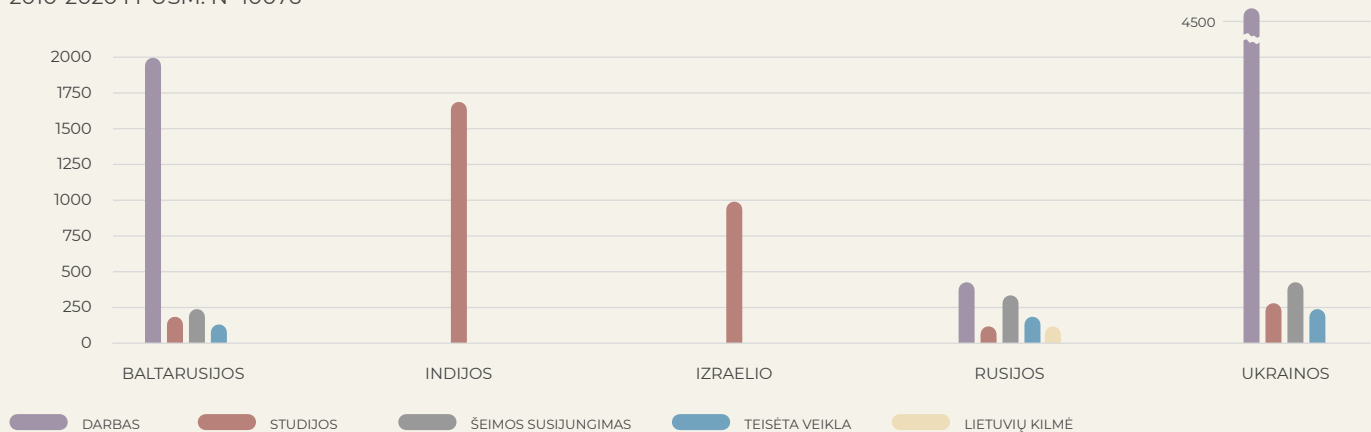

2010-2020 metų pirmąjį pusmetį daugiausia leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje buvo išduota arba pakeista Ukrainos (32 proc.), Baltarusijos (14 proc.), Indijos (10 proc.), Rusijos (8 proc.), Izraelio (6 proc.), Libano (4 proc.), Nigerijos (3 proc.) piliečiams. 23 proc. asmenų buvo kitų 85 skirtingų šalių piliečiai.

Baltarusijos ir Ukrainos piliečiai dažniausiai atvyksta dėl su darbu susijusių priežasčių, Indijos ir Izraelio piliečiai dėl studijų, o Rusijos piliečiams leidimai laikinai gyventi paprastai išduodami dėl darbo ir šeimos susijungimo aplinkybių.

IŠDUOTI LEIDIMAI LAIKINAI GYVENTI LR KAUNO M. SAV. PAGAL TOP5 PRIEŽASTIS IR TOP5 PILIETYBES

2010-2020 I PUSM. N=10076

⁹ Komunikacija su Registru centru, 2020 m. liepos 14 d.

¹⁰ Komunikacija su Migracijos departamentu, 2020 m. liepos 28 d.

2.

Ne ES šalių piliečių integracijos patirtys ir poreikiai

Šioje ataskaitos dalyje apžvelgiamos tyrime dalyvavusių visose 6 savivaldybėse ne ES piliečių gyvenimo savivaldybėje patirtys ir poreikiai skirtingose integracijos srityse, išskiriant probleminius aspektus ir galimybes. Užsieniečių pasidalyta patirtis yra papildyta tyrime dalyvavusių ekspertų įžvalgomis.

2.1 Tyrimo dalyvių (ne ES piliečių) sociodemografinės charakteristikos

Tyrime dalyvavo 52 ne Europos Sąjungos (ES) piliečiai iš 21 šalies, daugiausia iš Ukrainos (23 proc. informantų), Rusijos ir Sirijos (po 12 proc. informantų) bei Baltarusijos (10 proc. informantų)¹¹. 38 proc. tyrimo dalyvių sudarė vyrai, 62 proc. – moterys.

Informantai pagal gyvenimo šalyje trukmę pasiskirstė labai panašiai: 29 proc. tyrimo dalyvių per interviu šalyje gyveno 1-2 metus, 33 proc. – 3-4 metus, tokia pati dalis tyrimo dalyvių įvardijo, kad šalyje gyvena ilgiau nei 5 metus. 58 proc. tyrimo dalyvių buvo išduotas leidimas laikinai gyventi šalyje, 31 proc. – leidimas nuolat gyventi. 2 informantai buvo Lietuvos Respublikos piliečiai (1 pilietybę įgijo LR pilietybės atkūrimo, kitas – natūralizacijos tvarka).

Tyrimo dalyviai dažniausiai įvardijo, kad jiems leidimas gyventi šalyje išduotas studijų (11 informantų, daugiausia Klaipėdos mieste ir Vilniaus mieste), šeimos susijungimo (11 informantų, daugiausia Klaipėdos mieste) ir ketinimo dirbti Lietuvoje pagrindais (6 informantai, 3 iš jų **Kauno mieste**). 15 informantų įvardijo, kad turi prieglobsčio gavėjo statusą (papildomą apsaugą – 2, pabėgėlio statusą – 13 informantų) (daugelis jų gyvena Jonavos rajone).

Daugelis kalbintų informantų tyrimo laikotarpiu buvo 18-30 metų amžiaus (39 proc. informantų) ir 30-40 metų amžiaus (30 proc. informantų). 40-50 metų amžiaus tyrimo dalyviai sudarė 17 proc., vyresni nei 50 metų amžiaus – 13 proc. tyrimo dalyvių. 58 proc. informantų įvardijo, kad yra aktyvūs darbo rinkoje, 14 proc. studijavo. Didžioji dalis informantų (67 proc.) yra vedę (ištekėjusios) arba gyvena su partneriu (-e) (plačiau žr. Priedai, 1 lentelė).

¹¹ Tai atspindi migracijos kontekstą Lietuvoje – daugelio į šalį atvykstančių migrantų kilmės šalys yra Baltarusija, Ukraina ir Rusija (2020 m. duomenimis, migrantai iš šių šalių sudarė 45 proc. visų užsieniečių, imigravusių į Lietuvą 2019 m.). O pastaruosius ketverius metus prieglobsčio gavėjo statusas Lietuvos Respublikoje dažniausiai buvo išduodamas Sirijos piliečiams (2016-2020 m. Sirijos piliečiai sudarė 68 proc. visų prieglobsčio gavėjų šalyje). (Šaltiniai: Migracijos metraštis, 2019, <https://migracija.lrv.lt/lt/statistika/migracijos-metrasciai>; Prieglobstis Lietuvoje 2016-2019 m., <https://migracija.lrv.lt/lt/statistika/prieglobscio-skyrius-statistika/ataskaitos>).

DĖL GALIMYBIŲ
STUDIJUOTI
LIETUVOJE

DĖL KARO/NERAMUMŲ
KILMĖS ŠALYJE

DĖL ŠEIMOS
SUSIJUNGIMO

DĖL PIGAUS
PRAGYVENIMO LIETUVOJE

DĖL DARBINIŲ
APLINKYBIŲ

ATVYKIMO Į LIETUVĄ
PRIEŽASTYS

2.2 Atvykimo aplinkybės ir priežastys

Tyrime dalyvavę ne ES piliečiai dažniausiai įvardijo, kad į Lietuvą atvyko dėl galimybių studijuoti, aplinkybių, susijusių su darbu ir šeimos susijungimu, karo / neramumų kilmės šalyje ir pigaus pragyvenimo Lietuvoje.

Dauguma informantų įvardijo, kad prieš atvykdami į Lietuvą neturėjo jokių lūkesčių, kai kuriuos jų lydėjo nerimas, baimė ir abejonės, kad nusprendė gyventi Lietuvoje. Tai dažniausiai susiję su aplinkybe, kad tyrimo dalyviai prieš atvykdami į Lietuvą apie šalį turėjo mažai (neretai ir jokios) informacijos, o turimos žinios dažniausiai buvo susijusios su negatyviomis nuogirdomis ir neigiamomis ankstesnėmis asmeninėmis patirtimis:

„<...> draugas, kuris vyko į Lietuvą vienam Indijos projektui, pasišnekėjau su juo ir jis sako: „Nevyk į Lietuvą“. Aš sakau: „Kodėl?“ „Nes žmonės šalti, tau tai nepatiks“. Aš sakau: „<...> Gerai, nusiramink, aš tiesiog vykstu studijoms. Žinai, gal gali būti kitaip“ - tad tai buvo, ko aš tikėjausi.“ (Kn-2V)

Turėjusieji lūkesčių juos dažniausiai siejo su geresnėmis gyvenimo perspektyvomis, ypač su didesnėmis galimybėmis darbo rinkoje ir geresnėmis finansinėmis galimybėmis, taip pat su kokybiškesniu vaikų išsilavinimu. Iš karo nuniokotų šalių atvykę tyrimo dalyviai dažniausiai kaip vieną didžiausių lūkesčių minėjo jų ir šeimų narių saugumą. **Kauno mieste** kalbinti tyrimo dalyviai taip pat paminėjo, kad turėjo lūkestį įgyti kokybišką aukštąjį išsilavinimą.

„Prieš čia atvykdamas, nieko nežinojau apie šalį ar kitką, buvau susifokusavęs į studijas, į tai, kad turiu galimybę studijuoti vienoje iš Europos šalių, nes finansine prasme nesu iš aukštosios klasės, mums tai sušvelnino mūsų [šeimos – aut. past.] biudžetą.“ (Kn-7V)

„Visų pirma, lūkesčiai buvo susiję su darbu, nes aš nieko čia nežinojau, nauja šalis, jokios giminystės aš čia neturėjau išskyrus žmoną nieko čia neturėjau. <...> Lūkesčiai buvo su darbu, su įšišaknyjimu, taip sakant.“ (Kn-10V)

2.3 Savivaldybės pasirinkimo priežastys

Apžvelgiant priežastis, kodėl tyrimo dalyviai pasirinko gyventi vienoje ar kitoje šalies savivaldybėje, būtų galima išskirti keletą populiariausių informantų pateiktų atsakymų. Didieji šalies miestai, tarp jų **Kauno miestas**, dažniausiai buvo pasirenkami dėl didesnių galimybių įsidarbinti, studijų anglų kalba ir tuose miestuose jau gyvenančių šeimos narių (sutuoktinių / partnerių).

„Sutikau savo vaikiną, kuris yra iš Kauno. Tad tada mes tarsiu kurį laiką kontaktavome, tada, pačioje pradžioje, dar nesutikinėjome. Bet iš tiesų tai jis mane įtikino kreiptis dėl stipendijos Vytauto Didžiojo Universitete, tad čia atvykau.“ (Kn-3M)

„Jei atvirai, pačioje pradžioje norėjau vykti į Vilnių, žinote, tai sostinė, tačiau tada radau programą, kurią norėjau studijuoti, tai politikos mokslai. Ir anglų kalba ji prieinama tik Kaune.“ (Kn-6V)

Pasirinkimą gyventi Šiaulių m. ir Akmenės raj. lėmė mažesnės būsto įsigijimo ir nuomos kainos, patogi infrastruktūra auginti vaikus. Labiausiai iš visų miestų išsiskyrė Jonavos m., kurio pasirinkimą dauguma atvejų lėmė tai, kad jis yra arčiausiai Pabėgėlių priėmimo centro Rukloje, tad leidimus gyventi šalyje gavę užsieniečiai apie kitus variantus dažniausiai net nesvarstė. Kaip įvardijo Jonavos m. kalbinti informantai, galutinį sprendimą pasilikti gyventi šiame mieste lėmė atsiradusios galimybės įsidarbinti, mažesnės, lyginant su didžiausiais šalies miestais, būsto nuomos kainos bei didesnė tikimybė, kad būstą išnuomos gausesnei šeimai. Svarbiu faktoriumi buvo ir mieste jau turimi socialiniai ryšiai.

2.4 Pirmieji iššūkiai ir sunkumai bei pagalbos ir informacijos šaltiniai, atvykus gyventi į Lietuvą

Pirmieji iššūkiai ir sunkumai

Tyrimo dalyviai dažniausiai įvardijo, kad pirmieji sunkumai ir iššūkiai, atvykus gyventi į Lietuvą, buvo susiję su:

1. sunkumais gauti leidimą gyventi šalyje;
2. kalbos barjeru;
3. psichologiniais išgyvenimais;
4. priimančiosios visuomenės nuostatomis;
5. iššūkiams, susijusiems su darbo paieška ir įsidarbinimu;
6. priklausomybe nuo partnerio / sutuoktinio;
7. informacijos trūkumu.

Tyrimo dalyviai, kalbėdami apie pirmuosius sunkumus ir iššūkius, su kuriais susidūrė gyvenimo šalyje pradžioje, dažniausiai minėjo **sunkumus tvarkant formalumus dėl leidimo gyventi šalyje išdavimo**. Dažniausiai jie buvo susiję su komplikuota ir ilgai trunkančia leidimų gyventi išdavimo procedūra ir reikiamos informacijos trūkumu, kurį informantai buvo linkę sieti su Migracijos skyriuose dirbančių specialistų nekompetencija aptarnauti užsieniečius.

„<...> vienintelis šiek tiek problematiškas dalykas, su kuriuo susidūriau, buvo imigracijos skyrius. Žinote, <...> darbuotojai neturi tinkamų žinių.“ (Kn-2V)

„<...> net migracijos klausimai, atvyksti į [migracijos – aut. past.] departamentą, jie tarsi niekada, spėju, jie niekada nematė tiek užsieniečių, atvykstančių dėl dokumentų <...>. Jie bando kažką mums komunikuoti, grįžtame atgal į universitetą, tad pirmyn ir atgal. Vyksti tik tam, kad nuo ryto iki vakaro stovėtum eilėse, tik tam, kad gautum savo prašymą.“ (Kn-7V)

Sunkumai gaunant leidimus gyventi taip pat buvo susiję ir su kai kuriomis leidimų gyventi išdavimo ir pratęsimo sąlygomis. Informantai dažniausiai įvardijo, kad ypač daug iššūkių jiems kėlė reikalavimas nurodyti, jog turima pakankamai ir reguliarių pajamų pragyventi Lietuvos Respublikoje¹². Su šia sąlyga susijusi ir kita problema – sunkumai atsidaryti banko sąskaitą Lietuvoje, kol neišduotas leidimas laikinai gyventi.

„Taip pat tam, kad atsidarytum banko sąskaitą, negali jos atsidaryti be leidimo laikinai gyventi. Arba, jei nori ją atsidaryti, turi sumokėti tarsi mokesį, priklauso nuo situacijos, turėti banko sąskaitą gali kainuoti tarp 80-200 eurų. Ir tai yra žmonės, kurie čia persikelia, kai kurie - iš kitos pasaulio pusės, jie vis dar laukia atvykstant pirmųjų savo algalapių ir privalo mokėti tam, kad turėtų banko sąskaitą. Net jei jie turi darbo sutartį, net jei jie turi būstą, visus tuos kitus dalykus. <...> Jautiesi šiek tiek taip, tarsi tave apiplėšinėtų. Nes neturi pasirinkimo. Moki arba sąskaitos neturi.“ (Kn-3M)

Kita informantų dažniausiai minima problema, su kuria susidūrė atvykę gyventi į Lietuvą, buvo susijusi su **lietuvių kalbos įgūdžių stoka**. Kaip plačiau aptariama šios ataskaitos 2.5.1 dalyje, valstybinės kalbos žinios yra svarbus sėkmingos integracijos kriterijus, o šių žinių stoka lemia tokius iššūkius kaip ribotą priėjimą prie reikiamų paslaugų, menkesnes įsidarbinimo galimybes ir (arba) sunkumus susirasti būstą. Moterims migrantėms lietuvių kalbos žinių stoka gyvenimo šalyje pradžioje dažnai lemia ir **visapusę priklausomybę nuo sutuoktinio / partnerio bei socialinę izoliaciją** (taip pat žr. sk. 2.5.10).

„Esi pati viena <...>, tuo metu ten nebuvo daug informacijos anglų kalba, dabar tai smarkiai tobulėja, bet tuo metu anglų kalba galėjai gauti ne visą informaciją.“ (Kn-4M)

Dar vienas iššūkis, paminėtas tyrimo dalyvių ir glaudžiai susijęs su lietuvių kalbos barjeru, tai sunkumai **ieškant darbo ir įsidarbinant** (plačiau žr. 2.5.2 dalyje). Be lietuvių kalbos barjero, įsidarbinimą apsunkino ir pasikeitusi kultūrinė aplinka bei neigiamos visuomenės nuostatos.

„Iššūkių buvo labai daug ir su darbu, ir nauja šalis, kitas mentalitetas, kiti žmonės.“ (Kn-10V)

¹² Pagal šiuo metu Lietuvoje galiojančią tvarką užsieniečiai, norintys gauti / pakeisti leidimą laikinai gyventi, turi nurodyti, kad turi pakankamai ir (arba) gauna reguliarių pajamų pragyventi Lietuvos Respublikoje. Pragyvenimo lėšų dydis yra 1 minimali mėnesinė alga (MMA) per mėnesį, o užsieniečiui, ketinančiam studijuoti, mokytis, stažuotis, kelti kvalifikaciją, ir užsieniečiui, nesulaukusiam 18 metų amžiaus, – 0,5 MMA. Lėšų turi pakakti visam prašomo leidimo laikinai gyventi galiojimo laikotarpiui. (Daugiau informacijos www.migracija.lt/noriu-gauti-pakeisti-leidima-laikina-gyventi) 2021 m. sausio mėn. duomenimis, MMA sudarė 642 Eur. Vadinasi, užsienietis, kuriam, pavyzdžiui, leidimas laikinai gyventi išduodamas vieniems metams, turi nurodyti, kad banko sąskaitoje turi 7 704 Eur, užsienietis, atvykstantis studijuoti, – 3 852 Eur.

Dalis informantų įvardijo, kad atvykę gyventi į Lietuvą susidūrė su **psichologinėmis problemomis**. Dažniausiai jos susijusios su priežastimis, dėl kurių užsieniečiai buvo priversti palikti kilmės šalį (karinė padėtis, patirtas persekiojimas ir pan.), ir aplinkybėmis, kurias lemia pats migracijos procesas (pasikeitusios gyvenimo sąlygos, nauja ir nežinoma kalba, atsiskyrimas nuo artimųjų, patiriama vienatvė ir socialinė izoliacija ir pan.). Pastebima, kad su pastarosiomis dažniau susiduria moterys migrantės, atvykusios į šalį dėl šeimos susijungimo.

„<...> Tuo metu jaučiausi vieniša. Norėjau grįžti, toks jausmas, kad neturėčiau būti čia. Toks visiškas neigimas“. (Vln-2M)

„Nieko nepažinojau, bendrabučiuose neturėjau kaimyno, kad turėčiau su kuo pasikalbėti. <...> Nebuvau tokia sociali, kad prie ko nors priečiau ir tada kalbėčiau <...>. Bandžiau viską išsiaiškinti savo jėgomis.“ (Kn-4M)

Kai kurios informantų išvardytos problemos, su kuriomis šie susidūrė gyvenimo šalyje pradžioje, yra tiesiogiai susijusios su **visuomenės nuostatomis**. Informantai dažniausiai minėjo, kad būtent neigiamas nusistatymas prieš užsieniečius apsunkino darbo ir būsto paieškas, lėmė socialinę izoliaciją, ribojo reikiamų paslaugų prieinamumą.

Be jau minėtų iššūkių, tyrime dalyvavę ne ES piliečiai įvardijo, kad atvykus gyventi į Lietuvą (savivaldybę, kurioje gyvena) bene labiausiai jiems trūko aiškios, susistemintos ir suprantama kalba pateikiamos **informacijos apie įvairias paslaugas** ir jų prieinamumą (nuo įvairių įstaigų kontaktų iki labai praktinių klausimų, tokių kaip viešojo transporto veikimo tvarka).

„Net mažų dalykų išmanymas, pavyzdžiui, ar tai maisto prekių parduotuvė arba ėjimas apsipirkti, įgyti supratimą apie medicininės paslaugas, nes tuo metu rasti angliškai šnekantįjį, tai buvo tolygu laimėti loterijoje.“ (Kn-7V)

Pirmieji informacijos ir pagalbos šaltiniai

Tyrimas patvirtina socialinių ryšių svarbą gyvenimo šalyje pradžioje. Dažniausiai informantai įvardijo, kad pirmieji, kurie suteikė reikiamą informaciją, atvykus gyventi į Lietuvą, buvo: a) artimieji / šeimos nariai (šeimos susijungimo atvejais dažniausiai sutuoktiniai / partneriai, kurie yra LR piliečiai); b) draugai ir (arba) pažįstami; c) darbdavys ir (arba) bendradarbiai.

„<...> jei tai ne tai, kad susitikinėju su lietuviu vaikinu, kuris galėtų su manimi eiti, aš tiesiog neįsivaizduoju, kaip tai įmanoma.“ (Kn-3M)

„Čia turiu savų draugų iš Kazachstano ir pradžioje jie man padėjo, [patardami – aut. past.] kur eiti, kur pirkti, kaip elgtis tokio tipo situacijoje. Tad taip, pagalbos gaunu iš draugų, kurie čia gyvena septynerius ar aštuonerius metus.“ (Kn-9M)

Kauno, Klaipėdos ir Vilniaus miestuose gyvenantys užsieniečiai taip pat paminėjo, kad reikiamą informaciją gavo iš universiteto ir (arba) jiems priskirto universiteto mentoriaus.

„Vytauto Didžiojo Universitetas tarptautiniams studentams suorganizavo tokį malonų sutikimą, visiškai nejučiau nieko į tai panašaus. Nes jie suteikia tau bendrabutį, iš lietuvių studentų jie skyrė tau mentorių. Ir iš esmės šis mentorius tau labai padeda sužinoti, ką daryti, kur eiti. Ir tai dalykus padaro daug lengvesnius, be iššūkių. Tad, jei atvirai, neprisimenu, kad pirmaisiais mėnesiais turėčiau kokių nors iššūkių.“ (Kn-1M)

„Kai čia atvykau, universitetas buvo už mane atsakingas, tad jie padėjo man su viskuo <...>. Aš gavau visą paramą, žinote, jie netgi davė man lietuvišką mobiliojo telefono numerį ir kitką.“ (Kn-9M)

Vis tik reikėtų pastebėti, kad didžioji dalis informantų akcentavo, jog informacijos pirmiausia ieškojo savarankiškai ir tik vėliau tie, kurie turėjo tokią galimybę, kreipėsi į kitus informacijos šaltinius, pavyzdžiui, pažįstamus ir (arba) panašios patirties turinčius Lietuvoje gyvenančius užsieniečius.

Tyrime dalyvavusių ekspertų įžvalgos

Kaip pastebi tyrime dalyvavę ekspertai, tai, kokia yra migrantų gyvenimo naujame mieste pradžia, turi įtakos ir tolesniems integracijos etapams. Tad svarbu, kad jau pačioje pradžioje užsieniečiai būtų **tinkamai informuojami apie savivaldybėje teikiamas paslaugas** (bendrai miesto gyventojams ir kryptingai su užsieniečių integracija susijusias paslaugas) ir būtų užtikrinamas šių paslaugų prieinamumas. Taip pat aktualu užtikrinti galimybes **ugdėti lietuvių kalbos įgūdžius tik atvykus gyventi į savivaldybę** ir įvairiomis priemonėmis **skatinti užsieniečių įsitraukimą į vietos bendruomenės gyvenimą**.

„Aš manau, kad jei žmogus neturi integracinių galimybių pradžioje atvažiuavęs į Lietuvą, vėliau tą integraciją įgyvendinti dar sudėtingiau, nes žmogus atvažiuavęs jau randa savo veikimo ir išgyvenimo būdus, jis jau randa tas organizacijas, tas veiklas, randa darbą ir jis jau atsiranda tam tikram savo socialiniam burbulė ir jei nėra įsitraukimo ar santykio su vietine bendruomene, su miestu, su šalimi, tai tas santykis neatsiras jau pragyvenus keturis-penkis metus, jis turi atsirasti kada žmogus pradeda gyventi toje visuomenėje.“ (Kn-EKSP-5)

2.5 Gyvenimo savivaldybėje patirtys

2.5.1 Lietuvių kalbos gebėjimai ir jų svarba integracijai

Kokybinio tyrimo rezultatai atskleidžia, kad lietuvių kalbos žinios yra vienas svarbiausių aspektų sėkmingai užsieniečių integracijai, neatsižvelgiant į jų atvykimo į šalį aplinkybes ir priežastis.

„Mūsų, užsieniečių, problema yra tik viena – kalba. Išsprendus problemą su kalba, su bendravimu, visas kitas problemas išsispręsim mes patys.“ (Akm-4M)

Tie tyrimo dalyviai, kurie įvardijo, kad lietuvių kalbos žinios jiems nėra tokios svarbios, paprastai buvo rusakalbiai; jie, kaip atskleidžia tyrimas, dėl šios priežasties daugeliu atveju atsiduria šiek tiek labiau privilegijuotoje padėtyje. Vis tik reikėtų pastebėti, kad jaunimas šia kalba geba susikalbėti vis rečiau, tad lietuvių kalbos poreikis rusų kalba bendraujantiems užsieniečiams yra ne mažiau svarbus.

„Telefone turiu programėlę [kalbos mokymosi – aut. past.], yra kursų, yra net nemokamų kursų, bet aš ten nesilankiau, todėl, kad kažkaip asmeniškai pats nesijaučiu, kad man tai būtų būtina. Bet, pavyzdžiui, moku lenkų kalbą, galiu lenkiškai susikalbėti. Aš nematau kalbos barjero, nematau problemos ir viskas.“ (Kn-8V)

Rusakalbiams palankesnes integracijos sąlygas taip pat pastebi ir tyrime kalbinti ekspertai:

„Rusakalbiams yra gerokai lengviau, nes vyresni asmenys Lietuvoje paprastai nesunkiai kalba; su anglų kalba yra kiek sunkiau gauti paslaugas.“ (Vln-EKSP-7)

Lietuvių kalbos žinių stokos taip pat dažniau buvo linkę neįvardyti žemesnės kvalifikacijos ir lietuvių kalbos gebėjimų nereikalaujančius darbus dirbantys užsieniečiai. Tačiau, kaip aptariama plačiau kitame skyriuje (žr. sk. 2.5.2), būtent lietuvių kalbos gebėjimų stoka dažniausiai ir yra priežastis to, kad užsieniečiai priversti dirbti žemesnės kvalifikacijos darbus:

„Kai tai buvo mano pirmas darbas Lietuvoje, žinojau šiek tiek apie maistą lietuvių kalba ir tai buvo gerai, bet, kai išmokau daugiau, aš supratau, kad galiu kalbėtis su savo vadovu, su savo personalu tik lietuvių kalba, tai padeda jaustis komfortabiliau.“ (Kn-5V)

Per tyrimą išryškėjo keletas **probleminių aspektų**, kuriems įtakos turėjo ribotos lietuvių kalbos žinios:

1. **sunkesnis priėjimas prie reikiamų paslaugų** (migracijos skyriuose, sveikatos priežiūros ir vaikų ugdymo įstaigose, naudojantis banko paslaugomis, vairavimo kursų ir kt.)

„Vienas iš mano draugų kreipėsi dėl vairavimo pažymėjimo <...>, nuvyko į vairavimo mokyklą, bet viskas lietuvių kalba.“ (Kn-9M)

„Mes tikimės daugiau informacijos anglų kalba ligoninėje, VMI, Sodroje ir viešumoje, valdžioje, savivaldybėje, mums reikia daugiau informacijos anglų kalba, kad žinotume, į ką kreiptis. Jums, pusiau angliškai šnekantiems žmonėms, šia prasme gerai, bet mums reikia informacijos anglų kalba, net tinklalapyje, kad galėtume nuveikti daugiau, ir telefoninėje linijoje su valdžia jūs neturite angliškai šnekančiųjų, net Regitroje turėjau laukti 45 minutes iki tol, kol galėjau atsilipti į anglišką skambutį.“ (Šiaul-5M)

Tai, kad lietuvių kalbos žinių trūkumas apsunkina prieinamumą prie tam tikrų paslaugų, akcentuoja ir tyrimė dalyvavę ekspertai. Dažniausiai jie minėjo sveikatos priežiūros paslaugas, taip pat leidimų gyventi išdavimo procedūras, vairavimo kursus ir paslaugas, susijusias su į(si)darbinimu:

„Su kuo aš asmeniškai susiduriu, tai yra gydimo paslaugų prieinamumu. Pradėkime nuo to, kad atėjus į registraciją, ne visada kalbama anglų kalba, tai būtų kalbos barjeras.“ (Kn-EKSP-3)

„Mes irgi darėm tokią apklausą: kas padėtų jums tapti savarankiškesniems? Šimtaprocentinis atsakymas buvo lietuvių kalbos mokėjimas. Jei jie mokėtų kalbą jie eitų patys, klausytų, pasidarytų. <...> Tai ta lietuvių kalba yra labai labai iššūkis, taip turbūt pasakyčiau.“ (Kn-EKSP-2)

2. sunkumai bendraujant su vietos bendruomene ir plečiant socialinių ryšių ratą

„Nepasakyčiau, kad tai tik dėl lietuvių, kad tai skirtingos kultūros, <...>, sunku. Bendrai pasakius, <...> man sunku susirasti draugų ir <...>, kai keliauji link Šiaurės Europos, tada, manau, tai tampa vis sunkiau.“ (Kn-4M)

Kalbinti ekspertai taip pat akcentavo, kad kalbos barjeras gali tapti viena pagrindinių kliūčių užmezgant naujas pažintis ir plečiant turimą socialinių ryšių ratą:

„Dabar, sakykim, kitakalbį, kitatautį apgyvendint būste kažkur tai vienaaukščio, penkiaaukščio būstą tu jam išnuomok, jis nemoka nei a, nei b, nei z. Sakykim, arabakalbiai, kurie moka tik arabiškai ir kaip jis išėjęs į laiptinę susišnekės. Jam pirmiausia reikia skambinti kuratoriui, kuris duotų vertėją, kad galėtų pabendraut su bet kuo.“ (J-EKSP-4)

„<...> kalbinis barjeras dažnai žmonėms būna stabdis atrasti ryšius su bendruomenės nariais, irgi dažnai sako, kad galbūt jiems atrodo, kad lietuviai gana šalti yra, ne visada priimantys irgi.“ (Vln-EKSP-2)

3. neigiamos visuomenės ir paslaugas teikiančių specialistų nuostatos lietuvių kalba nekalbančių užsieniečių atžvilgiu

„<...> kaip sakiau, jie nenori aptarnauti užsieniečių ar tiesiog taip nutinka, pavyzdžiui, nori paskambinti dėl kokios nors paslaugos ar kokios nors vietos, apie kurią nori ko nors paklausti, ir tada, jei jie išgirsta, kad šneki angliškai, jie tiesiog padeda ragelį. <...> Turiu omenyje tokio tipo dalykus arba tokius, kaip sakiau pradžioje, bandžiau tarsi save paaiškinti, naudojau rusų kalbą ir jie tikrai nebuvo patenkinti. <...> Kartais jie sako, ką nors kalba, ko nesupranti, tad <...> tu nežinai, kas vyksta, <...> kartais gali suprasti, kad, gerai, tu nesi laukiamas <...>.“ (Kn-4M)

Apie tokias lietuvių kalba nekalbančių užsieniečių patirtis liudijo ir tautinių bendrijų bei NVO atstovai:

„Jei mes turime žmogų, ar Kaune, ar Vilniuje ir jam reikia poliklinikos, mes prašome kolegų, kad parekomenduotų šeimos gydytoją „fainą“. Kas yra „fainas“ - tai tolerantiškas žmogus, kuris tikrai nesinervuos, kad žmogus kažko nesupranta, jis ten priims, konsultuos ir panašiai. Ir ten tikrai nėra bėda kalba, tiesiog nuostatos tikrai yra labai stipru. <...> Aš ir pati ne kartą keičiau gydytojus, keičiau nes jei ir žmogus negali įeiti ir gydytojas reikia ant užsieniečio ir ant tavęs, gal tada keliaujam pas kitą. Sudėtinga. Ir jei atsiranda toks gydytojas, kurie irgi sako, ar čia reikia pasiruošimo.“ (Kn-EKSP-2)

4. ribotos įsidarbinimo galimybės ir mažesnės aukštesnės kvalifikacijos bei geriau mokamo darbo perspektyvos ateityje (plačiau žr. sk. 2.5.2)

„Studijavau transporto priemonių inžineriją ir nėra taip lengva įsidarbinti tik su anglų kalbos lygiu, <...> tai [specialybė – aut. past.] labai smarkiai įaugę ir įsimaišę į lietuvių kalbą, tad, pirmiausia, turi įgyti kalbą ir tada gali dirbti, nes kitaip, jei tiesiog vyksti su anglų kalba ir laipsniu, tai visiškai neveiks.“ (Kn-7V)

Kalbinti ekspertai taip pat akcentavo lietuvių kalbos svarbą geresnėms įsidarbinimo galimybėms ir pastebėjo, kad kalbos įgūdžių stoka dažniausiai yra susijusi su aplinkybe, kodėl užsieniečiai yra linkę rinktis žemesnės kvalifikacijos darbus:

„Didesnį dėmesį reiktų skirti kalbos kursams, nes darbdaviai nenori įdarbinti migrantų, nekalbančių lietuvių kalba.“ (J-EKSP-5)

„<...> jeigu kalbos nežinojimas yra pagrindinė priežastis, kliūtis, tai jie niekada negaus sau darbo pagal savo kvalifikaciją. Nes atvažiuoja įvairių žmonių ir kai kas turi labai aukštą kvalifikaciją, kaip jie gali čia dirbti, jeigu nežino lietuvių kalbos.“ (Šiaul-EKSP-2)

5. sunkumai susirasti gyvenamąją vietą

„<...> jeigu tu be kalbos, tai tu jau visiškai esi izoliacijoje. Ir dėl butų, tarkim, tu skambini be tarpininkų, tu pasiveikini, gerai, jeigu žmogus kontaktuoja rusų kalba, tai gerai. Jeigu ne, tai tada belieka atsiprašyti.“ (Šiaul-7M)

Nors kai kurie tyrimo dalyviai teigė, kad Lietuvoje galima laisvai susikalbėti rusų ar anglų kalbomis, pastebima, kad lietuvių kalbos mokėjimas yra svarbus savarankiško gyvenimo šalyje elementas; jį akcentuoja ir tyrimo dalyviai. Mokymasis valstybinės kalbos yra **siekis būti nepriklausomam nuo artimųjų ir išorinių pagalbos šaltinių**, taip pat **geriau pažinti žmones ir kultūrą šalies, kurioje gyvena**.

„Ta prasme, jeigu aš mokėčiau kalbą ir žinočiau įstatymus, man nereiktų jokio kito žmogaus pagalbos.“ (J-8V)

„<...> kalbą išmanantis žmogus jaučiasi daug komfortabiliau, tiesiog asmenine prasme, nepriklausomai nuo visų naudingų dalykų. Gali gauti visus tuos tau reikalingus naudingus dalykus, bet vis tiek jautiesi svetimas, jei nesupranti, apie ką žmonės kalba. Negali suprasti kultūros, negali suprasti juokų, negali suprasti, ką žmonės vertina.“ (Vln-7V)

SAVARANKIŠKAI

NVO
ORGANIZUOJAMI
KURSAI

UNIVERSITETAS

VALSTYBINIŲ
INSTITUCIJŲ
ORGANIZUOJAMI KALBOS
KURSAIPRIVATŪS (MOKAMI)
KALBOS KURSAILIETUVIŲ KALBOS
MOKYMASIS

Lietuvių kalbos mokymas(is)

Tyrimo dalyvių dauguma teigė, kad lietuvių kalbos mokosi / mokėsi savarankiškai, jiems padėjo lietuvių kalba kalbantys artimieji, draugai, pažįstami ar bendradarbiai. Tačiau tik nedidelė dalis savarankiškai besimokusiųjų ar besimokančiųjų nebuvo išbandžiusi NVO, universitetuose ar privačiose įmonėse organizuojamų kalbos kursų.

„Lietuvių kalbą išmokau gatvėje. Ėjau į pamokas, bet tai buvo sunku. Kiekvieną dieną dirbau, kartais neturėdavau laiko nueiti pas mokytoją, bet, kai esi mokykloje, tau prieinama tinklaveika, <...> Lietuviškai su žmonėmis kalbu kiekvieną dieną ir po vienerių metų gali rasti viską, nes atveri daugybę durų.“ (Kn-4M)

NVO organizuojamus nemokamus lietuvių kalbos kursus dažniausiai minėjo ne ES šalių piliečiai, gyvenantys Jonavos rajone, Klaipėdos mieste ir Akmenės rajone¹³. Universitetų organizuojamus kursus **Kauno** ir Klaipėdos miestuose dažniausiai rinkosi į juos studijuoti arba dirbti atvykę užsieniečiai.

¹³ Tyrimo dalyvių minėti lietuvių kalbos kursai Akmenės raj. buvo trumpalaikiai, organizuojami projekto rėmuose, tyrimo įgyvendinimo laikotarpiu lietuvių kalbos mokymosi galimybių savivaldybėje nebuvo.

Šiaulių mieste kalbinti tyrimo dalyviai įvardijo, kad lietuvių kalbos mokėsi nemokamuose kursuose, kuriuos organizavo rusų bendruomenė (Rusų kultūros centras)¹⁴ ir Suaugusiųjų mokykla. O ne rusakalbiams nemokamų kursų Šiaulių mieste nesiūloma, tad tenka kalbos mokytis savarankiškai arba kreiptis į privačias įmones.

Jonavos rajonas iš kitų savivaldybių išsiskiria tuo, kad jame lietuvių kalbos kursus organizuoja valstybinės institucijos – Pabėgėlių priėmimo centras ir Jonavos rajono socialinių paslaugų centras. Dauguma šiame rajone kalbintų informantų įvardijo, kad lietuvių kalbos įgūdžių mokėsi šiose įstaigose:

Vilniaus mieste ne ES šalių piliečiai dažniausiai rinkosi privačius (mokamus) lietuvių kalbos kursus. Vieni informantai buvo labiau linkę mokytis kalbos nuotoliniu būdu individualiai, kiti rinkosi Vilniaus universitete siūlomus lietuvių kalbos kursus. Kaip viena iš privačius kursus organizuojančių įstaigų buvo paminėtas Rusų kultūros centras.

Kauno mieste kalbinti informantai dažniausiai lietuvių kalbos mokėsi Vytauto Didžiojo universitete arba Kauno technologijos universitete.

„Kalbos kursus lankiau tik VDU, tai, manau, buvo dalis mano privilegijų. Kai ten dirbau.“ (Kn-3M)

„<...> mano universitetas, jie suteikia tau kelių kalbų, kurias gali nemokamai mokintis, pasirinkimą. Ir aš taip pat pasirinkau lietuvių kalbą <...>, bet tada, kai norėjau pasirinkti A2, grupė nebuvo susiformavusi, tad negavau A2.“ (Kn-4M)

„<...> tai buvo VDU. <...> aš visiškai rekomenduoju VDU studijuoti lietuvių kalbą. Pirmiausia, tai nemokama, bet kam nors, kas nėra universiteto studentas, tu privalai mokėti mokestį. Taip, man tikrai patiko kaip jie moko, tai labiau interaktyvu ir, net jei mokytoja šneka angliškai, ypač A1 lygyje, A2 lygyje ji paprastai pradeda šnekėti lietuviškai, bet vis tiek, naudinga. Plius, taip pat, man patinka knyga, kuria naudojausi studijoms, dabar turiu ją su savimi, nes net dabar studijuoju savarankiškai, tad tai labai naudinga, tikrai tai rekomenduoju.“ (Kn-6V)

Kauno mieste galimybių nemokamai mokytis kalbos suteikia Raudonojo Kryžiaus Kauno centras; jis ne tik organizuoja kalbos kursus integracijos programoje dalyvaujantiems užsieniečiams, bet ir neformaliojo kalbos mokymosi veiklas:

„<...> buvom surengę lietuvių kalbos klubą, nes <...> išgirdom tokį poreikį iš ateinančių čia jaunų užsieniečių, kad neformalus formatas būtų „faina“, kaip ir ne pamoka, bet truputį lietuviškai. Padarėm ir buvo labai, labai sėkmingas, tai dabar trečias susitikimas bus <...>. Į pirmą atėjo žmonių kuriuos mes pirmą kartą matėm, antrą kartą atėjo dar žmonių kuriuos mes irgi matėm pirmą kartą ir iš įvairių šalių ir kažkaip užkabino ta tema <...>.“ (Kn-EKSP-2)

Kalbant apie **lietuvių kalbos mokymosi galimybes ir erdves**, reikėtų paminėti ir pačių tyrimo dalyvių iniciatyvas, skirtas lietuvių kalbą norintiems išmokti užsieniečiams. Kauno mieste tokios iniciatyvos ėmėsi du pašnekovai. Viena tyrimo dalyvė inicijavo tarptautinės kalbos mokymosi platformos „Speak“ pritaikymą, kitas informantas buvo kalbos mokymosi vakarų iniciatorius Raudonojo Kryžiaus migrantų centre. Vilniuje gyvenantis tyrimo dalyvis, remdamasis savo patirtimi mokantis kalbos ir ieškodamas geriausių būdų ją išmokti, sukūrė lietuvių kalbos mokymosi priemonę „Flyuent“.

¹⁴ Tyrimo įgyvendinimo laikotarpiu buvo neorganizuojami dėl finansavimo trūkumo.

„<...> iš esmės idėja, misija yra į apsikeitimo kalba bei kultūra užsiėmimus suburti naujai atvykusius, migrantus, pabėgėlius, užsienio studentus ir vietinius. Mūsų pagrindiniai užsiėmimai yra kalbos [mokymosi – aut. past.] grupės, vedamos savanorių, kuriose žmonės su kitais dalinasi savo kalbomis bei kultūra <...>. <...> turime 12 sesijų kiekvienai kalbinei grupei, turime priemonių, tad visada esame pasiruošę ir labiau [mokomės – aut. past.] neformaliu būdu. <...> tai [SPEAK – aut. past.] specifinė metodologija, kuri <...> kalbos mokymąsi paverčia lengvesniu ir smagesniu. Tad nuo praeitų metų nusprendžiau tai atvežti į Kauną ir, tad, jau daugiau ar mažiau vieneri metai nuo tada, kai tai pradėjome, tarsi maža bendruomenė, mes organizuojame nemokamus renginius užsieniečiams, turiu omenyje, idėja yra vienu metu pritraukti užsieniečius ir vietinius, kad žmonės taptų labiau įsitraukę.“ (Kn-4M)

„Žinojau apie tai, kuo jie užsiima, nes kiekvieną ketvirtadienį dalyvauju viename renginyje Kaune, jis vadinasi „Kalbos mainai“, aš vienas iš pirmųjų žmonių, kuris inicijavo, tad vietoj susitikimo kavinėje, kaip kad visada darome, nusprendėme susitikti „Raudonajame Kryžiuje“ ir drauge įtraukti pabėgėlius.“ (Kn-6V)

Atlikus tyrimo duomenų analizę, galima teigti, kad tai, kaip ne ES piliečiai pasirenka mokytis lietuvių kalbos, priklauso ir nuo atvykimo į šalį aplinkybių. Pirmiausia prieglobsčio gavėjai kursų išklauso Pabėgėlių priėmimo centre, vėliau juos tęsia integracijos paslaugas teikiančiose NVO. NVO organizuojami nemokami lietuvių kalbos kursai yra populiarūs ir tarp moterų migrantų, į šalį atvykusių dėl šeimos susijungimo aplinkybių. Šios neretai renkasi ir privačius kursus, kad galėtų lengviau suderinti vaikų priežiūrą ir kalbos mokymąsi. Lietuvoje studijuojantys užsieniečiai dažniausiai lietuvių kalbos mokosi universitetuose. Darbo ir (arba) verslo pagrindais atvykę ne ES piliečiai dažniau renkasi privačius kursus, kuriuos siūlo įvairios įmonės (individualius arba grupėje), taip pat universitetai.

Aplinkybės, kurios labiausiai sunkina lietuvių kalbos mokymąsi, dažniausiai susijusios su kalbos kursų, darbo ir šeimos gyvenimo / rūpinimosi vaikais derinimu:

„<...> viskas remiasi į tą laiką, nes laiko dabar yra mažokai tam [lietuvių kalbos mokymuisi – aut. past.]. Aš dabar labiau mokinuosi iš savo klientų, nes aš tai klausausi kaip jie kalba, klausinėju kažką <...>.“ (J-2M)

„<...> aš blogai mokausi, nes man su sūnumi sunku. <...> Aš negaliu ir namų užduočių kaip reikiant padaryti. <...> Patys kursai labai patinka. Jeigu pradės vaikas lankyti darželį, turėsiu laiko, kad užsiimti rimtai.“ (Kl-5M)

Pastebima, kad paprastai **dėl finansinių priežasčių renkamasi dirbti, o ne ugdyti lietuvių kalbos įgūdžius**. Tačiau tokie sprendimai gali turėti neigiamų integracijos pasekmių ateityje – riboti galimybes siekti aukštesnės kvalifikacijos ir geriau mokamo darbo, užmegzti ryšius su vietos bendruomene ir pan. Tai, kad užsieniečiai linkę prioretizuoti darbą, o ne kalbos mokymąsi, pastebi ir kalbinti ekspertai:

„<...> tau reikėtų dar dirbti ir ieškotis, ir galvoti apie uždarbį. O po tų pusės metų kursų, jeigu tu nori toliau mokintis, tai tau jau reikia mokėti, ta prasme jau už savo pinigus. Tai tada tau reikia spręsti, arba išleisti tuos pinigus kursams, arba vis dėlto užsidirbti pinigų.“ (J-1M)

„Yra nacionalinė plėtros agentūra, jie mus pasikvietė, turbūt rašė projektą, gavo lėšų. Jie kvietė mus, kad padaryti kursus nemokamus. Aš pati išverčiau brošiūrėlę į ukrainiečių ir rusų kalbą ir kiek turėjau ukrainiečių pažįstamų, turiau draugų kurios dirba Šiauliuose labai stambiuose įmonėse su tolimųjų reisų vairuotojais, tai bandžiau per jas kažkaip, bet ką dar noriu pasakyti, kad niekam tas neįdomu, niekam tas nerūpi ir neaktualu, kiekvienas savo darbuose lekia. Nieko mes taip ir nesulaukėm.“ (Šiaul-EKSP-3)

Kita informantų įvardinta aplinkybė, kuri sunkina lietuvių kalbos ugdymosi galimybes, tai **menkas lietuvių kalba kalbančių pažįstamų ratas**. Pastebima, kad užsieniečiai atsiduria tarsi užburtame rate – dėl kalbos barjero negali užmegzti naujų pažinčių, o jų neturėdami negali tobulinti (turimų) lietuvių kalbos įgūdžių.

„Reikia ne teoriškai mokytis, bet reikia praktikos, reikia kalbėti. Bijau, kad išmoksiu teoriją, o su kuo kalbėti nebus ir vėl viską pamiršiu.“ (KI-4M)

„Mes visiškai nebendraujame, netgi su kaimynais, tu pasisveikini su jais, ir kai kurie atsako, o kai kurie neatsako, tad kaip galime pagerinti lietuvių kalbos žinias?“ (Vln-10V)

Paslaugų poreikis

Į klausimą kokių paslaugų pasigendama mieste, kuriame gyvenama, dauguma tyrimo dalyvių įvardijo lietuvių kalbos mokymosi galimybių stoką. Ypač lietuvių kalbos kursų trūksta Akmenės rajono, Jonavos rajono ir Šiaulių miesto savivaldybėse gyvenantiems užsieniečiams. Kaip pastebėjo keletas tyrimo dalyvių, informacija apie lietuvių kalbos kursus ir prieinamumas turi būti užtikrinamas visiems į Lietuvą gyventi atvykstantiems užsieniečiams.

„Tad, jei tai, ko man reikia, yra išmokti lietuvių kalbą, ar yra resursų man ją išmokti? Ar yra žmonių, pas kuriuos galiu eiti, ar yra bent jau kokio nors tarpininkavimo, kur galiu būti suporuota su kvalifikuotais lietuviais mokytojais? Nes bet koks lietuvis gali teigti, kad jis gali mane išmokinti. Bet aš taip pat mokau anglų kalbos, kinų mandarinų kalbos, nes tai mano gimtoji kalba, bet ar tai mane daro kvalifikuota mokytį šių kalbų? Žinote, tai tarsi du skirtingi dalykai.“ (Kn-3M)

„Aš siūlyčiau kažkaip organizuoti lietuvių kalbos kursus, nes tai daug kam būtų labai didelis plusas, kad padaryti tą sprendimą parvažiuoti, kaip, pavyzdžiui, <...> nu, tikrai tu žinai, kad tu atvažiuosi ir tau bus kursai. Tau nereikės ieškoti, ten, pavyzdžiui, ne visi turi galimybę normaliai paieškoti ir ne visi gali sužinoti. Nu, žodžiu, kažkokie super tokie pagrindiniai kursai lietuvių kalbos. Aš tokį dalyką daryčiau. Nu, daug kam būtų jau lengviau, ir daug kas turėtų daugiau informacijos parvažiuoti, jeigu išart būtų kažkoks veiksmas.“ (Vln-1M)

Per tyrimą išryškėjo ir papildomų paslaugų, susijusių su lietuvių kalbos mokymusi poreikis. Tyrime dalyvavusios moterys migrantės įvardijo, kad jos matytų **paslaugos, kuri padėtų joms derinti vaikų priežiūrą ir kalbos mokymąsi, poreikį:**

„Jei mama norėtų išmokti kitą kalbą savęs tobulinimo vardan, būtų puiku turėti tokią galimybę. Gali su savimi atsivesti savo vaikus, nesirūpinti dėl auklės samdymo. Čia tai labai brangu. Viena iš mano draugių pasakė: „Norėčiau, kad jie būtų tai pasiūlę anksčiau, kai norėjau išmokti lietuvių kalbą ir su savimi turėjau savo vaikus. Dabar jie vyresni, eina į darželį“. Šiuo metu jai to nebereikia. Nes tuo metu, sakė ji, pasamdyti auklę buvo labai brangu. Tad kalbos kursams būtų gerai, jei ten su savimi galėtum atsivesti savo vaikus, būtų maža biblioteka, kur jie gali žaisti su kitais vaikais, kol pati klausaisi kursų.“ (Vln-2M)

Tyrime dalyvavusių ekspertų įžvalgos

Per tyrimą kalbinti ekspertai lietuvių kalbos ugdymą įvardijo kaip vieną svarbiausių paslaugų reikalingą sėkmingai užsieniečių integracijai.

„<...> kai kurie tiesiog atvykę iš karto galvoja apie tai, kad reikia kalbos, tikrai reikia tam, kad lengviau įsidarbinti, tam, kad lengviau būti visuomenėje, ir tam, kad lengviau tiesiog integruotis į tą mūsų Klaipėdos miesto visuomenę.“ (KI-EKSP-3)

Tyrimas atskleidžia nemokamų lietuvių kalbos kursų svarbą kai kurioms, dažniau labiau pažeidžiamoje padėtyje esančioms, ne ES piliečių grupėms, pvz., prieglobsčio gavėjams, atvykusiems dėl šeimos susijungimo. Ekspertai akcentuoja nemokamų ir prie skirtingų užsieniečių poreikių pritaiktų lietuvių kalbos kursų svarbą ir trūkumą.

„Trūksta nemokamų lietuvių kalbos kursų užsieniečiams (dabar daugiausia - pabėgėliams). Ne pabėgėliams nebūna yra galimybių, jei negali sau leisti.“ (Vln-EKSP-4)

„<...> situacija tokia, kursai tik vakare, jei žmogus dirbantis ir popietinė pamaina, jis negali lankyti. Turėtų būti ir ryte ir vakare, kad žmonės galėtų keistis.“ (Šiaul-EKSP-3)

Nemokamų lietuvių kalbos kursų poreikį pagrindžia kalbintų ne ES piliečių ir NVO atstovų pasidalyta patirtis, kad mokymų kai kuriems užsieniečiams tenka laukti eilėse:

„Tik tai tiek, kad sužinojau, kad vyksta Raudonojo Kryžiaus mokymai čia lietuvių kalbos ir į pirmą grupę nepatekau, bet teko daugiau kaip metus laukti.“ (Kl-3M)

„Būna ateina migrantų kurie ateina ir nori 'čia ir dabar' ir tikrai yra galimybė mokytis ir savanorį duoti, nes pavyzdžiui grupės reikia truputį laukti, nes vis tiek, jie registruojasi, jos startuoja kelios grupės, tada jos pabaigia ir tada kitos grupės.“ (Kn-EKSP-2)

Ypač trūksta nemokamų kursų prieglobsčio gavėjams, pasibaigus integracijos laikotarpiui. Kaip gerąją praktiką būtų galima išskirti Vilniaus arkivyskupijos „Caritas“ iniciatyvą organizuoti lietuvių kalbos kursus bendradarbiaujant su viena iš kolegijų ir Vilniaus savivaldybės iniciatyvą finansuoti tokių mokymų organizavimą.

„<...> su „Caritu“ bendravom dėl iššūkių, su kuo jie [ne ES piliečiai – aut. past.] susiduria, tai sakė yra didžiausias iššūkis lietuvių kalbos pamokų trūkumas. Nes tiek, kiek yra integracijos programoje, tai sakė dažniausiai būna kai jie atvažiuoja, jiems ne pirmu reikalu yra ta kalba, jiems yra visi socialiniai draudimai, VMI ir visokios kitos institucijos ir jie tas pamokas arba nelanko, arba perleidžia savo vaikams. Ir kai jau pavyzdžiui atrodo čia metai, du yra daug, bet kad tai baigiasi kaip viena diena, ir sako tik „o pala, aš nemoku lietuvių, o man reikia į darbo rinką“. Ir dabar jie bendradarbiauja su viena iš kolegijų, kuri yra tas neformalus ugdymas, yra tam tikras projektinis, kaip supratau, vyksta, bet vis tiek to nepakanka, nes poreikis yra labai didelis. Tai mes sutarėm, kad jie pasikreips į mus raštu, ir jau ieškosim kažkokių, nežinau, ar konkursų, ar kažką tai bendradarbiaujant su partneriais su kalbom, nes tai yra opi problema.“ (Vln-EKSP-4)

Nemokamų kursų poreikis užsieniečiams, kurių integracija yra pasibaigusi, yra susijusi su kitu probleminiu aspektu, kurį išskyrė tyrime dalyvavę ekspertai. Šiuo metu numatyta nemokamų lietuvių kalbos kursų trūkmė yra nepakankama, kad paruoštų savarankiškam gyvenimui:

„Labai reikia atsižvelgti į tuos individualius poreikius ir maža jeigu yra 190 valandų, bet jeigu žmogus yra beraštis, tai ką reiškia 190 val. Tai aš vis dar juokiuosi, sakau nu gerai, dabar kas nors atsitinka Lietuvoj ir mums reikia bėgti, sakykim aš patenku į kokią Turkiją ir man ten reikia mokytis turkų kalbą, abėcėlę, ar kokią kitą šalį, aš tikrai jos neišmokčiau per 190 valandų, net ir turėdama savo kalbą, anglų kalbą ir rusų kalbą.“ (Kl-EKSP-4)

„Tai jeigu tu turi nedidelį tą finansavimą to projekto, tai aišku tų valandų skaičius yra mažas, o to [trūksta] tam, kad išmokyti kalbos, iš tikrųjų, nes lietuvių kalba yra sunki.“ (Šiaul-EKSP-2)

Be minėtos nepakankamos kursų trukmės, ekspertai įžvelgia ir daugiau probleminių nemokamų lietuvių kalbos kursų aspektų. Viena (-s) kalbinto (-s) ekspertas (-ė) atkreipė dėmesį, kad šiuo metu nemokami lietuvių kalbos kursai neturi bendros metodologijos: „su lietuvių kalba vyksta lygiai taip pat kur, kaip kas moka, taip tas šoka“ (Kn-EKSP-2), o tai turi įtakos organizuojamų mokymų kokybei.

„Kuo skundžiasi mūsų lietuvių kalbos mokytojai, tai kad, taip, yra pirmos kategorijos egzaminas, mes turim orientotis ir užsieniečiai turi jį laikyti. Tada kyla klausimas – kaip mokyti neraštingus; kaip mokyti nemokančius tarpinės kalbos; kaip mokinti kada yra tarpinė kalba – čia yra milijonas reikalų.“ (Kn-EKSP-2)

Ekspertas (-ė) taip pat pažymėjo, kad reikalavimas išlaikyti pirmos kategorijos valstybinės kalbos egzaminą, kurį turi išpildyti nemokamus kursus lankantys ne ES piliečiai, nepagrįstas, nes jis neatskleidžia tikrųjų kalbos įvaldymo įgūdžių:

„<...> kaip žmogus gali, jei jis neraštingas savo kalba, jam tas lotyniškas raides perimti skaityti, rašyti, suvokti tekstą ir iš vis kaip jis gali tokį egzaminą laikyti? Taip, jis gali turėti individualų progresą, bet valstybinės kalbos tas pirmos kategorijos egzaminas tai ne rodiklis ar jis kalba ar nekalba, čia yra visiškai prasilenkiantys dalykai. Tai mes iš tos [lietuvių kalbos mokymo – aut. past.] metodologijos kūrimo tikimės, kad gal atsirastų kokių pokyčių, nes tas egzaminas neparodo. Mes turim žmonių kurie nėjo laikyti to egzamino, bet jie kalba ta buitine kalba, tad kaip aš sakau, jei egzamino žmogus nelaikęs, tai tikrai nereiškia, kad jis nemoka.“ (Kn-EKSP-2)

Šiuo metu NVO (kai kuriose savivaldybėse tautinių bendruomenių, Jonavos rajone – Socialinių paslaugų centro) organizuojami (arba anksčiau organizuoti) nemokami lietuvių kalbos kursai įgyvendinami pagal projektus. Kaip atskleidžia tyrimas, jiems skiriamas finansavimas nepakankamas, kad būtų užtikrinta kursų kokybė, pakankama trukmė ir tęstinumas.

„Lietuvoje vat tame ir yra dalykas, kad dalis dalykų, kurie prieglobsčio sistemoje susikūrė <...> dėl to, kad buvo europinių pinigų ir kažkokios organizacijos, <...> parašė projektus ir vėliau jau gaunasi taip, kad tokie dalykai kaip ir turėtų būti sistemoje, bet jų prigimtis yra projektinė, ir ne gana to, ne tik prigimtis yra projektinė, bet ir tolimesnis finansavimas yra projektinis.“ (Vln-EKSP-3)

Vieno (-s) iš kalbintų NVO atstovo (-ės) nuomone, lietuvių kalbos kursai savivaldybėse turėtų būti organizuojami centralizuotai ir neturėtų būti priskirti tik NVO atsakomybei:

„Kur aš matau, kur mums yra per sudėtingas vaidmuo ir tikrai reikia galvoti kaip daryti savivaldybėse – lietuvių kalbos mokymas. Todėl, kad mes čia kamuojamės, ten mokytoją nusamdei, ten mokytoją nusamdei, ar tikrai tai negalėtų būti kažkokia centralizuota, tiesiog tada jau pavedimas kažkaip savivaldybėms, kad jos užsiima mokymu, yra skiriamos lėšos, yra ten patalpos, mokyklos, centrai ar dar kas nors, kuriuose gali žmonės mokytis, šita dalis. <...> Bet tu labai dar daug kur turi nešti ant savo pečių kažkokias sistemines spragas, kurios, aš suprantu, kad jos dėl to, kad žmonių skaičius mažas, bet aš tiesiog nemanau, kad tai turėtų būti NVO reikalas.“ (Vln-EKSP-3)

2.5.2 Užimtumas

Per tyrimą 30 iš 52 tyrimo dalyvių dirbo, 14 informantų nedirbo, 7 tyrimo dalyviai studijavo, o 1 buvo ką tik išėjęs į pensiją. Daugiausia nedirbančių informantų buvo Akmenės rajone (4 iš 5) ir Klaipėdos mieste (4 iš 10). Tai yra susiję su aplinkybe, kad šiuose miestuose dauguma kalbintų tyrimo dalyvių buvo moterys, o jos, kaip atskleidė tyrimas, dažniau nei vyrai yra mažiau aktyvios darbo rinkoje, paprastai dėl atsakomybių šeimoje, susijusių su vaikų ar artimųjų priežiūra.

Darbo vietas, kuri atitiktų lūkesčius, turimas kvalifikacijas ir gebėjimus, susiradimas yra vienas didžiausių iššūkių, su kuriuo susidūrė dauguma tyrime dalyvavusių ne ES piliečių:

„<...> Kreipiausi dėl daugiau nei 55 ar 60 darbų ir gavau maždaug du atsakymus, taip pat vieną tarsi interviu, du atsakymai, tai viskas. Ir tik atmetimai. Be jokio paaiškinimo <...>.“ (Kn-2V)

„<...> šiuo metu daugiausiai stengiuosi naudotis LinkedIn, CV banku, bet tie tinklalapiai, iš ten niekada nesulauksi skambučio, kartą vieną gavau, bet <...> tai vis tiek nesitęsė. <...> Bandau apsilankyti pačių įmonių tinklalapiuose ir tada ten patikrinti atviras pozicijas. <...> turiu supratimą, kokio tipo įmonių čia yra, na, mano lauke, ir kuo jos užsiima, tad aš tiesiog naršau jų tinklalapiuose tam, kad patikrinčiau, ir, jei yra pozicija, dėl jos kreipiuosi.“ (Kn-4M)

Informantai išskyrė keletą **nedalyvavimo darbo rinkoje priežasčių**:

1. Šeimos ir darbo derinimas

„<...> mano vyro sveikata labai pablogėjo, kad aš negaliu palikt jo vieno.“ (J-3M)

„Pasakiau savo vyrui, kad noriu susitelkti į rūpinimąsi savo vaikais, padėti jiems su namų darbais, pasiimti juos iš mokyklos, žinote, mano vyras negalės to daryti. Jis programinės įrangos kūrėjas, kartais jis gali pasilikti ir dirbti iki 7 ar 8 ir aš noriu būti tikra, kad mano vaikai yra mokykloje, iš mokyklos jie eina namo, jie su manimi. Apie darbo paiešką aš veikiausiai iš naujo svarstysiu tada, kai ji bus vidurinėje mokykloje. Kai ji bus pasirengusi ir šiek tiek nepriklausoma, ir ji galės pati vykti iš mokyklos namo ar iš namų, tiesiog truputį labiau nepriklausoma.“ (Vln-2M)

2. sunkumai persikvalifikuojant / pripažįstant kilmės šalyje įgytą specialybę Lietuvoje

Kalbinti ne ES piliečiai įvardijo, kad pasigenda lankstumo, atsižvelgiant ne tik į baigtų studijų diplomą, bet ir į turimą darbo patirtį. Šią problemą akcentavo ir tyrime dalyvavę ekspertai, ypač pabrėždami prieglobsčio gavėjų patirtis.

„Kai kreipiausi į Darbo biržą, paklausiau, kodėl jūs nesurandate man tinkamo darbo, jie atsakė: „Mes tokio neturime, prašau, eikite dirbti į statybas, ten turime daug darbo pasiūlymų.“ Aš atsakiau, kodėl turėčiau eiti dirbti į statybas? Kodėl turėdamas tokią darbo patirtį, <...> kodėl turėčiau dirbti statybose?“ (Vln-10V)

„<...> profesinio mokymo, <...> kuris suteiktų galimybę būtent pabėgėliams. Nes tų kursų kaip ir yra, kartais mokamų, kartais galima gauti finansavimą, ir jie kaip ir būtų nemokami, bet tada reikia kokio nors atestato mokyklos baigimo arba galbūt universiteto diplomo, ir net jeigu va ta šeima, jeigu ta moteris baigusi universitetą, baigus mokyklą, dažniausiai arba ta mokykla išvis nebeegzistuoja, ji bėgdama iš savo šalies nuo persekiojimo tikrai nepasiėmė ten akademinį išrašų iš mokyklos, jeigu kažką ir turi, tai greičiausiai yra tadžikų kalba arba kokia kita kalba, ir va tą išsiversti, pripažinti tą atestatą galiojančiu Lietuvoje yra labai sunku. Tai vat kažkokių reiktų, nežinau, profesinio mokymo kursų, kur nebūtų tiek daug reikalavimų.“ (Vln-EKSP-1)

3. **sveikatos problemos** (šią problemą kaip vieną dažniausių (riboto) nedarbingumo priežasčių dažniausiai įvardijo tyrime dalyvavę prieglobsčio gavėjai)

„Aš ir ieškojau tokio darbo, kad pusė etato, nes pagal sveikatos būklę negalėčiau dirbti visą dieną.“ (J-4M)

4. lietuvių kalbos barjeras

Viena pagrindinių nedalyvavimo darbo rinkoje priežasčių yra vienaip ar kitaip susijusi su sunkumais įsidarbinti ar ieškant galimybių persikvalifikuoti dėl lietuvių kalbos žinių trūkumo. Keli tyrimo dalyviai įvardijo, kad lietuvių kalbos įgūdžių reikalauja net ir tarptautinės įmonės Lietuvoje.

„Rasti darbą [buvo sunkiausia – aut. past.], nes tai visą laiką buvo lietuvių kalba. Ir tarptautinės kompanijos vis tiek ieško lietuvių darbuotojų.“ (Kn-2V)

„Nemėginau dirbti Kaune, nes, jei norėtum ten dirbti, turi mokėti lietuvių kalbą, o šiais metais dėl pandeminės situacijos aš net nebandau ieškoti kokio nors darbo čia.“ (Kn-9M)

Lietuvių kalbos žinių stoka dažnai lemia aplinkybę, kad užsieniečiai renkasi pozicijas Lietuvoje įkurtose užsienio įmonėse, neretai susijusiose su jų kilmės šalimi, arba patys susikuria darbo vietą, dirbami pagal individualią veiklą arba steigdami įmones.

„Dirbu vietinėje mokykloje, o tai reiškia, kad didžiąją laiko dalį, visą dieną, dirbu su antrąja kalba. Anglų yra mano antroji kalba.“ (Kn-3M)

„Pirmenybę teikiu virtualiam darbui, nes ši [pandeminė – aut. past.] situacija mus mokina, kaip dirbti virtualiai, o virtualiai tu turi daug galimybių ne tik Lietuvoje, bet visame pasaulyje, taip pat Kazachstane.“ (Kn-9M)

Vis tik dauguma tyrimo dalyvių įvardijo, kad dėl lietuvių kalbos barjero **dirba žemesnės kvalifikacijos ir lietuvių kalbos nereikalaujančius darbus**:

„Mes esame riboti, mūsų vaikai taip pat nelabai tobulėja. Mano dukra dirba „Maximoje“, mano sūnus ten dirbo, jis kreipėsi į „Eco service“ organizaciją, kuri renka šiukšles. Mano sūnus su keturiomis užsienio kalbomis ir dvejais metais medicinos universitete ir renka šiukšles. Man buvo taip skaudu žiūrėti į jį kiekvieną dieną, žiūrėti, kaip jis švaisto savo laiką.“ (Vln-10V)

Tai, kad užsieniečiai dažniau dirba žemesnės kvalifikacijos darbus, įvardijo ir tyrime dalyvavę ekspertai:

„<...> mes kalbame apie labai žemos kvalifikacijos darbus, ar tai bus baldai, ar tai bus žuvies fabrikas, ar tai bus, nežinau, kažkokios kitos organizacijos, ir Maximose pas mus dirba. Šiaip mūsų darbdaviai kaip ir susipažinę su ta tiksline grupe, ten viskas priklauso tiesiog, ar aš noriu priimti ar nenoriu, bet kažkokių tokių išankstinių labai didelių baimių, tai nepastebim, kad būtų.“ (J-EKSP-2)

„<...> darbo paieška, ypatingai jeigu žmonės yra aukštos kvalifikacijos, tai kartais yra daug sunkiau rasti atitinkamą darbą, negu tarkim žemesnės kvalifikacijos.“ (Vln-EKSP-2)

Kaip atskleidžia tyrimas, aplinkybė, kad užsieniečiai yra priversti dirbti žemesnės kvalifikacijos darbus nei jų turima profesinė kvalifikacija ir sukaupta darbo patirtis kilmės šalyje, turi įtakos jų psichologinei būklei ir savivertei.

„Ieškojau bet kokio darbo. Čia labai psichologiškai sunku, kai turi išsilavinimą, eiti plauti kažkur indų ar laiptines, bet aš ir tam buvau pasiryžusi, bet net ir tokio darbo negavau.“ (Kl-4M)

„<...> dauguma pabėgėlių susiduria su tais pačiais sunkumais su kuriais ir aš susidūriau. Jie nuolat ieško darbo, jie sutinka dirbti bet kokius darbus. Dažniausiai jie yra nepatenkinti tuo, ką dirba, nes su jais yra blogai elgiamasi ar jiems mažiau mokama. Jie neturi stabilaus gyvenimo, o kai neturi stabilaus gyvenimo, tu negali gyventi pilnai ir laimingai, nes prioritetas yra išgyventi, kaip pragyventi.“ (Vln-10V)

Kaip pastebi ekspertai su tokiomis patirtimis ypač dažnai susiduria moterys, atvykusios šeimos susijungimo pagrindu, ir prieglobsčio gavėjai.

„<...> pradėdi ieškoti darbo, tu buvai banke kažkokiose aukštose pareigose, tu čia gali eiti kažkokia valytoja nebent, nes nu, tu kalbos nemoki. O tai kol kalbos neišmoksta, tol negali jokio kvalifikuoto darbo normalaus ieškoti. Bent kažkiek pramokusios jau gali į pardavėjas eiti per pažįstamus kokioj rusakalbių parduotuvėlėj. Tas labai yra stiprus kartais nėrimas žemyn ir pradėjimas nuo nulio. Ir ten išvis būna aukštas vadovaujančias pareigas, po to eina valo namus, bet kaip ir pačios tos moterys sako, kad pas mus smegenys veikia, mes vistiek kuriam tuos biznio planus, kad mes nu, kažkiek prabūsim, pramoksim kalbą, įstatyminę bazę, sukursim savo firmas, kad ir to pačio cleaning'o. Bet tai va tokia pradžia.“ (Kl-EKSP-2)

„Kita problema dažnai būna užsieniečiai pabėgėliai, kurie savo šalyse dirbo gerai kvalifikuotą darbą, galbūt yra labai išsilavinę, ir būtent dėl kalbos atvykę čia jie negali nieko panašaus susirasti dirbti ir jiems tenka viską pradėti iš naujo, dirbti paprastą nekvalifikuotą darbą ir tada jiems kažkaip morališkai būna nelengvas toks lūžis.“ (Vln-EKSP-1)

KALBOS BARJERAS

BIUROKRATINĖS
KLIŪTYSKVALIFIKACIJOS
TRŪKUMASVISUOMENĖS
NUOSTATOSINFORMACIJOS
TRŪKUMAS**SUNKUMAI
INTEGRUOJANTIS Į
DARBO RINKĄ**

Sunkumai ieškant darbo

Kalbėdami apie priežastis, kurios lėmė sunkumus įsidarbinant, dauguma tyrime dalyvavusių ne ES piliečių pirmiausia įvardijo **lietuvių kalbos barjerą**.

„Manau, kad, jei būčiau lietuvis, turėčiau 60 proc. daugiau galimybių gauti darbą. <...> matau, kad čia vis dar yra daugiau laisvų vietų lietuvių kalba ir, net kai jos skelbiamos anglų kalba, kartais tai reikalauja lietuvių kalbos. Ir, turiu omenyje, vietinė kalba man yra didelis, didelis trūkumas.“ (Kn-1V)

Lietuvių kalbos žinių trūkumą, kaip vieną pagrindinių iššūkių integruojantis į darbo rinką, išskiria ir per tyrimą kalbinti ekspertai.

„Didesnį dėmesį reikėtų skirti kalbos kursams, nes darbdaviai nenori įdarbinti migrantų, nekalbančių lietuvių kalba.“ (J-EKSP-5)

„Tai svarbiausia yra kalba, nes jeigu mes norim, kad jie integruotųsi, tai reikia kalbos. Jeigu mes norim, kad jie dirbtų ne vien tik tuos juodus kažkokių darbus, su kuriais jau ten jiems pavyko atvykti į Lietuvą vėlgį reikia kalbos. Nu, pilnavertiškam gyvenimui visada reikia kalbos, o kalbos kursų nėra realiai.“ (Kl-EKSP-2)

Biurokratinės kliūtys yra kitas dažniausiai informantų įvardijamas sunkumas, su kuriuo jie susidūrė bandydami įsidarbinti Lietuvoje. Vieniems šios biurokratinės kliūtys yra susijusios su diplomo pripažinimu Lietuvoje, norintiesiems pradėti verslą – su paskolos gavimu, o tretiems darbo galimybes apriboja leidimo gyventi išdavimo pagrindas (Lietuvoje studijuojančių užsieniečių atvejai).

„Aš tai priėmiau asmeniškai, jaučiu, jog jie [Darbo birža – aut. past.] aktyviai nenori, kad pasilikčiau. Jaučiuosi taip, tarsi jie ieškotų priežasčių atmesti mano dokumentus, ir galiausiai mano vadovas paskambino kažkam į ministeriją, kažkam, žinote, tad buvau išgelbėta tokiu būdu. Bet aš taip pat lankiausi Darbo biržoje veikiausiai dešimtį kartų.“ (Kn-3M)

Atvejus, kai susiduriama su kliūtimis įsidarbinant dėl turimos kvalifikacijos nepripažinimo taip pat paminėjo ir kalbinti NVO atstovai:

„Turim ir dabar mes tokią moterį kuri sako nori būti mokytoja, bet ji nei dokumentų, nieko nepatvirtinusi, niekas nepadaryta ir žmogus pasipiktinęs, nes dirbo mokytoja, bet tikriausiai tas darbas nebuvo, kad reikalavo diplomo, buvo galimybės tiesiog, kad tu mokini ir viskas, o pas mus tai čia krūva reikalavimų. Tai ir galvojame, kaip užpildyti tą spragą kada žmogus turi kažkokių gebėjimų, bet kur jam su jais pasidėti.“ (Kl-EKSP-2)

Kai kurie kalbinti užsieniečiai paminėjo, kad darbdavius įdarbinti ne ES piliečius neretai atbaido **ilgai trūkanti ir daug biurokratinių procedūrų reikalaujanti leidimo dirbti suteikimo tvarka**.

„<...> man nutiko taip, kad netrukus po to, kai baigiau universitetą, turėjau interviu, kuris jiems atvėrė akis. Po dviejų dienų peržiūrėjau savo sutarties pusę ir vos dvi valandos iki jo ji buvo atšaukta, nes jiems būtų reikėję tvarkyti darbo dokumentus ir tarsi gauti man leidimą, kodėl jie nori samdyti užsienietį, ne lietuvį, pataisyti tam tikrus terminus, įrodyti tą vieną bazinį atlyginimą, tad visas tas, sakykim, migracijos darbas, tai pražūtis, ne tik įmonei, bet taip pat ir man. Kiekvienas dirbti norintis užsienietis privalo pereiti visas šias kliūtis, tada jis gali tai pasiekti.“ (Kn-7V)

Tyrimo dalyviai dalijosi patirtimi, kad darbdaviai nesutinka laukti, kol dokumentai bus sutvarkyti, verčiau renkasi darbo pozicijai LR pilietį (-ę).

„<...> žinote, jie tiesiog, jie nekels klausimų apie tavo kvalifikaciją arba įdarbinimą, pirmiausia susitvarkai su savo migracija, tada apie tai pasišnekėsime. Daug kartų bandžiau kreiptis dėl darbo Vilniuje, taip pat nuėjau į interviu, tačiau, kai jie paklausė, na, ar mums reikia atlikti migracijos darbą, ir aš atsakyčiau, na, jums nereikia, bet aš viską atliksiu pati, jums tiesiog reikia duoti man dokumentus, ir tada tu žinai, koks atsakymas laukia, jis yra ne. Nes tu norėtum parengti jiems dokumentus, bet laukimo laikotarpis, niekas neturi tiek daug laiko, yra du, trys mėnesiai, tiek daug dalykų gali nutikti per du, tris, mėnesius, iki to laiko jie galėtų turėti tiek daug skirtingų žmonių.“ (Kn-7V)

Su biurokratinėmis problemomis susiduriama ir **norint pakeisti darbdavį**. Tokios aplinkybės lemia, kad užsieniečiai, norėdami užsitikrinti bent šioį tokį finansinį stabilumą, yra linkę susitaikyti su darbdavio keliomis sąlygomis ir atsiduria (labiau) pažeidžiamoje padėtyje.

„Pavyzdžiui, dabar turiu iš vieno į kito pakeisti darbą. Jei, sakykim, šiandien kas nors nori su manimi susisiekti ir aš noriu su jais dirbti, to daryti negaliu. Pirmiausia, turiu paprašyti jų <...> parengti mano paraišką, jie turi atsakyti, kodėl jie nori mane pasamdyti, ir ji [paraiška – aut. past.] keliaus į migraciją. Aš turiu susitarti dėl susitikimo, privalau užpildyti prašymą pakeisti darbdavį ir jis keliaus pas juos, jiems oficialiai prireiks 30 dienų jį peržiūrėti. Kodėl? Tam, kad negalėčiau vieno darbdavio pakeisti į kitą. Tad sprendimas dėl to, ar gavau darbą, ar ką nors gausiu, dabar netgi nėra įmonių ar mano [rankose – aut. past.], viskas yra migracijos rankose, jei jie pasakys taip, tik tada galiu pasirašyti sutartį, jei jie pasakys ne, aš tiesiog užstrigsiu savo senajame darbe. 30 dienų tik pakeitimui.“ (Kn-7V)

Su papildomais biurokratiniais įsidarbinimo iššūkiais susiduria ir užsieniečiai studentai:

„<...> didžiausias iššūkis man buvo dėl mano studento statuso. Nepriklausomai nuo įstatymo, leidžiančio man dirbti 20 valandų per savaitę, bet 99 procentai įmonių, aš kreipiausi į daugybę įmonių, <...> pirmiausia, kai jie manęs klausia apie mano statusą Lietuvoje ir atsakau, kad esu studentas, <...> tada jie būna tikrai išsigandę, jie sako: „Ne, ne, ne, ne, mes tavęs nesamdysime.“ Tą pačią minutę, kai pamini, kad esi studentas. Jaučiu tai, tarsi tai man būtų didžiulė kliūtis ieškant darbo. <...> Girdėjau, kad Lietuvoje yra įstatymas, kuris įpareigoja įmones mokėti tuos pačius mokesčius už dirbančiuosius ir puse, ir pilnu etatu. Tikriausiai dėl to mokesčio jos nori samdyti tik dirbančius pilnu etatu.“ (Kn-6V)

Darbdavių nenoras įdarbinti užsieniečius ne visada yra tiesiogiai susijęs tik su biurokratiniais sunkumais, taip pat pastebimos **neigiamos darbdavių nuostatos** migrantų atžvilgiu. Darbdavių nuostatos, kaip viena pagrindinių kliūčių įsidarbinant, buvo paminėtos ir tyrime dalyvavusių ekspertų. Jie pastebi, kad su didesniais sunkumais susiduria musulmonai ir / arba tamsesnės odos spalvos užsieniečiai.

„O dėl užimtumo kitas momentas – vėlgi, stereotipiškai kartais žiūri darbdaviai ir jie <...> baikščiai, nenori įsileisti į savo gamybas, <...>, dažniausiai tai būna gamybos įmonės, nelabai nori įsileisti tų kitataučių, baimių yra įvairių, vėlgi, dėl kultūrinių skirtumų, bet, pavyzdžiui, turim gerų pavyzdžių, kuriuos po to bandom paviėšinti, ir tada kažkaip tie kiti darbdaviai užsikabina. Aišku, visi noriai prisiima tuos rusakalbius, ten, pavyzdžiui, ukrainiečiai, ar ne, jie tikrai yra darbštūs žmonės, viskas tvarkoj, ukrainiečiai ar kokie baltarusiai, bet, pavyzdžiui, kur yra musulmonai, tai va čia yra <...> jautriau.“ (J-EKSP-1)

„Arba dėl darbo, jeigu ten dar rusakalbiams dėl kalbos, bet tai kartais sako, kad ai tiek to, tegul ateina, vistiek kaip nors. O kai yra juodaodis, jau dėl darbo yra sunkiau. Ir ten visada yra, kad jau ne tik anglų kalba pakiš koją, bet ir spalva.“ (Kl-EKSP-2)

Dar viena tyrimo dalyvių įvardyta problema, susijusi su įsidarbinimu, - **informacijos apie įsidarbinimo arba darbo vietos susikūrimo trūkumas**.

„<...> kreipiausi dėl savo leidimo laikinai gyventi <...> pirmiausia imigracija buvo sklaidi, nes tai buvo studento viza, antra imigracija buvo šiek tiek keblė, o taip pat man vis dar tikrai sunku tai suprasti, kas vyksta <...> kreipiausi dėl (D) vizos ir taip pat kreipiausi dėl leidimo laikinai gyventi. Bet klausimas tas, ar galiu pradėti dirbti <...> (D) vizos pagrindu dirbti negali. Ir taip pat, kol negauni savo leidimo gyventi, negali dirbti. <...> Tai taip komplikuoja <...>. Ir privalau šnekėtis su tiek daug žmonių ir niekas neturi [atsakymo] <...> visi užsieniečiai tarytum: „Niekas neturi supratimo, kaip viskas vyksta? <...> vėl kalbėjau su migracijos biuru, su dalimi personalo ir ji buvo, tarsi: „Aš taip pat nežinau, kaip jūsų atveju turėtų būti <...>“. Pasakiau: „Aš turiu darbą ir noriu pradėti jį dirbti. <...> Vis tiek, aš nesu tikras, nes turiu vėl jų klausiti, galiu ar ne dirbti (D) vizos pagrindu, nes, tarkime, vienas konsultantas pasakė, kad jūs galite dirbti (D) vizos pagrindu, kitas pasakė, kad negaliu dirbti (D) vizos pagrindu, kur tai parašyta?“ (Kn-2V)

Dauguma tyrimo dalyvių teigė, kad darbą susirado savo pastangomis (dažniausiai jo ieškojo internete arba per socialinius tinklus) arba pasitelkdami Lietuvoje turimus socialinius ryšius (šėimos narius, kitus artimuosius, draugus ir pažįstamus). Svarbų vaidmenį ieškant įsidarbinimo galimybių, ypač kai kurioms migrantų grupėms, atliko NVO, įgyvendinančios ne ES piliečių integracijos programas, ir universitetai. Kai kurie informantai įvardijo, kad naudojos Użimtumo tarnybos arba savivaldybei pavaldžių institucijų paslaugomis.

Kauno mieste kalbinti informantai įvardijo, kad darbo ieškojo savarankiškai per darbo skelbimus, per pažįstamus, naudojos Użimtumo tarnybos, taip pat įdarbinimo agentūrų paslaugomis kilmės šalyje:

„<...> šiuo metu daugiausiai stengiuosi naudotis LinkedIn, CV banku, bet tie tinklalapiai, iš ten niekada nesulauksi skambučio, kartą vieną gavau, bet <...> tai vis tiek nesitęsė. <...> Bandau apsilankyti pačių įmonių tinklalapiuose ir tada ten patikrinti atviras pozicijas. <...> turiu supratimą, kokio tipo įmonių čia yra, na, mano lauke, ir kuo jos užsiima, tad aš tiesiog naršau jų tinklalapiuose tam, kad patikrinčiau, ir, jei yra pozicija, dėl jos kreipiuosi.“ (Kn-4M)

„<...> iš esmės aš konsultavausi su žmonėmis, kurie jau dirba, o taip pat informacija iš interneto <...>“ (Kn-6V)

„Gardino mieste yra įmonė, kuri užsiiminėja įdarbinimu Lietuvoje.“ (Kn-8V)

Dalis informantų įvardijo, kad naudojos **Użimtumo tarnybos arba savivaldybei pavaldžių institucijų paslaugomis**. Dažniausiai Użimtumo tarnybos paslaugomis naudojos tyrime dalyvavę prieglobsčio gavėjai, gyventantys Jonavos rajone. Informantai, kurie naudojos Użimtumo tarnybos paslaugomis dažniausiai kreipėsi dėl: a) konsultacijų ieškant darbo; b) persikvalifikavimo galimybių; c) subsidijų darbo užmokesčiui.

Kauno mieste Użimtumo tarnybos paslaugomis naudojęsi tyrimo dalyviai šios įstaigos darbą vertino dvi-prasmiai. Vienas tyrimo dalyvis teigė, kad su sunkumais nesucidūrė, o kitas tyrimo dalyvis minėjo, kad susidūrė su nemaloniu ir neprofesionalių šios įstaigos darbuotojų elgesiu:

„Bet Darbo birža – siaubinga. Neįmanoma. Ir iš esmės jie man pasakė, <...> „Jei esi ukrainietis sunkvežimio vairuotojas, tai bus daug lengviau. Bet kaip Oksfordo absolventas negali“. Jie buvo tarsi: „Apgailėstaujame, bet...“ <...> O aš buvau tarsi „Gerai, ar galėtumėte mane nukreipti pas ką nors, kur galėčiau išsiaiškinti? Ir tada galima bendrauti trišaliu arba keturšaliu keliu“. Jie iš tiesų nežino, kieno klausti. Ir, manau, tai yra problema. <...> vietiniai valstybės tarnautojai veikiausiai nežino apie priimtas naujas taisykles ir panašius dalykus. <...> turiu omenyje, aš užaugau Tailande, tai taip pat buvo betvarkė. Bet aš pajutau, tarytum jie <...> nenori spręsti šio klausimo. Jie nenori sužinoti. Tad tai nėra dėl to, kad jie nežino, kaip tai padaryti, jie tiesiog mane įtikina, kad tai neįvyks, tada jiems veikiausiai nereikia eiti per visus tuos etapus, bandant man padėti išsiaiškinti, ko iš tiesų reikalaujama. Tad taip aš pasijaučiau.“ (Kn-3M)

„Geras įspūdis. Aš suprantu, kad aš humanitaras ir tokių darbų ne dažnai būna, bet šiaip apie Darbo biržą tai geras. Žmonės tiek Kėdainiuose, tiek čia labai geranoriški, bando padėti kažkaip. Ne visada galėjo, nes darbų ne visada buvo, bet ką galėjo tai darė.“ (Kn-10V)

Tarp informantų taip pat pasitaikė ne ES piliečių, kurie teigė, kad nėra girdėję apie Użimtumo tarnybą ir joje teikiamas paslaugas. Dauguma jų Lietuvoje studijuojantys ir dėl šėimos susijungimo atvykę ne ES piliečiai. Tad planuojant informavimą apie tarnybos teikiamas paslaugas svarbu atsižvelgti į šias tikslines migrantų grupes.

KALBOS BAJERAS

BIUROKRATINĖS
KLIŪTYSVISUOMENĖS
NUOSTATOSRIBOTAS
PRIEINAMUMAS PRIE
MOKAMŲ PASLAUGŲ DĖL
FINANSŲ TRŪKUMOINFORMACIJOS
TRŪKUMASSUNKUMAI GAUNANT
SVEIKATOS PRIEŽŪROS
PASLAUGAS

2.5.3 Sveikatos priežiūros paslaugos

Tyrimo dalyviai įvardijo keletą **probleminių aspektų**, su kuriais susidūrė norėdami gauti sveikatos priežiūros paslaugas.

1. lietuvių kalbos barjeras

„<...> tuo metu susirasti angliškai kalbantį [gydytoją], buvo lyg laimėjum loterijoje. Jeigu nori kreiptis į gydytoją, turi turėti vertėją, o tada galvoji, kad kreiptis į gydytoją nėra prasmės, nes Google vertėjas taip gerai neišverčia. Bet sirgti taip pat labai baisu. Ką daryti, jei gydytojas nekalba angliškai ir netgi kai sergu, žinau, kad jie man nieko negali padaryti.“(Kn-7V)

Kalbos barjerą, kaip vieną pagrindinių kliūčių gauti sveikatos priežiūros paslaugas, įvardija ir kalbinti ekspertai.

„Su kuo aš asmeniškai susiduriu, tai yra gydymo paslaugų prieinamumu. Padėkime nuo to, kad atėjus į registraciją, ne visada kalbama anglų kalba, tai būtų kalbos barjeras.“ (Kn-EKSP-3)

„Situacija yra sudėtinga ir kažkokio vientiso sprendimo nėra, tiesiog kiekvienu atveju bandom išlaviruoti kažkokiu būdu, jeigu yra galimybė – siunčiam vertėją, nu, dažniausiai tie žmonės nekalba lietuviškai, kalba galbūt kai kurie angliškai, kai kurie galbūt rusiškai, jeigu tinka, kad šeimos gydytoja kalba angliškai arba rusiškai, tai valio, bet vėlgi, nu, jinai neprivalo, tai tiesiog sutapimas, kad tas darbuotojas moka ir geranoriškai nusiteikęs ir padeda. Jeigu nepadeda arba nemoka kartais siunčiam vertėją kartais surandam kitą pabėgėlį, kuris moka tą kalbą ir gali paversti, siunčiam taip, kartais vertėjas telefonu skambina, bet tada vėlgi būna apsauga, gydytoja ne visada ima tą ragelį į rankas, ne visada sutinka kalbėt, žodžiu, situacija yra labai sudėtinga.“ (Vln-EKSP-1)

Lietuvių kalbos barjeras ypač **apriboja su psichine sveikata susijusias paslaugas** – psichiatrų, psichoterapeutų ar psichologų konsultacijas, **taip pat akušerių-ginekologų teikiamas paslaugas**.

„Tad, kol ieškojau psichologo, taip pat kreipiausi į X [NVO – aut. past.]. Jie man pasakė <...> „Jei nešnekate rusiškai arba lietuviškai, vis tiek galite atvykti ir aplankyti psichologą, po to galite atsivesti savo draugą, kuris galės pavertėjauti, <...> arba mes galime skirti vieną iš savo žmonių, kuris padės jums versti.“ <...> Bet, vienas dalykas, psichoterapija ar psichologinis konsultavimas, kitkas, kas, manau, yra asmeniškai, nepadeda, kai kambaryje turi trečią žmogų, dėl konfidencialumo ir saugumo bei panašių dalykų. Antra, komunikuoti kompleksiškas emocijas per anglakalbį vertėją jai nėra labai gerai, net bendraujant elektroniniu paštu. Iš to, ką supratau, aš varžyčiausi, suprantate, šitaip viešai išreikšti savo pažeidžiamumą, savo psichologinį pažeidžiamumą.“ (Kl-9V)

„Aš tikrai bijau čia gimdyti <...>. Aš nežinau, kaip man bus šioje situacijoje, kai gimdysiu. Ar aš suprasiu lietuviškai? Aš bijau dėl kalbos barjero. <...> Jei pacientas nesupranta lietuvių kalbos, gydytojai yra tokie nemandagūs ir aš nenoriu, kad jie būtų šiurkštūs su manimi, kai esu tokioje situacijoje.“ (Vln-9M)

Pastabų dėl ribotų psichinės sveikatos ir akušerių-ginekologų paslaugų turėjo ir kalbinti ekspertai:

„Dėl psichologo, dėl psichologinės pagalbos turbūt yra dar blogiau, nes kaip tik, kaip taisyklė dažniausiai reikia tiems, kurie nekalba nei rusiškai, nei angliškai, nei lietuviškai, ir iš tikrųjų mes patys neįsivaizduojam ką daryt, aš esu lydėjus tadžikę moterį pas psichologą, kuri kalba tik tadžikų-persų kalba, tai vat buvo toks vienkartinis pabandyimas, bet aš verčiau visą konsultaciją psichologo ir viską ką jinai sako psichologui, buvo keista, nežinau, ar tai geras sprendimo būdas, bet tuo metu, ir vis dar kito sprendimo nėra.“ (Vln-EKSP-1)

„<...> kiek žinau, yra tas pats [kultūriniai skirtumai – aut. past.] sveikatos priežiūros, nes dažniausiai paslaugas pageidaujama, kad teiktų moteris moteriai ir yra problema, tas pats kur kalbėjom, kad dėl tos pačios kalbos ir vertėjo klausimas. Nes kaip tik ir sveikatos skyriaus klausiau, ar yra pasiruošęs pats sveikatos sektorius, tai realiai jam tokios prievolės net nėra turėti tokį specialistą, čia kaip galima įvardinti iš tų gerųjų paskatų, yra verčiama į kitas kalbas.“ (Vln-EKSP-4)

2. Aplinkybė, kad užsieniečiai negali susikalbėti lietuvių kalba, neretai iššaukia **neigiamas medikų reakcijas**, pasitaiko atvejų, kai specialistai atsisako aptarnauti lietuvių kalba nekalbančius asmenis.

„Taip, aš rinkčiausi valstybinį [gydymą -aut. past.], bet vis tiek, aš nelabai pasitikiu. Aš vis dar manau, kad būdamas užsienietis, nežinau, manau ligininėje nebūčiau labai laukiamas. Aš nežinau, kodėl taip galvoju.“ (Kn-1M)

„Kai einu į liginę, man labiau patinka šilta atmosfera, nes žmogus jau ir taip panikuoja, o tada jie panašiai į „ko tu nori?“, žinote, su tokia išraiška, <...> ji net nenori kalbėti su mumis. Taigi, toks buvo dalykas, <...> bet tada mums tai net nerūpėjo <...> mums tiesiog reikėjo kuo greičiau pamatyti gydytoją.“ (Kn-2V)

Pastebima, kad jaunesnė karta geba susikalbėti kita kalba, ne tik lietuvių ar rusų, taip pat yra atviresnė ir tolerantiškesnė užsieniečiams. Tai pastebi tiek tyrime dalyvavę ne ES piliečiai, tiek ekspertai:

„Bet dabar, taip pat šiais metais, keletą kartų aplankiau valstybinę polikliniką ir matau, kad dalis naujų darbuotojų, kurie baigė universitetą ir yra jaunesnės kartos atstovai, linkę daugiau šnekėti angliškai ir yra atviresni. Tarytum, jie atviresni komunikacijoje.“ (Vln-6V)

„<...> džiugina tai, kad kiek žinau, jaunųjų medikų bendruomenės požiūris yra jau šiek tiek kitoks, kad reikia, reikia tobulėti, reikia mokėti, reikia žiūrėti ir panašiai. Nes irgi užklausu, sakau, kaip jeigu moterys pavyzdžiui pageidautų ne vyro, o norėtų kokios moters.“ (Vln-EKSP-4)

Tyrimas atskleidžia, kad **rusų kalba gebantys susikalbėti užsieniečiai turi palankesnes sąlygas** gauti sveikatos priežiūros paslaugas:

„Kai ateinu į polikliniką arba į medicinos įstaigą, tai aš kreipiuosi ir iškart su tuo sakiniu „aš labai blogai kalbu lietuviškai ar galiu kalbėtis rusiškai?“ ir tada gydytojai dažniausiai sako, kad jo, jokių problemų, kalbėkitės.“ (J-1M)

3. biurokratinės kliūtys, susijusios su teisiniu statusu Lietuvoje

Su šia kliūtimi dažniau susidūrė moterys migrantės, atvykusios į šalį šeimos susijungimo tikslu, niekada čia nedirbusios ir neapsidraudusios privalomuoju sveikatos draudimu.¹⁵

„Aš gyvenu 10 metų Lietuvoje, bet neturiu čia medicinos aprūpinimo. Ir yra tokie įstatymai, kad jeigu tu turi dukrytę iki 7 metų, tu gali priregistruoti į ligoninę. Pas mane toks neveikia, todėl kad niekada nedirbau Lietuvoje, nebuvo pas mane tokia galimybė, todėl kad atvažiavau į Lietuvą <...> aš atvažiavau čia ne dėl darbo, o dėl šeimos. <...> Bet kaip parašyta, kad mamytė kuri turi vaiką iki 7 metų jam priklauso. Mes bandėm ir Vilniuj, ir Kaune. Vieną kartą buvo tokia situacija, kad mes patys sumokėjom visą SODRA už vienerius metus, kad būtų ten viskas medicininis, bet sako taip negalima daryti, grįžo mums tie pinigai.“ (Akm-1M)

„<...> visi sakė, kad man nieko nebus. Kadangi aš nesu pilietė ir nieko nebus. Man buvo ir dėl vaiko įdomu, aš Armėnijoje kiekvieną mėnesį pas gydytoją važiuodavau, o čia nei karto. Ir yra medicininis draudimas, bet tai nemokamai ne, tik tai nelaimingu atveju, jeigu įvyks nelaimingas atsitikimas. Tiek vaikui, tiek man nėra nieko nemokamo.“ (Kl-5M)

Kita informantų grupė, susidūrusi su biurokratinėmis kliūtimis gauti sveikatos priežiūros paslaugas, tai naujai į šalį atvykę ir vizas turintys ne ES piliečiai, taip pat ne ES piliečiai, gavę leidimus laikinai gyventi. **Kauno mieste** ir Vilniaus mieste su šia problema teigė susidūrę į Lietuvą studijuoti atvykę užsieniečiai:

„Man reikėjo sveikatos priežiūros paslaugų ir nuvykau į vieną <...> ligoninę. Jie sakė, kad negali man suteikti nemokamų [paslaugų – aut. past.], nes mano draudimas, pasak jų, nėra tinkamas. Taigi vieną kartą susimokėjau už savo sveikatos draudimo dalykus. Iš tikrųjų yra sunku sužinoti, kiek yra ligoninių, kurios priima studentus iš užsienio.“ (Kn-1M)

„Buvo sunkumų pradžioj, kol aš neturėjau leidimo, aš turėjau vizą ir reikėjo į polikliniką, tai reikėjo mokėti.“ (Kn-10V)

¹⁵ Nemokama sveikatos priežiūra yra garantuojama asmenims, kurie yra apdrausti privalomuoju sveikatos draudimu (PSD). Apdraustaisiais PSD laikomi asmenys, kurie patys individualiai moka sveikatos draudimo įmokas; asmenys, už kuriuos privalomojo sveikatos draudimo įmokas moka jų darbdaviai; valstybės lėšomis draudžiami asmenys. Daugiau informacijos: <https://mipas.lt/2017/10/31/sveikatos-prieziura/>.

Biurokratinės kliūtis gauti sveikatos priežiūros paslaugas išskiria ir kalbinti ekspertai. Dažniausiai tai susiję su privalomuoju sveikatos draudimu, kurį turi ne visi naujai į šalį atvykę ir šalyje gyvenantys užsieniečiai. Ypač pažeidžiamoje padėtyje atsидuria leidimą laikinai gyventi šalyje turintys ir Lietuvoje nedirbantys ne ES piliečiai.

„Jeigu turi tą laikiną leidimą ir, pavyzdžiui, jų tos žmonos, jos nedirba, tai... O tas draudimas, tai sakau, kad greitoji atvažiuotų jeigu tave nudauš. Tai kad jie ir eina privačiai. Bet vėlgi prasideda, jeigu ten rusakalbiškai tai dar, kaip sakant, o angliakalbės vėl reikia ieškoti poliklinikos, kur būtų koks gydytojas, kuris kalbėtų angliškai.“ (Kl-EKSP-2)

„<...> gydytojas pasakė, kad galėčiau jus užregistruoti, turiu paprašyti jūsų asmens kodo, o studentai su vizomis neturi asmens kodo. Buvome su dviem merginomis nigerietėmis, panašiai prieš dvi savaites bandėme užsiregistruoti Antakalnio poliklinikoje, ir registratorė pasakė, oi, jūs neturite asmens kodo, aš negaliu.“ (Vln-EKSP-6)

Tyrimas atskleidžia, kad su problemomis valstybinėse sveikatos priežiūros įstaigose susidūrę užsieniečiai yra linkę rinktis **privačių sveikatos priežiūros institucijų paslaugas**.

„<...> susidūriau su tam tikra problema ir turėjau apsilankyti poliklinikoje. <...> Ir tuo metu <...> jie veikiausiai pirmą kartą pamatė užsienietį, nes ten buvo maždaug 10-15 administratorių ir vienas, kuris kalba angliškai, tad privalėjai kreiptis į tą konkretų žmogų tam, kad susitvarkytum su paraiškos pildymu tą pirmąjį kartą, kai turi pereiti visą dokumentaciją. Tada turi eiti per skirtingus gydytojus ir jie pasakinėjo man kabinetų numerius ir kitką, dabar eik ten, bet jie nešneka angliškai. Tad mes tvarkomės su vertėju arba jie turi asistentą, jie ten tarsi jaunesnieji, kartais ir studentai. Bet vėliau, jei tai būdavo tikrai rimta, eidavome į privačias [sveikatos priežiūros įstaigas – aut. past.]. Jie samdo šnekančius angliškai, tad daug sumokame, tačiau bent jau galėdavome nusakyti, kad tai yra tai, nuo ko kenčiame.“ (Kn-7V)

Tai, kad privačios įstaigos yra atviresnės lietuvių kalba nekalbantiems užsieniečiams, pastebi ir kalbinti ekspertai.

„<...> ne visi gydytojai kalba anglų arba rusų kalba, jau nekalbant apie kažkokias kitas kalbas, dėl to mes dažnai studentams siūlome privačias paslaugas, sveikatos centrus, kur žinome, kad tikrai geri specialistai kalba anglų kalba ar rusų, jei tai yra aktualu, bet vėl gi, paslaugos yra mokamos, brangesnės ir tikrai ne visi draudimai nori tą apmokėti.“ (Kn-EKSP-3)

Tiek ekspertai, tiek tyrime dalyvavę ne ES piliečiai akcentuoja, kad, nors gauti medicininės paslaugas sąlygos palankesnės privačiose įstaigose, ne visi užsieniečiai turi tam finansinių galimybių. Tai susiję su dar vienu probleminiu aspektu – finansų trūkumu, kurį įvardijo informantai, kalbėdami apie sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą.

4. ribotas prieinamumas prie sveikatos priežiūros paslaugų dėl finansų trūkumo (su šia problema dažniausiai susidūrė užsieniečiai, atvykę į Lietuvą studijuoti arba dėl šeimos susijungimo aplinkybių)

„Tad tai taip pat yra psichologo, psichoterapeuto ir psichiatro paslaugos. Šios trys, psichologinės sveikatos priežiūra, norėčiau, kad jos arba būtų dengiamos draudimu ne ES gyventojams, arba jų bent jau būtų daugiau. Tad net jei noriu sumokėti, galiu jas pasiekti. Tai viena. Čia yra šiek tiek privačių klinikų, kurios teikia paslaugas, bet jos yra <...> brangios.“ (Kl-9V)

„Pirmą kartą ieškodami ginekologų nuėjome į X [privati klinika – aut. past.]. Nes, pasak daugumos tarptautinių darbuotojų [angl. expats – aut. past.], būtent čia gali rasti daugiausia angliškai kalbančių gydytojų. Žinoma, turi mokėti daugiau, tiesa. Nežinau apie emigrantus, kurie gyvena čia ir dirba čia. Aš esu nedirbanti mama, taigi priklausau nuo savo vyro kuris moka už mane. Bet jeigu jūs čia dirbate, aš nežinau, kiek iš savo algos turite skirti reguliarioms patikroms ir viskam kitam.“ (Vln-2M)

Paslaugų poreikis

Tyrimo dalyviai **sveikatos priežiūros paslaugų kokybę** vertino nevienareikšmiškai. Tik nedidelė dalis informantų dalijosi teigiamomis patirtimis, susijusiomis su maloniu gydytoju bendravimu ir profesionalumu:

„Kauno psichiatrijos klinikoje mano dukra buvo apžiūrėta ir aš labai dėkinga gydytojams, kurie bendravo su ja tikrai su manimi, nes jie turėjo bendrauti personaliai su mano dukra ir jie bendravo su ja rusų kalba <...>.“ (J-1M)

„Buvo 5 valanda ryto, galvojau, kad galbūt jie mane įleis kaip svečią 9 val., bet jie atėjo 5 valandą ryto, žinote, lyg jis būtų pabudęs prieš dvi minutes, ne daugiau. Jis paprašė manęs prisėsti ir pasakė: „Atsiprašau, aš nekalbu angliškai.“ Aš pasakiau „nieko, nėra problemų“. Man labai skaudėjo, bet aš turėjau tiek daug pagarbos iš to gydytojo. Jautiesi maloniai, tarsi jie būtų pasiruošę, kai turi kokių nors problemų.“ (Kn-5V)

Dauguma tyrimo dalyvių išskyrė gydytojų empatiškumo stoką ir jau anksčiau aptartas ribotas medicininio personalo galimybes aptarnauti lietuvių kalba nekalbančius užsieniečius bei neigiamas nuostatas jų atžvilgiu.

„Nežinau kaip dideliuose miestuose, bet mažuose miestuose tai yra nuolatinė darbuotojų nekompetencija. Aš manau, kad tai yra dėl to, kad tai yra mažas miestas ir dėl to darbuotojai neturi kompetencijos, o kreiptis į kitas institucijas, skambinti, pavyzdžiui, į Vilnių kur nors jie bijo, o čia vietoje irgi bijo spręsti ir bijo prisiimti atsakomybę. Ir jų požiūris toks, kad „Mes čia visada va taip va dirbome tokiu būdu“ ir čia, žodžiu, šitie kažkokie nauji dalykai nepriimtini. Tai ne Lietuvos problema, o mažų miestelių ir kaimo vietovių.“ (Akm-2M)

„<...> kaip pirmą kartą [tampi – aut. past.] mama, kai esi toje pažeidžiamoje situacijoje, nesijaučiau lyg manimi rūpintųsi <...>. Tarsi, „gerai, atsipalaiduokite, štai ką planuojame daryti“, žinote, tokio tipo užtikrintumas, kad esi saugi. Nieko. Tai taip nesijautė. Jaučiau, jie su tavimi tvarkėsi taip šiurkščiai. <...> [lipk į paciento batus. Man šie maži dalykai, neprofesionalu.“ (Vln-2M)

Tyrimo dalyvavę ne ES piliečiai įvardijo, kad **sveikatos priežiūros srityje jiems labiausiai trūko / trūksta:**

1. informacijos, susijusios su sveikatos priežiūros sistema ir sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumu

„Ieškojau valstybinės ligoninės. Ir negalėjau jos rasti. Tarytum man ten nuėjus, jie sakydavo: „Mes čia atliekame tik operacijas ir tai yra vieta, kur turėtumėte apsilankyti“. Aš nueidavau į kitą vietą, jie sakydavo: „Mes nežinome“. Tarsi: „Tai ne mums“.“ (Kn-1M)

„<...> aš nežinojau, kad jeigu tu turi individualios veiklos pažymėjimą, tai reikia mokėti sveikatos draudimą. Iš kur man žinoti, aš naujas žmogus, o paskui man skambina ir praneša, kad aš skolingas už keturis mėnesius, tuo metu man ta suma buvo milžiniška.“ (Kn-10V)

2. vertimo paslaugų / informacijos suteikimo užsieniečiui suprantama kalba gydymo įstaigose

„<...> įgyti supratimą apie medicinos [paslaugas – aut. past.], nes tuo metu rasti angliškai šnekantįjį, tai buvo tolygu laimėti loterijoje. Tai buvo, tarsi, norėdamas nueiti pas gydytoją, turėdavai gauti vertėją, ir tada supranti, kad kitu atveju eiti pas gydytoją nėra vertės, nes Google vertėjas taip gerai neveikia. Tad susirgti taip pat yra tikrai baisu. Kas, jei gydytojas nešneka angliškai ir, net jei sergu, jie man negali nieko padaryti.“ (Kn-7V)

3. su psichine sveikata susijusių paslaugų

„Ir yra visų tų kitų žmonių ta emocinė būsena, nes tai buvo iš labai sudėtingų šalių atvažiavusių žmonių, kur yra emocinė būsena vidinė labai sudėtinga, aišku, darbuotojai bandė padėti, jie kalbėjosi, jie stengėsi padėti, bet vis vien tos emocijos, tas kad žmogus laiko pas save viduje, jų buvo labai daug <...>.“ (J-2M)

Pagalbos ir informacijos šaltiniai

Susidūrę su sveikatos problemomis, informantai pirmiausia buvo linkę kliautis turimais socialiniais ryšiais – šeimos nariais ar kitais artimais giminaičiais, draugais, pažįstamais ar bendradarbiais. Retesniais atvejais pagalbos buvo prašoma NVO, įgyvendinančių integracijos programas. Nė vienas tyrimo dalyvis neįvardijo, kad dėl sveikatos priežiūros klausimų konsultavosi su savivaldybės ar jai pavaldžių institucijų atstovais.

„Šią informaciją gavau iš savo draugo <...>. Kai dalyvavau integracijos <...> projekte, jis man padėjo, palaikė mane ir po integracijos mūsų santykiai sustiprėjo, ir dabar jis yra artimas draugas. Kartais aš prašau jo padėti man, kartais, pavyzdžiui, kai aš esu klinikose ir visose klinikose niekas nekalba angliškai, todėl tas metas būna sunkus. Taigi bet kada galiu jam paskambinti telefonu. Jis man atsako. Pavyzdžiui, kai aš išsikviečiau greitąją pagalbą ir tie žmonės [medikai – aut. past.] atvyko, jie visiškai nekalbėjo angliškai. Aš turėjau kažką [daryti – aut. past.] ir jis man atsiliepė 1:30 val., žinote, naktį, ir jis man padėjo.“ (Kn-5V)

„Kalbėjau su savo darbu, su personalo skyriumi darbe, ji man pasakė, kad turėtumėte eiti ne į privačią ligoninę, bet į valstybinę ligoninę, tada turite užsiregistruoti ir tai bus jūsų ligoninė, taigi, kai tik turėsite problemų, turėtumėte vykti į šią ligoninę. Taigi, aš svarsčiau, į kurią iš jų eiti, pasikonsultavau su viena drauge, kuri turėjo tą pačią kelio problemą, ir ji man patarė eiti į tą vieną konkrečią, ir tada aš nuėjau ten ir užsiregistravau.“ (Kn-6V)

2.5.4 Socialinės paslaugos ir būstas

Tik nedidelė dalis tyrime dalyvavusių ne ES piliečių įvardijo, kad naudojosi socialinėmis paslaugomis. Dažniausiai šios paslaugos buvo susijusios su įvairiomis **socialinėmis pašalpomis**:

„Ir dabar neseniai sutvarkiau dokumentus dėl kompensacijos už šalto ir karšto ir šildymą vandens, ta prasme, už šildymą. Tai aš pirmą mėnesį jau gavau.“ (J-8V)

„Ne iškart, nors reikėjo, 2015 metai buvo labai sunkūs, po visų tų persikraustymų. Pasirodo reikia stažo, kurio aš čia neturėjau, o mano stažas Ukrainoje, aišku, Lietuvoje neveikė, kadangi Ukraina tai trečioji šalis, tai netinka. Labai tikėjauosi tos išmokos, nors minimaliai, bet dar ten jei žmona dirba tai dalinkitės. Po to, gal prieš du metus, prieš pusantrų irgi buvo toks laikotarpis, kad aš neturėjau darbo, aš buvau biržoje ir turėjau stažą it tada teko gauti paramą, padėjo išgyventi, ačiū, viskas gerai.“ (Kn-10V)

Viena dažniausiai tyrimo dalyvių įvardytų priežasčių, kodėl nesinaudoja (-o) su socialine apsauga susijusiomis paslaugomis, yra **informacijos apie galimybę gauti tokias paslaugas stoka**.

„Bet dėl socialinės rūpybos, būkime atviri, man, aš pasakyčiau, prireikė, sakykime, dviejų metų. Bet problema buvo ta, kad aš gerai nesupratau, jog tai egzistuoja.“ (Kn-6V)

„Bet ar jie išvis žino, kaip gauti? Nemanau, kad kas nors žino, kaip gauti, na, užsieniečiai. Nemanau, kad užsieniečiai žino.“ (Kl-10M)

„Mes net nežinojome, kad buvo kažkokia kompensacija. Nežinau. Tad niekada neišbandėme kompensacijos arba kokių nors paslaugų.“ (Vln-7V)

Informantai, kurie naudojosi tokio pobūdžio paslaugomis, teigė, kad informaciją apie tokias paslaugas susirado savarankiškai arba apie tokią galimybę juos informavo šeimos nariai ir/ ar draugai/pažįstami (neretai patys turintys panašios patirties). NVO, teikiančios integracijos paslaugas ne ES piliečiams, taip pat buvo įvardintas kaip vienas iš informacijos šaltinių.

Tuo tarpu **paslaugos, susijusios su būstu**, kuriomis dažniausiai naudojosi tyrime dalyvavę ne ES piliečiai buvo susiję su a) gyvenamosios vietos paieška; b) bendrabučio suteikimu (**Kauno mieste**, Klaipėdos mieste ir Vilniaus mieste); c) socialinio būsto gavimu; d) gyvenamosios vietos deklaracija.

Per tyrimą dauguma informantų gyvenamąją vietą nuomavosi arba gyveno bendrabučiuose (dauguma **Kauno mieste**). Tik nedidelė dalis informantų įvardijo, kad gyvena nuosavame ar bendrame šeimos būste. Keli informantai iš Jonavos rajono minėjo, kad gyvena savivaldybės suteiktame socialiniame būste. Vienas informantas Kauno mieste įvardijo, kad būstą jam suteikė įmonė, kurioje dirba:

„X įmonė išsinuomavo iš kitų žmonių šitą būstą ir nuomoja kitiems žmonėms, kurie atvažiavo iš kitų šalių, ir dar ten netgi yra lietuviai. <...> pakankamai geros sąlygos, aš gyvenu dabar vienas kambary, turim didelę virtuvę, mūsų aukšte yra vonia, dušas, na, žodžiu, visos sąlygos, viskas gerai. <...> Kai duoda mums tą atsiskaitymo lapelį, ten neparašyta, kad išskaičiuoja už būstą. Bet mes gauname truputį mažiau, todėl, kad mums būstas nemokamas.“ (Kn-8V)

Tyrimo dalyviai išskyrė keletą **probleminių aspektų**, susijusių su būstu:

1. **sunku rasti (tinkamą) gyvenamąją vietą** (kuri atitiktų finansines galimybes, patogumą gyventi gausnei šeimai ir pan.)

„<...> mes rašėm rusų, anglų ir lietuvių kalba, bet lietuvių, aišku, su Google translator, tai reikia pasižiūrėti, kokie ten buvo tekstai, <...> Bet bendravom angliškai arba rusiškai su visais. Tai radom butą, mūsų nuomotojas <...> kalba rusiškai. Dėl to nebuvo problemų irgi.“ (Vln-1M)

Informantai taip pat dalijosi patirtimi, kad problemų kyla ir dėl to, jog būsto nuomos / pardavimo skelbimai dažniausiai pateikiami lietuvių kalba, o būsimi nuomininkai ne visada yra linkę bendrauti ne lietuvių kalba.

2. sunkumai susirasti būstą dažnai yra susiję su kitu probleminiu aspektu – **visuomenės nuostatomis** (pastebima, kad su didesniais iššūkiiais susiduria prieglobsčio gavėjai, musulmonai ar tamsesnės odos spalvos).

„Man labiau patinka nuomotis kambarį bendrabutyje, nes ta procedūra su savininkais, žmonėmis, kurie duoda tau butą, man tikrai kelia baimę. Nežinau kodėl, galbūt dėl visų tų istorijų ir savo patirties. Nenoriu turėti reikalų su šiais nuomotojais. Galbūt su agentūra ar kažkuo panašiu.“ (Kn-1M)

„<...> mums buvo ištis labai sunku susirasti butą, sunku buvo Kaune, sunku buvo ir Vilniuje, nes jie sutinka, kad ieško žmonių, kad išnuomotų savo butus, bet kai mes pasakome, kad esame iš Tadžikistano ir esame musulmonai, jie atsisakė <...> vienas malonus vaikinai mus priėmė, žinoma, jis buvo labai skeptiškas ir šiek tiek bijojo, bet pasakė, kad jam reikia susisiekti su dviem ankstesniais savininkais, tada buvo viskas gerai, neturime problemų. Manau, kad yra labai atsargaus požiūrio tipas, netgi neapykanta musulmonams, musulmonams pabėgėliams, jie dvigubai atsargesni su musulmonais.“ (Vln-10V)

Neigiamas nuostatas, kaip vieną didžiausių problemų, su kuria susiduria užsieniečiai, ieškantys būsto, išskiria ir kalbinti ekspertai:

„<...> iššūkis yra juodaodžiui surasti, padėt išsinuomot butą. Pokalbis nutrūksta, kai yra pasakoma, kad žmogus nekalba lietuviškai, tada klausimas, jis iš kur ir turi pasakyti šaly ir tai akivaizdu, kad jau juodaodis bus ir tada sako, kad nenuomosim.“ (Kl-EKSP-2)

„Kad ir gyvas pavyzdys, kraustosi mūsų moteris į būstą ir mes ten padėjom baldus nešti ir visa kita, na ir kaimynas klausia: „Kas čia gyvens?“ Mes papasakojam, kad moteris atvyko, kad kalba šiek tiek lietuviškai ir paskutinė kaimynės frazė, kad ačiū Dievui, kad ji ne čigonė. Reiškia žmogus fantazuoja, mato kas vyksta, mato tą kaimyną atvykstantį, fantazija tikrai dirba.“ (Kn-EKSP-2)

3. gyvenamosios vietos deklaracija

Su gyvenamosios vietos deklaravimo problema susidūrė dauguma informantų. Įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ numato, kad užsienietis, pateikiantis prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje, turi nurodyti gyvenamąją vietą, kurią ketina deklaruoti¹⁶. Tačiau užsieniečiui deklaruoti gyvenamąją vietą nuomojamame būste dažniausiai tampa iššūkiu. Kaip rodo tyrimo dalyvių patirtis, tik nedidelė dalis būstų savininkų sutinka, kad nuomininkai deklaruotų gyvenamąją vietą jų nuosavybėje, o kai kurie jų naudojami tokiais reikalavimais ir kelia būsto nuomos kainą arba kelia įvairias papildomas sąlygas.

¹⁶ 2021 m. kovo 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ pakeitimams užsienietis gali pasirinkti, kuriuo metu deklaruos gyvenamąją vietą Lietuvoje – Migracijos departamente pateikiant prašymą išduoti leidimą gyventi ar seniūnijoje jau atsiėmus leidimą gyventi. (Daugiau informacijos www.migracija.lt/-/gyvenamosios-vietos-deklaravimas-u%C5%B8esienie%C4%8Diams-bus-paprastesnis)

„Turiu leidimą laikinai gyventi, aš tiesą sakant nenaudojau nuomojamo būsto [adreso], nes tada reiktų pasiimti savininką kartu, ar žinojote tai? Taigi, jei jūs nuomojate iš manęs ir turite susitvarkyti su savo viza, turite susitarti su manimi dėl laiko, kad eičiau su jumis į [Migracijos skyrių]. Kai kuriems savininkams tai lyg „aš nenoriu to daryti“. Arba „Jei norite, kad tai padaryčiau, aš jus dar šiek tiek apmokestinsiu, nes tai sukelia man daugiau rūpesčių“. Ir tada niekada negali, kaip kai kurie mano kolegos, negali dėl nieko nesutikti, kai kurie savininkai duoda tau numerį, kad galėtum apmokėti sąskaitas, ir niekada negali pasakyti: „Nemanau, kad tai turėtų būti tiek daug“, nes tau reikia šio žmogaus, kad eitų su tavimi į migraciją. Taigi, tai tarsi sėkmė. Jei turi tikrai malonų savininką, tada kaip užsienietis tu tai tikrai vertini, nes iš tikrųjų tu priklausai nuo jų dėl savo teisinės padėties. Jei jie atsisako vyksti su tavimi – tu neturi leidimo gyventi. Taigi netgi tada, kai nuomojasi, šiam tikslui nenaudojau savo šeimininko [adreso]. Aš naudojausi savo vaikiną, jis turi kitą butą priemiestyje.“ (Kn-3M)

„Bet čia vėlgi su tuo susijusi yra migracija, tu turi įrodyti savo gyvenamosios vietos deklaravimą, tam turi vyksti į savivaldybę, ten deklaruoti ir kiekvienais metais, kai užsienietis turi kreiptis dėl leidimo laikinai gyventi, prieš jį turi būti nuomotojas, kad pasirašytų paraišką, negalime šito praleisti. Daugelis savininkų to nenori daryti, daugelis savininkų čia negyvena, taigi tuomet tu lieki be būsto.“ (Kn-7V)

Gyvenamosios vietos deklaravimo problemą išskiria ir kalbinti ekspertai:

„Problematiška. Problematiška jeigu tu esi juodaodis, angliakalbis. Problematiška jeigu tu nori su registracija, nes daug kas nuomoja, nedeklaruoja to, kad nereikėtų mokėti mokesčių, o tada jie nenori deklaruoti, problematiška.“ (Kl-EKSP-2)

„Apskritai iššūkis yra didelis, todėl, kad labai sudėtinga rasti savininką, kuris nori, sutinka, sakykim, rizikuoti, išnuomoti ir taipogi, kaip ir minėjau, mūsų klientams dažniausiai reikalinga ta oficiali, legali nuoma. Vadinasi, savininkas turėtų turėti verslo liudijimą ir mokėti mokesčius. Ir dažniausiai taip nebūna.“ (Vln-EKSP-1)

4. socialinis būstas

Socialinio būsto klausimas yra itin aktualus prieglobsčio gavėjams, kurie daugeliu atveju yra labiau pažeidžiamoje padėtyje, nei dėl kitų priežasčių atvykstantys užsieniečiai. Tačiau prieglobsčio gavėjai nėra išskiriama kaip atskira pažeidžiama grupė ir neturi jokių privilegijų ir nuolaidų gaunant socialinį būstą.

„Pačioj pradžioj kai pabėgėliai atvyksta jiems būna labai sudėtinga, nes tai yra nauja šalis ir viskas yra kitaip. Ir kai kreipiesi į savivaldybę, tai yra ta bendra eilė ir tada tave stato į bendrą eilę kartu su vietiniais. Ir būtų va toks prašymas, kad jeigu būtų, kad pabėgėliams arba būtų sukurta atskira eilė, kur būtų galima į atskirą eilę eiti, arba juo toj pačioj eilėj statyti kažkaip ir prastumtų į priekį. Nes čia reikia ne vienerius metu laukti.“ (J-3M)

Kaip gerąjį pavyzdį būtų galima išskirti Jonavos rajono savivaldybę, kurioje socialinio būsto problemą nuspręsta išspręsti nuperkant 5 būstus ir juos paskiriant Jonavoje gyvenantiems prieglobsčio gavėjams, prioritetą teikiant gausioms ir su didesniais sunkumais susirasti tinkamą gyvenamąją vietą susiduriančioms prieglobsčio gavėjų šeimoms. Kaip informavo Jonavos rajono savivaldybės atstovas (-ė), savivaldybė lėšas būstui įsigyti gavo iš Europos banko.

„Rajono savivaldybė dalyvavo tokiame projekte, tiesiogiai iš Europos banko gavom lėšas butų įsigijimui ir tikslas yra lengvatinėmis sąlygomis kaip socialinio būsto principu nuomoti tuos butus pabėgėliams, tie kurie gavę prieglobstį Lietuvoje. Tai jiems tokiu būdu nuomoti tuos butus tol, kol jie gyvena Jonavos rajone. <...> Ir mes tuos butus nuomosime pabėgėliams būtent, tai tikimės, kad tokiu būdu tai bus tokia didelė pagalba jiems, kad jie visgi jau turės ir būstą, ir deklaraciją.“ (J-EKSP-2)

Pagalbos ir informacijos šaltiniai

Tyrimo dalyviai įvardijo, kad būsto dažniausiai ieškojo patys (paprastai per skelbimus internete). Taip pat dažnai susirasti gyvenamąją vietą padėjo draugai arba pažįstami. Keletas informantų paminėjo, kad šiame procese jiems pagelbėjo nekilnojamojo turto brokeriai ir NVO.

Kauno mieste kalbinti informantai dažniausiai minėjo, kad būsto klausimo jiems spręsti nereikėjo, nes gyvena universiteto suteiktuose bendrabučiuose. Kiti tyrimo dalyviai teigė, kad būstą susirado savo pastangomis, ieškodami skelbimuose per specializuotus portalus ar socialiniuose tinkluose. Keli informantai įvardijo, kad būsto paieškose pagelbėjo pažįstami (artimieji, draugai, darbdavys ir kt.).

„Man nereikėjo būsto, nes gavau bendrabutį, kurio kaina iš tikrųjų buvo gera. Mes ieškojome būsto, tačiau kainos mums buvo šiek tiek per didelės, ir mes nusprendėme likti bendrabutyje.“(Kn-1M)

„Aš gyvenau su savo draugo šeima. Keletą mėnesių, ir mes nusprendėme išsikraustyti, tada mes išsinuomojome, bet vėlgi jis yra vietinis, taigi jis viską derino.“(Kn-3M)

Paslaugų poreikis

Tyrimo dalyvavę ne ES piliečiai įvardijo, kad jiems labiausiai **trūksta informacijos suprantama kalba ir konsultacijų**, kurios apimtų tiek būsto paieškos klausimus, tiek specifinius ir labiau praktinius aspektus, susijusius su būsto nuoma, komunaliniais mokesčiais ar socialine parama, prieinama užsieniečiams, pvz., būsto šildymo ir vandens išlaidų kompensacijas.

„Kas nors man paaiškinkite, kaip tai reikia daryti <...>. Aš nežinau <...> kaip dėl būsto, kokios su būstu, susijusios paslaugos. Arba paaiškinkite, kur turėčiau kreiptis, tiesiog turėti bendrą suvokimą. Dabar lyg paauglys neturintis supratimo.“ (Kl-10M)

„Turiu pinigų sumokėti nuomai, bet negalėjau rasti ką nuomotis. <...> Jei būtų kokia nors privati organizacija ar nevyriausybinė organizacija, kuri padėtų man rasti gyvenamąją vietą ir 100 procentų užtikrintų, kad jos savininkas neprieštaraus, kad ten gyvens vyras. Taip, ir už prieinamą kainą. Taip, manau, kad tai yra reikalingiausia organizacija Kaune.“ (Kn-6V)

2.5.5 Vaikų švietimas

Tyrimas atskleidžia, kad kalbinti ne ES piliečiai labiau buvo linkę vaikų ugdymui rinktis **valstybines mokyklas lietuvių kalba**, keletas informantų vaikus leido mokytis į „Vilniaus lietuvių namus“¹⁷.

„<...> jie mums patarė išbandyti „Lietuvių namus“. Nes tai yra mokykla imigrantams. Ir ten nuėję, pakalbėjome su direktoriumi ir pagalvojome, kad gerai, viskas ten yra gerai. Ir ji ten nuėjo.“ (Vln-7V)

Rusakalbiai informantai buvo linkę leisti vaikus į rusakalbes valstybines mokyklas (taip pat darželius) gyvenimo Lietuvoje pradžioje, tačiau pastebima, kad vėliau vaikai dažniau mokslus tęsia valstybinėse mokyklose lietuvių kalba. Tai galima paaiškinti tuo, kad dėl kalbos barjero gyvenimo šalyje pradžioje tėvams lengviau, kai paslaugos teikiamos suprantama kalba, tačiau galvodami apie vaikų ateitį Lietuvoje priima sprendimą vaikus ugdyti lietuviškose mokyklose.

Tyrimo dalyviai išskyrė du **probleminius aspektus**, kurie jiems kėlė daugiausia sunkumų ir iššūkių gaunant švietimo paslaugas:

1. lietuvių kalbos barjeras

Visų pirma, lietuvių kalbos žinių trūkumas lėmė **sunkumus ieškant informacijos apie savivaldybėje esančias ugdymo įstaigas** (darželius, formaliojo ir neformaliojo vaikų ugdymo įstaigas), taip pat **registruojant vaikus į šias institucijas**.

„Aš labai pergyvenau dėl mokyklos, nežinojau ar yra mokykla, ta prasme, rusų kalba. Negalėjau surasti internete, kad rusų mokykla Šiauliuose, neradom informacijos.“ (Šiaul-7M)

„Tinklalapiai veikia lietuvių kalba, bet, dėkui Dievui už Google, yra vertimas, tad patikrinu tai savo telefone ir tai būna išverčiama. <...>.“ (Vln-2M)

Antra, lietuvių kalbos gebėjimų stoka **apriboja tėvų galimybes įsitraukti į vaikų ugdymo procesą** ir dalyvauti vaikų darželio ar mokyklos bendruomenės gyvenime.

„Mano susirūpinimas buvo dėl to, ar gausim angliškai šnekantį mokytoją. Aš tikrai nesitikiu labai amerikietiškos ar britiškos anglų kalbos, bazinė anglų kalba tinka, jei gali man paaiškinti, kas nutiko arba kaip sekasi mano dukrai. Aš ne lietuvė ir mano dukra didžiumą laiko šneka angliškai, ji supranta anglų kalbą. Norėjau žinoti, ar yra mokytojas, kuris gali su manimi šnekėtis <...> šnekėtis apie „darželį“.“ (Vln-2M)

„<...> deja, ji [žmona] kreipėsi į vaikų priežiūrą, kur niekas nešneka rusiškai ir tuo metu ji nekalbėjo lietuviškai, tad tai jai buvo tikrai sunku.“ (Vln-7V)

Dalis informantų taip pat jaudinosi, kaip jų vaikams seksis mokytis lietuvių kalba ir įsilieti į mokyklos bendruomenės gyvenimą. Ypač su dideliais iššūkiais susiduria vyresni užsieniečių vaikai, kuriems dėl lietuvių kalbos barjero kyla dar didesnių iššūkių.

¹⁷ Daugiau informacijos <http://www.lietuviunamai.vilnius.lm.lt/>.

„Įtikiu savo vyrą, kad nenoriu išsiųsti jos į valstybinę instituciją, nes abejoju, jų tinklalapyje skelbė „darželis, kuriame mokoma išimtinai lietuvių kalba“. Suprantu, kad mano dukrai reikia išmokyti lietuviškai - tai savaime suprantama, nes ji gyvena Lietuvoje. Bet nenoriu, kad ji <...> būtų įmesta tarp ryklių, ir kad ji bus su išimtinai lietuvių kalba šnekančiais vaikais ir mokytoju <...> jei įlipčiau į jos batus, tai man keltų stresą. Nes ji niekieno nesuprastų ir mes tiesiog ją ten paliktume.“ (Vln-2M)

„Mums baisu dėl dar vieno dalyko, kad ji [dukra] gali negauti atestato, nes jie gąsdina mus iš čia esančios mokyklos, jie sako, kad gali negauti atestato, nes tavo lietuvių kalbos lygis nepakankamas <...>.“ (Vln-10V)

Tokias patirtis liudijo ir tyrime dalyvavę ekspertai:

„Užsieniečiui sunkiausia progimnazija, 5-8 klasės. Pagal statistiką ir patyčių lygis būna pats didžiausias. Turim mes vieną tokią mergaitę 7 klasėje kur ji ten tiesiog kenčia, tiesiog jos kultūra, jos mąstymas su 13-mečiais stipriai skiriasi. Tiesiog nei juokingi tie bajorai, nei bendravimo nesupranta, kaip jie bendrauja, kaip tas viskas vyksta. Tai yra labai sunku. Pavyzdžiui mokytojai visi labai patenkinti vaiku, kaip dirba, kaip viską, bet ji tiesiog neturi ryšio su vaikais.“ (Kn-EKSP-2)

2. visuomenės nuostatos

Tyrimo dalyviai dalijosi patirtimis, kad su neigiamomis nuostatomis susiduriama tiek iš vaikų, tiek iš pedagogų pusės.

„Bendrai tai normaliai, bet vis dėlto yra tam tikri trukdžiai iš kitų vaikų sunkiai priima mūsų vaiką. <...> Kartais pasakė „ai tu siras, siras, čigonas“. Paprasčiausiai mūsų išvaizda yra tamsesnė, tai ir dėl to taip atrodom panašūs. Bet aš buvau mokykloje, buvau pas direktorių, pakvietėm tuos vaikus, kurie taip vadina mano vaikus, ir kalbėjom apie tai.“ (J-8V)

Skirtingomis patirtimis dalijosi informantas, kurio vaikai mokėsi tiek Kaune, tiek šeimai persikėlus Vilniuje. Nors Kaune informanto dukra su diskriminacijos atvejais, kad dėl religinių nuostatų dėvi galvos apdangalus, nesusidūrė, Vilniuje mokyklos vadovams tokios aplinkybės sukėlė nerimo:

„Pradžioje ji buvo labai išsigandusi, nes ji pasakė: „Jie iš manęs juoksis, nes aš nešneku rusiškai. Aš turiu kitokius drabužius, pavyzdžiui, skarą“, bet taip nenutiko, nes jai daug padėjo mokytoja, ji buvo labai maloni moteris ir ji bandė ją paremti ir ji jautėsi tikrai gerai. Viskas pasikeitė, kai persikėlėme į Vilnių, <...> kai nuėjau į mokyklą paklausti, ar gerai su dokumentais, ar mano dukrai bus gerai čia mokytis, nes tai arčiausia nuo mūsų rusiška mokykla, pirmas klausimas buvo, ar ji dėvi skarą. Pasakiau, taip, nes mano žmona ją dėvi ir ji dėvi. Ji paklausė, ar įmanoma, kad ji neateitų dėvėdama sukneles ir skaras. Pasakiau, nemanau. Kodėl nenorėtumėt mokinių su skirtingomis suknelėmis, žinoma, ji paiso taisyklių ir turi mėlyną sijoną ir kitką, bet vis tiek nesijaučiau labai laimingas, kad ji(s) [mokyklos vadovas (-ė) – aut. past.] tai pasakė. Žinoma, ji (s) tai pasakė labai draugiškai, bet tai kišimasis į tavo gyvenimą, tai tavo laisvės ribojimas, to nesitikėjau, nes visada galvojau, kad Europa yra laisvesnė vieta.“ (Vln-10V)

Pagalbos ir informacijos šaltiniai

Tyrimo dalyviai įvardijo, kad dažniausiai **informaciją apie švietimo paslaugas** vaikams jie susirado savarankiškai arba padėjo šeimos nariai, taip pat Lietuvoje gyvenantys draugai ar pažįstami.

„Mes viską gauname patys, iš interneto, Facebook'o, visokie ten, yra parašyta. Pati viena, niekas mums nesiūlė kur rašyti. Kaip ir mano vyras lietuvis, jis kaip ir žino kaip, kokia čia yra sistema.“ (Akm-1M)

„Leškojau mėnesį prieš, rašiau el. laiškus, pranešimus, Messenger'io žinutes visiems aplink mus esantiems darželiams. Nuo mūsų buvo du namai. Buvo dar kitas, maždaug už 500 metrų.“ (Vln-2M)

Paslaugų poreikis

Informantai, kalbėdami apie vaikų švietimą, įvardijo, kad jiems labiausiai trūko (trūksta) mokyklos dėmesio priimant ir ugdant lietuvių kalba nekalbančius ir kitoje kultūroje augusius vaikus, taip pat švietimo sistemos, **labiau adaptuotos vaikams užsieniečiams**. Tyrimo dalyviai ypač akcentavo lietuvių kalbos ugdymo spragas ir trūkumą.

„Vaikas kiekvieną dieną turi lietuvių kalbos pamoką, tai yra penkios valandos per savaitę, ir viena papildoma pamoka – lietuvių kalba užsieniečiams. <...> problemų nekyla jokių su ta papildoma [pamoka – aut. past.], <...> bet to nepakanka. Ir kai ateina vaikas į lietuvių kalbos pamokas pagrindines, nėra jokios programos, ji tiesiog sėdi pamokose kažką supranta, kažką nesupranta. Ir per mokymosi metus aš nepasakyčiau, kad ji kažką išmoko.“ (Kl-3M)

„<...> pamokos, kurias jie siūlo jai, nėra tinkamos, todėl ji nėra susidomėjusi. Ji gali nesimokyti tuo pačiu lygiu kaip kiti studentai, nes jų lietuvių kalba jau yra pažengusi.“ (Vln-10M)

Tyrimas atskleidė, kad papildoma **pagalba mokantis lietuvių kalbos ir parama šių įgūdžių neturintiems vaikams neretai vykdoma pačių pedagogų iniciatyva**, negaunant papildomo atlygio. Tokiais gerosios praktikos pavyzdžiais dalijosi Akmenės rajono ir Jonavos rajono savivaldybių gyventojai:

„Bet iš kitos pusės, aš nemanau, kad kur nors dideliame mieste, pavyzdžiui, Šiauliuose, tiek daug dėmesio skirtų vaikams, su vaikais taip nedirbtų kaip čia dirbo. Daug, ta prasme. Iš Ukrainos lapkričio mėnesį [atvažiavo šeima su vaiku – aut. past]. Mokyklos direktorius važiavo į Šiaulius ir paėmė tam vaikui vadovėlių rusų kalba, kad vaikui būtų lengviau integruotis ir kad jis suprastų tas pamokų temas. Kad jis galėtų dirbti su visa klase, neatsiliktų. Atsakymas į klausimą, daug žmonių yra nustebinti, sako: „Ką jūs ten toj Naujojoj Akmenėj darot?“ štai atsakymas į tą klausimą.“ (Akm-2M)

Nors informantai įvardija, kad švietimo sistema Lietuvoje turėtų būti labiau pritaikyta užsieniečių vaikų poreikiams, tyrimo dalyviai **buvo linkę gaunamas švietimo paslaugas vertinti teigiamai**. Kalbinti užsieniečiai itin teigiamai vertino pedagogų kvalifikaciją, jų skiriamą papildomą dėmesį užsieniečiams vaikams ir sudarytas galimybes papildomai mokytis lietuvių kalbos. Keletas Jonavos rajone kalbintų tyrimo dalyvių taip pat akcentavo, kad mokykla gerbia jų šeimos išpažįstamos religijos teises, pritaikydama maitinimą vaikams pagal religines normas.

Ikimokyklinio ir mokyklinio ugdymo įstaigos yra labai svarbus veiksnys užsieniečių vaikų integracijai. Tai, kaip mokykla priima užsieniečių vaiką, kaip su juo elgiasi ir kokią pagalbą jam suteikia, turi įtakos ir jo tolesniam gyvenimui ir perspektyvoms Lietuvoje. Todėl vaikų švietimas yra itin aktualus klausimas, taigi turėtų būti prioritetizuojamas tiek valstybės, tiek savivaldos lygmeniu.

„Nu ir tų pačių vaikų priėmimas kitų, kurie buvo klasėje, tai viskas kaip ir tvarkoj ir dabar šiandien vaikai puikiai kalba lietuviškai, puikiai rašo, skaito ir dabar bendraujant su manim jie kartais neranda rusiškų žodžių ir kai kuriuos įterpia lietuviškais žodžiais ir dabar aš galiu pasakyti, kad mano vaikai jau pasaulėžiūrą savo suformavo lietuvišką.“ (J-2M)

Tyrimė dalyvavusių ekspertų įžvalgos

Tyrimė dalyvavę ekspertai taip pat pastebėjo, kad užsieniečių vaikai susiduria su papildomais iššūkiais mokykloje. Dažniausiai buvo minima, kad šie **iššūkiai yra susiję su moksleivių lietuvių kalbos gebėjimų trūkumu** ir, bendrai, mokyklos (ne)gebėjimu prisitaikyti prie valstybine kalba nekalbančių mokinių.

„Turim sąrašą mokyklų į kurias kreipiamės, jei yra toks poreikis užsieniečių vaikams, bet metų eigoje yra sunku rasti kur integruoti tuos vaikus, dažniausiai yra perpildytos klasės arba mokyklos nenori priimti, nes pagal įstatymą, jie turi mokėti lietuvių kalbą, ta integracinė sistema Lietuvos švietimo sistemoje yra labai neaiški.“ (Kn-EKSP-4)

Tai rodo bendrą visos šalies švietimo sistemos problemą, **Lietuvos ugdymo institucijos nėra tinkamai pasirengusios į ugdymo įstaigas priimti užsieniečius vaikus:**

„<...> aš manau, kad čia yra visuotinė ir nacionaliniu mastu didelė problema, kad ta integracija į mokyklas kaip ir teoriškai yra, bet praktiškai, kas ateina į paprastą vidurinę mokyklą arba gimnaziją, kuri nėra susikoncentravus arba neturi tos programos arba apskritai nėra mokyti vaiką integruoti tai bus ganėtinai sudėtinga.“ (Kl-EKSP-5)

„<...> mokyklos tikrai nepasiruošę užsieniečių priimti, tada gaunasi kiekviena mokykla, kaip sako: „Kas kaip moka, tas taip šoka“, aš galėčiau privardinti 20 variantų kaip kiekviena mokykla priima mūsų užsieniečius.“ (Kn-EKSP-2)

Vilniaus mieste kalbinta (-s) ekspertas (-ė) taip pat atkreipė dėmesį, kad ne visos mokyklos ne tik nėra pasiruošusios, bet atvirai ir deklaruoja, kad nepriima užsieniečių vaikų.

„Dėl priėmimo į mokyklas būna ir šoko epizodų, kad, tiesiog mokykloms skambinu ir sako, tadžikam neseniai buvo pasakę, kad jūs ne ten atėjot, čia yra mokykla lietuviams, jūsų šitie vaikai nemoka lietuvių kalbos, kaip jie čia mokysis.“ (Vln-EKSP-2)

Be to, švietimo įstaigose neskiriama dėmesio mokyklos bendruomenės paruošimui priimti užsieniečius vaikus, dėl šios priežasties iššūkių kyla tiek patiems kitataučiams vaikams, tiek likusiai mokyklos bendruomenei:

„<...> kas liečia miesto mokyklas, tai pagrįdė jie tiesiog ateina į bendrą klasę, turi papildomas lietuvių kalbos pamokas ir tiek. Niekas nei tos klasės ruošia, tas pats kaip ir su visais, sakau, vaikais. Pas mus apskritai su mokyklų bendruomenių paruošimu yra didžiulė problema. Dabar visi labai žinantys savo teises, visos mamos labai fainos, kurios Facebook'uose sėdinčios, labai visos protingos ir tada prirašo visokių nesąmonių, apsijungia prieš vaiką, kuris turi pavyzdžiui kažkokį autizmo sindromą, ir visa klasė išeina iš mokyklos, nes vaikas yra ne toks. Tai va tas pats ir su tais pabėgėliais, nieko kitaip. Niekas neruošia bendruomenės. Su vaiku dirbama, pagalba yra suteikiama, papildomos pamokos kažkokios suteikiamos, bet ir tiek.“ (J-EKSP-2)

„Lygiai tas pats su darželiais, vaikas tiesiog ateina ir jisai būna, bet kad kažkoks būtų „welcoming“, ar tėvai įtraukiami į visa tai, kad va žiūrėkite, mes turėsime užsienietį vaiką ir kad ne kažkokie gandai sklįstų, bet būtų teikiama reali informacija.“ (Kn-EKSP-2)

Be ne ES piliečių minėto probleminio aspekto, kad švietimo įstaigos nėra pakankamai pasiruošusios priimti užsieniečius vaikus ir dėl to vaikams bei jų tėvams kyla nemažai iššūkių, keletas ekspertų taip pat pastebėjo, kad rusakalbiai užsieniečiai yra šiek tiek palankesnėje pozicijoje, nes šalyje yra valstybinių mokyklų, kuriose ugdoma rusų kalba. Kiti užsieniečiai (bent jau gyvenimo Lietuvoje pradžioje) turi ribotą ugdymo įstaigų pasirinkimą. Panaši situacija yra susiklosčiusi ir Kauno mieste. Tyrime kalbinta s ekspertas (-ė) (Kn-EKSP-4) pažymėjo, kad „Kauno mieste yra tik keletas viešųjų mokyklų, kurios priima užsieniečius“. Viena jų - Kauno Aleksandro Puškino gimnazija, kurioje mokoma rusiškai:

„Puškino gimnazija turi integracinę klasę kur tiesiogiai atvyko vyresnio amžiaus moksleivis, tai jie jį įveda, bet moko tik lietuvių kalbą ir tik po to į bendrą sistemą yra įvedami tie vaikai.“ (Kn-EKSP-4)

Tyrime dalyvavę ekspertai linkę įžvelgti, kad tai, kokios sąlygos bus suteiktos lietuvių kalba nekalbantiems užsieniečiams švietimo įstaigose, galbūt turės įtakos, kaip jiems seksis integruotis šalyje ateityje:

„Dėl švietimo, rusų kalba kalbantiems vaikams lengviau, anglų kalba galima mokytis privačiose mokyklose. Bet kyla grėsmė, jei vaikai mokosi rusų kalbą kad jie įstrigs tam tikrame burbule, jei ir tėvai dirba ir bendrauja su rusakalbiais.“ (Vln-EKSP-7)

2.5.6 Kultūra

Dauguma tyrimo dalyvių teigė, kad **kultūros paslaugomis** (pvz., bibliotekomis, kino teatrais, teatrais ir pan.) **nesinaudoja arba naudojami labai retai**. Dažniausiai tai susiję su šeiminiėmis aplinkybėmis (šiuo atveju itin išsiskiria moterų migrančių patirtys), rečiau - su galimybėmis gauti įvairias kultūros paslaugas užsieniečiui suprantama kalba ir informacijos trūkumu.

„Sunku įvertinti, kadangi aš jau moku [lietuvių k. – aut. past.], gyvenu faktiškai kaip lietuvis. Aš manau, kad ne labai atvira, informacija visur sklaidžiama lietuvių kalba.“ (Kn-10V)

Tyrimo dalyvavę ekspertai akcentavo ribotą prieinamumą prie kultūrinių paslaugų būtent dėl informacijos trūkumo ir tarpininkavimo gaunant tokio pobūdžio paslaugas:

„<...> apie kultūrinę paslaugą kokias, tai to prieinamumo faktiškai nėra. Nes įgalioja tiek, kiek mokyklose yra galimybės, su klase eina, o šiaip, kad ten šeimos turėtų informaciją tas pačias parodas ar dar kažką, tai to tikrai nėra, informacijos <...> mažai. Mažai galimybių, sakykime, dalyvauti kažkokiuose priemonose veiklose su asistavimu, kad ten kažkas aiškintų, įvestų į kontekstus sudėtingesnius, tai to pas mus dar labai mažai yra. Matom, ką mūsų užsienyje partneriai daro, kokius nuostabių dalykų su tuo, tai pas mus dar to labai mažai.“ (Vln-EKSP-2)

Kaip įvardijo tyrimo dalyvavę ekspertai, kultūros paslaugos dažnai nėra prioritetizuojamos pačių užsieniečių, nes pirmiausia mąstoma apie bazinius poreikius – užimtumo, vaikų, sveikatos priežiūros klausimus, o su kultūra susiję dalykai lieka antrame plane. Vis tik akcentuojama, kad toks poreikis išlieka. Taigi siekiant užtikrinti visavertę integraciją svarbu, kad šis poreikis būtų patenkintas.

„Dažnai žmonės kurie čia atvažiuoja dirbti, <...>, tai jiems ta kultūra nelabai rūpi, atvažiuoja jie čia kapeiką užsi-dirbti nors ir sunkiom sąlygom, tai jiems ta kultūra dešimtoj vietoj, jei ne dvidešimtoj.“ (Kn-10V)

„<...> jei žiūrint į žmogaus poreikius, pirmiausia, yra tam tikri socialiniai poreikiai, tad tam yra tikros organizacijos kurios gali padėti išspręsti tam tikrus socialinius klausimus. Kultūrinė veikla ir kultūrinė integracija jau yra tas kitas lygmuo, kada žmonės jau išsprendę gyvenimo klausimus gali ieškoti kultūrinio gyvenimo.“ (Kn-EKSP-5)

Tyrimo dalyviai, kurie įvardijo, kad naudojami (ar naudojami) kultūros paslaugomis, dažniausiai minėjo: a) viešuosius / visuomeninius (miesto) renginius; b) renginius, skirtus lietuvių kultūrai pažinti; c) muziejus. Rečiau buvo minimas lankymasis kino teatre ar bibliotekoje. Keletas tyrimo dalyvių įvardijo, kad lanko laisvalaikio užimtumo būrelius, tokius kaip piešimas ar (lietuvių liaudies) šokiai.

Kauno mieste kalbinti informantai, kalbėdami apie kultūros paslaugas, dažniausiai įvardijo lankymąsi muziejuose, taip pat buvo paminėti koncertai ir lietuvių liaudies šokių užsiėmimai.

„Aš šoku liaudies šokius, aš šoku lietuvių liaudies šokius penkerius metus. <...> antraisiais metais lankiau lietuvių folkloro ir mitologijos paskaitas, ir šių paskaitų dėstytoja, dabar ji yra mano draugė, taigi ji, kai papasakojau jai apie susidomėjimą lietuvių liaudies šokiais, pakvietė mane apsilankyti viename renginyje.“ (Kn-6V)

„Aš vaikštau į muziejus, kadangi žinau, kad mėnesio pabaigoje paskutinis mėnesio sekmadienis yra nemokamos atvirų durų dienos, taigi su draugais eisime į atvirų durų dienas. Tai tikrai gerai, aš labai džiaugiuosi, kad jie turi tokių dienų.“ (Kn-9M)

„Kadangi aš kultūros mėgėjas, tai man tenka. Taip, pakankamai. Buvau visuose muziejuose, kartais einu į koncertus, į filharmoniją ir t. t.“ (Kn-10V)

Informacijos šaltiniai

Informaciją apie kultūrinius renginius tyrimo dalyviai paprastai gauna iš universiteto, NVO ar artimųjų arba pažįstamų, kurie yra lietuviai arba ilgiau Lietuvoje gyvenantys užsieniečiai, gebantys suprasti lietuvių kalbą.

Paslaugų poreikis

Tyrimo dalyviai įvardijo keletą su kultūriniu gyvenimu susijusių aspektų, kurių pasigenda gyvendami Lietuvoje:

1. informacijos apie kultūrinius renginius lietuvių kalba nekalbantiems užsieniečiams

Kaip atskleidžia tyrimas, viešai skelbiama informacija lietuvių kalba nekalbantiems asmenims yra ribota, o informacija apie kultūrinius renginius paprastai gaunama iš lietuvių kalbą mokančių pažįstamų rato.

„<...> Tikrai nebuvo jokios platformos ar vietos, kur galėčiau pamatyti tokio pobūdžio informaciją ir nuspręsti, ar noriu dalyvauti. Visada viskas per pažįstamus, o aš čia jau kurį laiką ir esu gana iniciatyvi, <...>, pasiklausinėčiau, jeigu nežinau, rasčiau ką nors, kas man galėtų kažką pasakyti. Taigi, manau, po kurio laiko pradėjau daugiau girdėti apie šiuos dalykus. Bet jeigu esu naujai atvykusi ir nesususijusi su <...> universitetais, su jokia valstybine [institucija], aš nieko nesužinočiau. Tikriausiai net nebūčiau sužinojusi apie šį renginį, net ne apie dalyvavimą, o tiesiog nueiti pasiklausti. Nesu tikra, kaip tai atrodytų.“ (Kn-3M)

2. nemokamų pažintinių veiklų / ekskursijų

Integracijos programoje dalyvavę ne ES piliečiai pasigenda nemokamų pažintinių veiklų pasibaigus integracijos laikotarpiui.

„Tai kai mes dar buvome Rukloje ir Pabradėje, tai dar buvo organizuojamos ekskursijos, mums visą laiką buvo išvykos tokios daromos į labai gražias vietas, buvo su maitinimu ir po to, kai jau išėjome iš ten, tai jau viskas, jau nieko nebuvo. Dar tiesą pasakius, Raudonasis Kryžius dar organizavo porą kartų irgi tokių kaip ir ekskursijų, bet tai po to jau nustojo organizuoti, pasakė, kad nėra skirta lėšų jau tam ir viskas. O po to tai nieko niekur nebuvom. Aišku, būtų gerai, bet tai nieko dabar nėra.“ (J-1M)

3. tarpkultūrinių renginių

Anksčiau informantės minėtas nemokamų pažintinių veiklų poreikis yra iš dalies susijęs su didesniu įsitraukimu į vietos bendruomenę ir jos pažinimu. Pastebima, kad ypač prieglobsčio gavėjams trūksta renginių, kuriuose galėtų susipažinti su toje pačioje savivaldybėje gyvenančiais lietuviais, tautinių mažumų atstovais ar kitais migrantais ir taip praplėsti turimą pažinčių ratą.

„Trūksta gal būtent Kaune, nes Vilniuj kažkiek kitaip ir Klaipėdoj, gal, nes Kaunas toks labai lietuviškas miestas, rusakalbių čia yra, bet jie dažniausiai sėdi pasislėpę. Trūksta tokių kažkokių bendrų renginių susijusių su rusų kultūra, ukrainiečių, nežinau, čia kaip ir ta pati kultūra, tai taip, tokio bendravimo trūksta.“ (Kn-10V)

Tokių pastabų turėjo ir tyrime kalbinti ekspertai, kurie taip pat akcentuoja tarpkultūrinių renginių naudą ne tik į šalį atvykstantiems užsieniečiams, bet ir daugumos visuomenės nariams.

„Manau, turėtų būti daugiau kultūros renginių, nes tai nebūtų tik svetingumas jiems [migrantams], tai nebūtų tik užsieniečiams, bet netgi lietuviams, nes tu laimi patirdamas, ką reiškia panirti į kultūrą joje negyvenant, tad gali nušluoti šį stereotipą atvydamas į šiuos renginius, tu bendrauji, tu kalbiesi, štai ką skaičiau apie tavo šalį, kaip, tavo nuomone, jai sekasi, tad tai turėtų palaikyti žmones labiau įsitraukusius.“ (Vln-EKSP-6)

Kauno mieste užsieniečius (taip pat lietuvius) bendroms veikloms suburia Raudonojo Kryžiaus Kauno centras ir Kauno įvairių tautų kultūrų centras.

„Į centrą mums norisi juos pasikviesti tiesiog kaip bendruomenę, kad galėtų būti. Taip pat planuojame daryti renginį rusakalbams kitą mėnesį, tai kolegė apklausinėja žmones, ką jie norėtų veikti ir bandysime irgi sukviesti, klausti žmonių ką jūs norėtumėte veikti.“ (Kn-EKSP-2)

„Apie pačią organizaciją buriasi tautinių bendrijų kolektyvai kurie repetuoja, daro savo užsiėmimus, daro įvairius projektus susijusius su jų veikla, tai yra ir knygų leidyba ir poezijos skaitymai, koncertai, meno kolektyvų veikla, sekmadieninės mokyklėlės, tokio pobūdžio pagrinde veikla. Kita dalis kuri susijusi su centro veikla, tai įvairūs ne tik kultūriniai, bet ir Europos sąjungos švietimo projektai kur įtraukiami bendrijų atstovai.“ (Kn-EKSP-5)

2.5.7 Politinis ir pilietinis dalyvavimas

Dalyvavimas savivaldos rinkimuose

Nemažai tyrime dalyvavusių ne ES piliečių teigė, kad jiems įdomu tai, kas vyksta šalies ir (arba) savivaldybės politiniame gyvenime. Kiti teigė, kad domėtis politiniais įvykiais neturi laiko ir (arba) jiems trūksta informacijos, prieinamos ne lietuvių kalba.

„<...> karts nuo karto paskaitau „Kas vyksta Kaune?“, tada bandau naudoti <...> Google vertėją, bet tai ne visada veikia.“ (Kn-4M)

Lietuvoje užsienio šalių piliečiai turi ribotas galimybes dalyvauti rinkimuose, tačiau teisė rinkti savivaldybės tarybos narius suteikta nuolatiniais šalies gyventojams; ji galioja ir užsieniečiams, turintiems leidimą nuolat gyventi¹⁸. Kaip atskleidžia tyrimas, nors informantams aktualu žinoti apie šalies ir miesto, kuriame gyvena, situaciją, savivaldos rinkimuose teigė dalyvavę tik keli tam teisę turintys tyrimo dalyviai.

„<...> jei turim eiti balsuoti, reiškia reikia nueiti ir balsuoti. Yra tokia galimybė, tai kodėl ne.“ (Akm-4M)

„Nes vis tiek aš jau kaip sakyti, nu toks solid member of the community of the Vilnius. Tai visai, nu, buvo svarbu.“ (Vln-1M)

Viena pagrindinių priežasčių, kodėl ne ES piliečiai nedalyvauja savivaldos rinkimuose – **informacijos trūkumas**. Dalis tyrimo dalyvių nežinojo, kad tokią teisę turi, o kiti, nors yra apie tai girdėję, nežino, kaip rinkimuose galėtų dalyvauti praktiškai.

„<...> ne [nebalsuoju – aut. past.], aš juk ne Lietuvos pilietis. [T: Savivaldybės tarybos rinkimuose kai turi leidimą nuolat gyventi, balsuoti galima.] Tikrai? Na va, reiškiasi nežinojau. Aš žinojau, kad užsieniečiai nebalsuoja, o aš iki šiol ukrainietis.“ (Kn-10V)

Ši tema ypač aktuali Jonavos rajono savivaldybėje, kurioje gyvena nemažai pabėgėlio statusą turinčių, tad ir teise dalyvauti rinkimuose galinčių pasinaudoti ne ES piliečių. Dauguma Jonavos rajone apklaustų prieglobsčio gavėjų teigė, kad informacijos apie tokią teisę neturėję, todėl neturi dalyvavimo savivaldos rinkimuose patirties.

„<...> dėl informacijos stokos. <...> mums pasakė dar Rukloje, kad mes neturime teisių balsuoti ir nieko mes čia negalime rinkti, ir nieko mes čia negalim. Bet dar kai Grybauskaitė buvo renkama ir mums tada Rukloje pasakė, kad jūs neturite jokių teisių rinkimams.“ (J-1M)

¹⁸ Teisę rinkti savivaldybės tarybos narius turi nuolatiniai šios savivaldybės gyventojai (rinkėjai). Daugiau informacijos www.renkuosilietuva.lt/lt/rinkimai-lietuvoje/.

Pilietinis dalyvavimas

Tyrimo dalyvių taip pat buvo teiraujama, ar jie turi patirties teikiant konsultacijas ir priimant sprendimus, susijusius su klausimais, aktualiais visiems savivaldybės gyventojams, seniūnaitijos arba (mokyklos, namo) bendruomenei. Per tyrimą tik Akmenės rajone ir Klaipėdos mieste gyvenantys informantai paminėjo jiems suteiktą galimybę teikti pasiūlymus savivaldos lygmeniu. Keletas šiose savivaldybėse gyvenančių informantų teigė, kad jiems yra tekę dalyvauti susitikimuose su miesto savivaldybės atstovais, tačiau tik Akmenės rajono savivaldybėje buvo paminėta, kad tokie susitikimai buvo dažni ir savivaldybės administracija yra atvira bendradarbiavimui su savivaldybėje gyvenančiais užsieniečiais. Tokių Akmenės rajono savivaldybės praktiką galima būtų įvardyti kaip gerą patirtį; ją galima rekomenduoti įgyvendinti ir kitose savivaldybėse.

„Yra, kartais tokie klausimai arba apklausia kažkokioje anketoj ką ten reikia. <...> čia yra nedidelis miestelis, <...> jeigu kažkas nepatinka, galima pačiam susikalbėti su meru, čia yra tokie atviri žmonės, gali patys ateiti pasakyti, nieko aš čia nepasakysiu.<...> [T: Papasakokite plačiau apie anketą, kurią turėjote užpildyti] Buvo tokie variantai, kada mes tik atvykom į Naująją Akmenę gyventi ir buvo man pasiūsta anketa, tokie apklausimai: kaip jums medicina, kaip su jumis darželyje, kaip jums taip, <...> kodėl jūs čia atvykot, kas jums čia patinka <...>.“ (Akm-1M)

Kaip gerą patirtį aktyviai įtraukti užsienio šalių piliečius svarbiais miesto gyventojams klausimais taip pat galima paminėti ir **projekto „Kaunas 2022“** komandos iniciatyvą, kurioje dalyvauja ir viena tyrimo informantė:

„Jie [„Kaunas 2022“ – aut. past.] iš tiesų suformavo grupę, į kurią pakvietė Kauno užsieniečius dalyvauti diskusijose, kokio pobūdžio renginių norėtumėte, ar norėtumėte dalyvauti, tad aš buvau grupės dalis, nuėjome į keletą susitikimų, bet tada smogė COVID ir <...> viskas tarsi sustojo. Bet dabar jie turi neabejotinai daugiau angliško turinio nei prieš tai.“ (Kn-3M)

Kaip rodo tyrimo duomenys, į pilietines iniciatyvas yra labiau linkę įsitraukti studijuoti į šalį atvykę užsieniečiai, kurie aktyviai dalyvauja įvairiose universitetų ir miesto iniciatyvose, studentų organizacijose ir yra aktyvūs akademinės bendruomenės nariai.

„Aš esu pilietinių organizacijų narys, taigi buvau ESN narys, dabar vėl atnaujinu savo narystę, kad galėčiau būti aktyvus šioje srityje. ESN yra Erasmus studentų tinklas. <...> Buvau VDU narys, o dabar esu VU narys. Buvau kito nedidelio studentų susibūrimo narys. Iš esmės, tai buvo kažkas apie politiką <...>. Ir aš norėčiau jungtis į dar daugiau, ypač mane domina organizacijos, kurios skatina piliečių įsitraukimą ir dalyvavimą socialiniame gyvenime, ir, žinoma, į kultūrinės, kurios organizuoja kultūrinius renginius, tokius kaip šokiai, maistas, muzika ir panašūs dalykai.“ (Kn-6V)

„Aš buvau VDU studentų organizacijos dalis ir tai buvo vadinama Lietuvos Jungtinių Tautų jaunimo asociacija. Ten mes darydavome renginius viešajam sąmoningumui apie socialinius klausimus, temas, kurios tuo metu buvo nušviečiamos, kaip kad pabėgėliai pora metų prieš. Ten buvo pabėgėliai, ten buvo Sirija, ten buvo viskas, kas buvo susiję su kuo nors politiniu, ten buvo religija, ten buvo visos temos ir mes organizuodavome debatus su buvusiais diplomatais, bet kuo, kas galėdavo atvykti į renginį, bet kuo, kas nori kalbėti ar padaryti knygos pristatymą, mes įgyvendinavome visus šiuos dalykus.“ (Kn-7V)

Keli tyrime dalyvavę užsieniečiai ėmėsi iniciatyvų, kurios skatina geriau pažinti miestą, kuriame gyvena (pvz., „Kaunas free tour“¹⁹), ir teikia paramą naujai į šalį atvykstantiems (ir šalyje gyvenantiems) užsieniečiams (pvz., pradėjo iniciatyvą „Live in LT“²⁰; teikia teisinės konsultacijas į Gegužės 1-osios profsąjungą besikreipiantiems nuo darbo išnaudojimo nukentėjusiems užsieniečiams; organizuoja paramą skurdžiau gyvenantiems studentams ir kt.). Pastebima, kad imtis šių iniciatyvų juos paskatino pačių išgyvenimai ir iššūkiai, su kuriais susidūrė gyvendami Lietuvoje, taip pat tam tikrų paslaugų trūkumas.

„<...> pagrindinė priežastis, <...> kodėl norėjau įgyvendinti nemokamus turus pėsčiomis buvo ta, kad, kai atvykau kaip užsienietis, <...> nežinojau daug apie miestą, <...> jaučiausi blogai, kai žmonės užsukdavo trumpam ir sakydavo: „Miestas man nepatiko“, nes jis mažas ir visa kita, taip pradžioje nutiko ir man. <...> Bet tada, kai pradėjau tyrinėti, čia yra, na, daug daugiau ir tada norėjau pasidalinti tuo su kitais. Tad tai tarsi viena iš iniciatyvų, ji vadinasi „Kaunas Free Tours“ <...>“ (Kn-4M)

„Neseniai, vos prieš keletą mėnesių, aš ir mano kolega, kuris dirbo su užsieniečiais nuo praėjusių metų, pradėjome tai, kas dabar vadinasi „Live in LT“ ir tuo mes padedame bet kokiai į Lietuvą atvykusiai užsieniečių šeimai ar užsieniečiams ir padedame jiems integruotis į miestą <...>.“ (Kn-7V)

Tyrimo dalyvavę ne ES piliečiai akcentavo, kad įsitraukti į įvairias pilietines iniciatyvas ir aktyviau dalyvauti miesto gyvenime yra svarbu, kad jaustųsi to miesto dalimi ir galėtų siekti pokyčių, gerindami atvykstančių ir mieste gyvenančių užsieniečių integraciją. Kaip didžiausią tokio įsitraukimo problemą įvardija lietuvių kalbos barjerą ir pačios savivaldybės iniciatyvų trūkumą.

„Savivaldybės susirinkime, kuriame dalyvauja visi gyventojai ar dauguma gyventojų, manau, turėtų būti leista dalyvauti užsieniečiams, gyvenantiems čia virš metų. Aš, pavyzdžiui, Kauną laikau savo gimtuoju miestu. Bet kuri reforma, paliečianti Kauną, turi įtakos ir man. Norėčiau dalyvauti ir išsakyti savo balsą. Tačiau bus viena problema. Tai dėl kalbos.“ (Kn-6V)

Lietuvių kalbos barjeras, taip pat informacijos apie pilietinio dalyvavimo galimybes trūkumas ir nesulaukiamas palaikymas buvo įvardytos kaip dažniausios priežastys, **kodėl tyrimo dalyviai neįsitraukia į pilietinį šalies ir miesto gyvenimą**. Vienas tyrimo dalyvis taip pat paminėjo dėl Lietuvoje galiojančių įstatymų²¹ apribotas galimybes užsieniečiams dalyvauti politinių partijų veikloje.

„Gal mano kaltė, kad aš nieko apie nieką nežinau. Bet jeigu žinotų, tai aš mielai sudalyvaučiau, aš mielai ką nors padaryčiau. Man labai sudėtinga, kai aš sėdžiu namuose ir nieko neveikiu, aš einu iš proto.“ (Kl-5M)

„Net jei noriu, negaliu prisijungti prie politinių partijų, nes esu užsienietis. Mane iš tiesų domina profesinės sąjungos. Tačiau nežinau, ar jie priima užsieniečius. Įstatymiškai. Bet turėčiau papildomai patikrinti.“ (Kn-6V)

¹⁹ Daugiau informacijos www.vilniuswithlocals.com/tours/kaunas-free.

²⁰ Daugiau informacijos www.facebook.com/liveinlt.

²¹ Pagal Lietuvos Respublikos politinių partijų įstatymą, į politines partijas jungtis teisę turi tik Lietuvos Respublikos piliečiai (3 str.).

2.5.8 Diskriminacijos atvejai ir patirtys

Kaip aptarta ankstesnėse ataskaitos dalyse, tyrimo dalyviai minėjo, kad yra susidūrę su nemaloniomis situacijomis ir netinkamu aptarnavimu dėl kilmės, religijos ar kitų ypatybių. Ypač daug tokių atvejų pasitaikė ieškant darbo ir gyvenamojo būsto, sveikatos priežiūros įstaigose, kiek rečiau vaikų švietimo institucijose. Paprastai šios patirtys kyla dėl **ribotų lietuvių kalbos žinių** (plačiau žr. sk. 2.5.1) ir išvaizdos (odos spalvos, galvos apdangalų dėl religinių įsitikinimų dėvėjimo ir pan.).

„<...> jei tu turi <...> eiti pagrindine gatve, kuomet eini, automobiliai atvažiuos, nuleis langus žemyn, keiks tave. Kitas dalykas <...>, prisimenu, kad įvyko incidentas Indijos sostinėje dėl merginos išprievartavimo, ir tai pasiekė naujienas visame pasaulyje <...>. Tai buvo visur ir mes ką tik čia atvykome, ir kad ir kur bebūtum, bare ar panašiai, jei kažkas stovi lauke, pavyzdžiui, kad ir nekalbėjo angliškai, bet suprantu, kad jie sakydavo prievartautojas, prievartautojas, taigi tai galėjo virsti į muštynes. Kartą turėjau susitikti su savo drauge <...>, ji turėjo vairavimo pamokas, išlipo iš automobilio, ir aš nubėgau ją sutikti, ir mokytojas pamatė, kad ateinu pas ją, ir jis pasakė, kad ji būtų atsargi su šiais žmonėmis, iš jų gali susilaukti tam tikros fizinės prievartos. Lyg aš galėčiau pašalinti pasaulines naujienas ir visa tai iš jūsų minčių <...>.“ (Kn-7V)

„Taip pat išvaizda, buvo atvejų, kai vyresnio amžiaus ponija šaukė ant mano dukters ir žmonos vadindama jas teroristėmis viduryje sankryžos, kai jos tiesiog ėjo į kitą pusę. <...> jos buvo labai išsigandusios. Mano žmona yra mokytoja, bet, žinoma, ji dėvi skarą, nes tokia yra tradicija, ir tai nebuvo gerai, tai buvo pirmasis šokas.“ (Vln-10V)

Tyrimo dalyvavę ekspertai ypač akcentavo nusiteikimą prieš musulmonus ir kitos rasės, taip pat tamsesnės odos spalvos, žmones:

„Lietuvoj labai kažkaip daug žmonių nusistatę apskritai musulmonų <...> atžvilgiu, tai labai turi daug tarkim stereotipų, kaip žmonės turi elgtis, kaip atrodyt, kokios jų nuostatos. Tai vat labai dažnai žmonės su tuo susiduria ar ten kokiam autobuse „ai tu ten musulmonas“, <...>, tokių visokių. <...> jeigu moteris su hidžabu, tai „teroristė“, „žiūrėk, musulmonė“, taip toliau, tarptautiniai žodžiai, kuriuos supranta, arba rusiškai sako.“ (Vln-EKSP-2)

Ekspertai taip pat pastebi ypač gajas neigiamas nuostatas prieglobsčio gavėjų atžvilgiu.

„Deja, jei apie bendras nuostatas, tai jos dažniausiai būna neigiamos, tarkim, ta nuostata, kad pabėgėliai yra prilyginami tiesiog ekonominiams migrantams, kurie čia atvyko gyventi iš išmokų, nemokėti mokesčių ir dar socialinio būsto susirinkti iš lietuvių. Deja, šita nuostata dar yra tikrai gaji ir paplitus daug kur.“ (Vln-EKSP-1)

Tačiau vienareikšmiškai teigti, kad visi tyrimo dalyviai yra susidūrę su nemaloniomis ir diskriminacinėmis situacijomis, būtų neteisinga. Dažniausiai, kad neturi tokios neigiamos patirties įvardijo Jonavos rajone, rečiau Klaipėdos mieste ir Vilniaus mieste kalbinti ne ES piliečiai. Tai galima sieti su aplinkybe, kad šiuose miestuose gyvena ir lankosi daugiau užsieniečių, tad miesto gyventojai yra labiau prie jų pripratę ir mažiau išskiria iš kitų bendruomenės narių.

„[Ar patyriau – aut. past.] Diskriminaciją ar tai, kad jaučiuosi kitoks tik todėl, kad esu azijietė? Nelabai, ne. Nesijaučiau „mes tau nesuteiksime šito tik todėl, kad esi kitos tautybės“, ne. Bent jau aš to nejaučiau.“ (Vln-2M)

Kitaip nei kituose miestuose, **Kauno mieste** su labiau neigiamomis nuostatomis pastebima yra susidūrę ir rusakalbiai informantai:

„<...> Kaune buvo atvejis, kai įėjau į parduotuvę ir kažko paklausiau lietuviu rusų kalba, jie tuo nebuvo patenkinti.“ (Kn-1M)

„<...> stengiausi paaiškinti, ką noriu pasakyti, naudoju rusų kalbą ir jie nebuvo patenkinti.“ (Kn-4M)

„<...> Kaunas yra šiek tiek kitoks miestas, labiau nacionalistinis, kai kurie žmonės tiesiog nenori su tavimi kalbėti rusiškai, nors mes ir ne rusai, bet šia kalba tu gali susikalbėti su žmonėmis.“ (Vln-10 V)

Pagalbos ir informacijos šaltiniai

Susidūrę su diskriminacinėmis situacijomis ir nemaloniu elgesiu, dažniausiai tyrimo dalyviai nebuvo linkę kreiptis pagalbos. Taip pat nė vienas informantas nepaminėjo, kad dėl tokių atvejų kreipėsi į pirminės teisinės pagalbos specialistus. Tyrimas atskleidžia, kad dažnu atveju patys informantai negeba identifikuoti, kad susidūrė su netinkamu elgesiu, kuris turėtų būti netoleruotinas bet kokiu atveju.

„Ne. Nes čia labai seniai, žinokit, bet po to nieko, nėra problemos, žinokit. Nes prieš galima pasakyti pustrėčių metų, čia nebuvo daug užsieniečių, dabar jau čia žmonės priprato matyt jau, jau viskas gerai.“ (J-6V)

Kaip rodo tyrimo duomenys, tyrimo dalyviai net nėra susimąstę, kad galėtų kreiptis pagalbos, susidūrę su tokiais atvejais, ypač kai tai susiję su paslaugų gavimu sveikatos priežiūros įstaigose, migracijos skyriuose ar kitose valstybinėse institucijose. Daugeliu atveju tai susiję ir su informacijos, kur galėtų kreiptis, stoka, taip pat kai kurie tyrimo dalyviai minėjo nepasitikėjimą, kad toks kreipimasis galėti pakeisti situaciją.

„Ir ką aš pasakyčiau policijai, kad tie žmonės vadina mane prievartautoju ar panašiai? Ką jie padarytų?“ (Kn-7V)

„Maždaug 40 metų vyras, jis taip pat buvo girtas, <...> atėjo ir pradėjo fotografuoti mano dukrą ir žmoną. Pasakiau, prašau, baikite, bet jis nesustojo. Jis manęs nesiklausė ir toliau fotografavo, jis pasakė, kad turi teisę. Pasakiau, kad paskambinsiu policijai, bet jis nebijojo. Paskambinau policijai ir policija buvo labai atsipalaidavusi, ji greitai neatvyko. Laukėme dešimt minučių ir tada pasakėme, gerai, jei vėluosime, paramos galime nesulaukti. Skausminga buvo tai, kad žmonės aplink žiūrėjo, bet nepabandė jo sustabdyti, nei vienas.“ (Vln-10V)

Kalbintas migrantų bendruomenės atstovas (-ė) taip pat atkreipė dėmesį į dėl kalbos barjero ribotas policijos pareigūnų galimybes padėti užsieniečiams, susidūrusiems su diskriminacijos, neapykantos kalbos ar neapykantos nusikaltimų atvejais:

„<...> manau, gal policija galėtų būti ruošiamą, pradedant nuo žemiausios instancijos, kur žmonės praneša apie atvejus. Savivaldybė taip pat turėtų užtikrinti [vertėją – aut. past.], [dabar – aut. past.] užsienietis praneša ir <...> turi sėdėti mažiausiai valandą iki tol, kol atvyks vertėjas. Nesuprantu, kodėl policija negalėtų turėti rengimo anglų kalba mokyklos tam, kad turėtų informaciją iš pirmų lūpų. Daug kartų mano studentai susidūrė su tokio pobūdžio problema, aš privalau eiti šiek tiek pavertėjauti jiems lietuvių kalba. Problema savivaldybėje nuolatinė, jau kurį laiką. Tai paaiškina, kodėl žmonės nenori eiti pranešti. Jei policija galės suteikti glaustos informacijos anglų kalba, procesas bus sklandesnis. Tad priežastis, dėl ko žmonės nenori pranešti, nes policija nešneka anglų kalba.“ (Vln-EKSP-6)

Kalbant apie visuomenės nuostatų kaitą, tyrimo dalyviai linkę įžvelgti iniciatyvų, kurios skatintų tarpkultūrinį pažinimą ir dialogą, poreikį ir svarbą (taip pat žr. sk. 2.5.6).

„Bet tada norėčiau bent jau gebėti, bent jau išmokti labiau suprasti vietos žmonės, jie taip pat turėtų išmokti, kaip priimti žmones tokius, kokie jie yra. Nepriklausomai nuo to, ar tu tamsiaodis, ar ne, nesi svetimas, <...> jie turėtų pamėginti suprasti, „gerai, jie tarptautiniai, jie iš užsienio“, bent jau pamėginti tai suprasti ir pabandyti priimti juos tokius, kokie jie yra.“ (Kl-8M)

2.5.9 Socialiniai ryšiai Lietuvoje ir santykiai su vietos bendruomene

Tyrimas patvirtina socialinių ryšių svarbą ne ES piliečių integracijai. Dažniausiai tyrimo dalyviai minėjo, kad **socialinius ryšius užmezgė:**

- darbovietėje;
- universitete;
- per religines bendruomenes.

Taip pat užsiminė, kad pažįstamų susirado kaimynystėje, renginiuose, per vaikus (vaikų ugdymo įstaigose, žaidimų aikštelėse, įvairiuose vaikų užsiėmimuose ir pan.) ar tiesiog gatvėje.

Tyrimo dalyviai dažniausiai įvardijo, kad gyvendami Lietuvoje bendrauja tiek su Lietuvos Respublikos piliečiais, tiek su į Lietuvą atvykusiais užsieniečiais. Vis tik didesnę dalis informantų minėjo, kad yra labiau linkę palaikyti artimesnius ryšius su kitais migrantais – atvykusiais iš jų gimtosios šalies ar turinčiais panašios migracinės patirties. Svarbiu aspektu užmezgant ir palaikant socialinius ryšius tampa ir kalba.

„Sakyčiau, kad 99 % užsieniečiai [draugai / pažįstami – aut. past.]. Taip yra dėl to, kad mes gyvename bendrabutyje, mano grupės draugai buvo užsieniečiai. Kad ir buvo pora lietuvių, jie buvo šiek tiek atsiskyrę, nebuvo labai linkę jungtis į užsieniečių bendruomenę.“ (Kn-1M)

„<...> Turiu du draugus iš Sirijos ir ryšys su jais yra stipresnis, tai tarsi kokybiškesni santykiai. Kartais tai dėl tradicinio gyvenimo, nes mes savo tradiciją suprantame visiškai teisingai.“ (Kn-5V)

Priežastys, kodėl tyrimo dalyviai yra linkę labiau palaikyti artimus ryšius su užsieniečiais, dažniausiai susijusios su kultūriniais skirtumais, kalbos barjeru ir neigiamomis daugumos visuomenės nuostatomis.

„<...> net ir mano studijų grupėje mes neturime lietuvių, nes jie mokosi lietuvių kalba, todėl normalu, kad mes nesibičiuliuojame.“ (Kn-9M)

„Man yra sunku, nes nežinau, kas mūsų kaimynas. X [kilmės šalies pavadinimas – aut. past.] yra kitaip, aš turiu namą, ten apsistoju, žinau, kad tai yra mano kaimynas <...>. Čia ne. Yra kitaip, mes nepažįstame vieni kitų. Nenoriu sakyti, kad jūs nesate draugiški, bet X [kilmės šalies pavadinimas – aut. past.] mes esame draugiški užsieniečiui, kitiems žmonėms, todėl čia nėra taip pat. Kai atvykau, buvau šokiruota šios šalies, kodėl žmonės yra tokie.“ (Vln-3M)

Nors ryšius su vietos bendruomene kalbinti informantai teigė palaikantys rečiau, vis tik tyrimo dalyvių patirtys rodo, kad **vietos bendruomenės pagalba ir artimo ryšio palaikymas su ja yra labai svarbus sėkmingai integracijai**, ypač tais atvejais, kai migrantai atvyksta į šalį neturėdami jokių pažįstamų.

„<...> bendrabučio administratorė, kuri yra lietuvė, taip pat labai rūpestinga ir draugiška. Kai gulėjau ligoninėje, jai pranešiau, kad mano šeima <...> atvyksta manęs aplankyti. <...> Ji jai pasirūpino, davė papildomų pagalbų ir čiužinių. <...> Galiausiai, kai sužinojo, kad aš buvau ligoninėje, klausė, kodėl jai nepranešiau. Ligoninė netoli jos namų ir ji būtų bent užsukusi pasisveikinti, būtų aplankiusi mane. Ji jautėsi blogai, kad aš ligoninėje buvau viena taip ilgai ir niekam nepasakiau. Ką aš noriu pasakyti, kad taip pat sutikau lietuvių, kurie labai humaniški ir draugiški.“ (Vln-4M)

2.5.10 Moterų migrančių integracijos patirtys

Šiuolaikinės migracijos tyrimuose akcentuojama, kaip svarbu analizuojant migrantų integracijos patirtis įtraukti lyties aspektą ir remtis lyčiai jautriu požiūriu (angl. gender sensitive approach). „<...> lytis yra interpretuojama kaip pagrindinis organizacinis principas, kuris turi įtakos tai, kaip klostysis migracijos ir su ja susijusių procesų, tarp jų ir adaptacijos į priimančios šalies visuomenę, eiga.“ (Blažytė, 2017²², pagal Grec ir Boyd, 1998). Tačiau lytis neveikia tik kaip atskira kategorija, tad analizuojant su migracija susijusius procesus svarbu taikyti sąveikinį požiūrį (angl. intersectionality). „<...> dėl lyties ir etniškumo socialinių kategorijų sąveikos ypač pažeidžiamoje padėtyje atsiduria moterys imigrantės. Jos, visų pirma, daug dažniau nei vyrai patiria atskirtį dėl tradicinių lyčių vaidmenų pasiskirstymo šeimoje, be to, susiduria su papildomais sunkumais, nes yra ne vietinės, o atvykėlės.“²³ Tokias įžvalgas patvirtina ir šio tyrimo duomenys.

Ankstesniuose skyriuose pristatant migrantų patirtis skirtingose integracijos srityse jau buvo užsiminta apie specifines moterų migrančių patirtis, pvz., derinant šeimos gyvenimą ir kalbos mokymąsi (žr. sk. 2.5.1), dalyvavimą darbo rinkoje (žr. sk. 2.5.2) ir ribotą prieinamumą prie sveikatos priežiūros paslaugų (žr. sk. 2.5.3). Moterys migrantės dažniau nei vyrai (kai kuriais atvejais tik moterys) įvardijo, kad:

1. **patiria (arba yra patyrusios) priklausomybę nuo sutuoktinio / partnerio** (ypač kai vyras yra Lietuvos Respublikos pilietis arba ilgiau gyvena Lietuvoje, geba susikalbėti lietuviškai) (taip pat žr. sk. 2.4):

„<...> man kalbos labai trūko todėl, kad reikėjo man visur vaikščioti, kalbėti <...> mano vyras turėjo visur su manimi eiti. Aš negalėjau ten susišnekėti su daktarais, su visokiomis instancijomis, tai čia man buvo labai sunku <...>“ (Akm-1M)

„Vyro, [priklausoma – aut. past.] finansiškai. [T: Ir kaip jaučiautės dėl to?] Labai blogai. Visą laiką pati dirbdavau, aš nemėgstu prašyti. Ir dabar kartais būna, kad aš nepasakysiu, jis nesupranta. Ir būna, kad mama iš Armėnijos atsiunčia pinigų, nes ne visada kažką patogu sakyti. Aš esu įpratęs visą laiką, kad pati už save atsakau. Jis toks žmogus, kad jam visą laiką blogai, visą laiką žyžia vyras dėl pinigų. Dabar turim šiokių tokių skolų, neužtenka pinigų, jis nespėja uždirbti, jis visą laiką apie tai kalba ir man labai nemalonu. Aš visą laiką galvoju, kad aš sėdžiu jam ant sprando ir todėl jam negerai. Man taip atrodo, nors kai aš jam taip pasakau, sako – „Ne“, bet jaučiu šitą, nesinori nuo ko nors priklausyti.“ (Kl-5M)

2. **susiduria su sunkumais derindamos šeimos gyvenimą ir darbą** (žr. sk. 2.5.2);

3. **patiria nemalonių situacijų dėl kultūrinių ir religinių skirtumų**

„Man tai nieko, nes va mano skarelė ir yra tik taip vat yra užsegta, bet <...> mergina, kai mes ejomė kartu, tai pas ją pilnai yra uždengtas veidas skarele ir <...> ir mes ejom Kaune, o mums iš paskos močiutė kažkokia tai šaukė <...> „Nešdinkitės čia iš Lietuvos, teroristai“. <...> Nu nes čia turbūt, kad labai mažai žmonių, kurie taip nešiotų ir <...> toliau Europoje ir daugiau yra tokių žmonių ir jau niekas nekreipia dėmesio.“ (J-3M)

²² Blažytė, G. (2017). Imigracija dėl šeimos susijungimo Lietuvoje: lytis ir etniškumas socialinės adaptacijos procese, KTU, LSTC ir VDU, Vilnius.

²³ Ten pat.

Paslaugų poreikis

Tyrimė dalyvavusios moterys įvardiję, kad mieste, kuriame gyvena, joms trūksta:

1. informacijos apie moterims teikiamas paslaugas

„Susiduriu su iššūkiais, kad čia nėra informacijos, tokios kaip, kur turėtum eiti, tokios kaip, kur gali pagimdyti vaiką <...>. Nes kartais man tikrai baisu čia gimdyti, kadangi galbūt nesuprasčiau, kaip elgtis tokioje situacijoje, kai gimdau.“ (Vln-9M)

2. informacijos apie moterų teises Lietuvoje ir moterų migrančių įtraukimo, priimant sprendimus, susijusius su moterų klausimais, mieste, kuriame gyvena

„Tikiu, kad galbūt tokių iniciatyvų turėtų būti daugiau, kaip kad <...> turėtume būti labiau į tai įsitraukę, na, diskusijas ar, na, turime žinoti apie teises, kaip kad moteris arba miesto gyventoja.“ (Kn-4M)

„Gal tai bus labiau reikalinga, kai būsiu nėščia ir tada išėjusi į motinystės atostogas. Tiesiog švietimas apie tavo teises, tavo <...> motinystės atostogas, vienintelė priežastis, kodėl tai žinau, yra dėl draugų. Nežinočiau laikotarpio, galiu pasiimti vienerius ar dvejus metus, ar trejus metus, ir jie privalo išlaikyti mano vietą, bet privalau dirbti mažiausiai vienerius metus. Tarsi, tai nėra dalykai, apie kuriuos tiesiog žinai, tam, kad žinotum apie šiuos dalykus, turi klausti žmonių. Tad manau, kad tiesiog būti apsišvietusiam ir informuotam apie įvairius tau prieinamus dalykus.“ (Kl-10M)

3. specifinių paslaugų ir iniciatyvų, skirtų moterims migrantėms, auginančioms vaikus

Kalbintos tyrimo dalyvės paminėjo keletą **iniciatyvų, kurios skirtos moterims užsienietėms.**

„Mes iš tiesų turime <...> Facebook grupę mamoms, kurios norėtų pasidalinti kokia nors informacija <...>, kuri galėtų padėti kitoms šalia esančioms mamos arba, sakykime, tiesiog nori ką nors parduoti ar iškomunikuoti, ar pasikalbėti apie tam tikras temas ir problemas, kurios tave neramina. Sakykime, jūs tik ką persikėlėte į Vilnių ir ieškote draugų. Galite prisijungti prie grupės ir su dalimi mūsų pasišnekėti, suteikti informacijos. Sakykime, vienas pavyzdys būtų kažkas klausia dėl gimdymo ligoninių arba kažkas ieško angliškai šnekančio daktaro. Tad čia gali rasti tokios informacijos. Čia yra daugybė mamų, kurios nusiteikusios padėti ir suteikti informacijos.“ (Vln-2M)

„„Girl Gone International“ <...> tai užsieniečių merginų grupė, kad palaikytų bendrą veiklą. <...>. Ten iš tiesų yra daugybė [merginų – aut. past.], ne tik lietuvių sutuoktinių, kai kurios iš jų, daugelis iš jų, iš tikrųjų, susitikinėja su australais, amerikiečiais, bet turinčiais lietuviškų šaknų. Tad tada, net jei jos turi lietuviškų ryšių, joms iš tiesų nepatinka jų čionykštis gyvenimas, jos vienišos, <...> jos neturi šeimų Lietuvoje.“ (Kn-3M)

Tyrimė dalyvavusių ekspertų įžvalgos

Tyrimė dalyvavę ekspertai taip pat akcentavo, kad moterys migrantės dažniau susiduria su papildomais integracijos iššūkiais nei užsieniečiai vyrai. Visų pirma, ekspertai buvo linkę įžvelgti, kad **moterų integraciją apsunkina tam tikros kultūrinės ir religinės normos**, kurių laikomasi šeimose:

„<...> šiaip yra iššūkis vaidmeninis, priklausomai nuo to, iš kurios šalies tu atvykai, iš kokios kultūros ir ten daug yra visokių dalykų, kai reikia save suvokti kitaip ir funkcionuoti kitaip. Moterims apskritai žymiai daugiau čia iššūkių, nei, pavyzdžiui, vyrams nes jų funkcionavimas realiai priklauso tikrai nuo darbinės veiklos. Tai jeigu jis turi darbinę veiklą, tai kaip ir jis funkcionuoja. Su moterimis yra sudėtingiau, nes dažniausiai jų funkcionavimas jų šalyse yra visiškai skirtingas nei mūsų ir tada ir savęs suvokimas, ir savo vaidmenų suvokimas, ir tada tų santykių šeimoje sudėliojimas taip, kad nekeltų konflikto, ir pačios savęs atradimas, čia daug tokių iššūkių tikrai.“ (J-EKSP-2)

„<...> yra tokios kur šeimos ta sistema tokia irgi, kad moterys labiau linkę namuose būti, rūpintis namais, vaikais, o vyras keliautų dirbti. <...> moterims tikrai sunku eiti dirbti iš vis apie tai galvoti, man atrodo, kad tai yra tikrai tikrai didelis iššūkis.“ (Kn-EKSP-2)

Antra, **šeimose paprastai yra paplitęs tradicinis požiūris į lyčių vaidmenis**, kai vyras, o ne moteris yra atsakingas už šeimos finansinę gerovę, o moterys prisiima atsakomybę už vaikų priežiūrą. Neretai naujai į šalį atvykusios moterys migrantės neturi artimo socialinio rato, su kuriuo galėtų pasidalyti vaikų priežiūra. Be to, kaip liudija ekspertų pasakojimai, dažnai šeimos neturi galimybių samdyti auklių ar vesti vaikus į privačius darželius. Tokios aplinkybės lemia, kad moterys migrantės lieka namuose, o tai turi neigiamų pasekmių jų integracijai.

„Kitas yra dalykas, kad labai dažnai iš tikrųjų tos atvykstančios šeimos yra su mažais vaikiukais. Tai vėl čia su visom situacijom pridėk, kad tu nebūtinai iš karto leisi į darželį, nes tiesiog nebus vietų, tai o kokie variantai? Tai tie žmonės tikrai neuždirba tiek, kad dar aukles pasisamdytų ir tada visi čia puikiai pultų dirbti. Tai moterų nedarbas iš tikrųjų, net jeigu ir vat taip įdarbinimo specialistės mūsų paprašyt statistikos, ji tikrai būtų, didelis tas nedarbas yra.“ (Vln-EKSP-3)

Pirmiau išvardytos aplinkybės lemia:

1. moterims migrantėms kyla daugiau **iššūkių mokantis lietuvių kalbos:**

„Sunku būna kai atvyksta su mažais vaikais, ypač dar iki darželio tie vaikučiai. Negali išeit į darbą, kad ir kokį, kur tu galėtum bendrauti, galėtum kalbą kažkiek lavintis. Sėdi su tuo vaikučiu, išeini į kiemą, natūraliai ten jeigu susirandi kompaniją, tai būna vėlgi tos pačios rusakalbės mamytės, ar ne. Vėlgi tu kalbiesi rusiškai, ta kalba nesivysto.“ (Kl-EKSP-2)

„Ir kalba, vėlgi, jei yra pas mus tų moterų kur kelias klases baigusios, tai joms kalbą mokyti būna tikrai labai sunku.“ (Kn-EKSP-2)

2. moterys migrantės dažniau **patiria socialinę izoliaciją:**

„Jeigu jos atvažiuoja pas vyrus, tai dažnai būna situacija ta, kad jos lieka vienos, nes vyrai išvažiuoja į užsienį dirbti. Ir tas vakuumas, kad atvykai čia su rožinėm svajonėm pas vyrą ir bac - tu viena. Ir integruotis vienai ištiesai būnant. Ir visi iššūkiai, kad tu į parduotuvę eini viena, tu viską turi išsiaiškinti, esi viena, skambini vyrui, jisai niekuo tau negali padėti, tai yra sunku jau psichologiškai pati migracija. Čia buvo tėvai, giminės, draugai ir tu viena.“ (Kl-EKSP-2)

3. ribotas moterų galimybes integruotis į darbo rinką:

„<...> bandai ieškoti darbo, tu turi iškęsti visus tuos „Ką tu veikei du metus su tuo vaiku sėdėdama? Negalėjai kalbos išmokyti?“. Nu bet su tuo vaiku sėdinti, vėlgi tai nėra, kad sėdžiu ir nieko neveikiu. Tai tokie skaudūs momentai būna.“ (KI-EKSP-2)

Moterų, atvykusių į Lietuvą dėl šeimos susijungimo aplinkybių, priklausomybę nuo sutuoktinių taip pat lemia ir šiuo metu šalyje galiojančios teisinės nuostatos²⁴. Moterys migrantės, bijodamos prarasti teisinį statusą Lietuvoje, taikstosi su **smurto artimoje aplinkoje atvejais**.

„Arba jeigu atvyksta ir skyrybos. O jos dar neįsitvirtino. Dar kalbos nemoka, darbo neturi. Ir jeigu gražios skyrybos, yra vienas dalykas, o jeigu negražios ir grasinimai, kad tu eik tu į visas 4 puses, o vaikas liks su manim, tėvas pareiškia, ar ne. O ten pavyzdžiui, vėlgi įvairiai, jeigu gimtinėj sudeginti tiltai, nu viskas išparduota, visa kita, čia viskas persikelta. Ir tada jos bijo. Bijo, kad teismas nepaliks joms vaiko, nes jos neturi nei kur gyventi, nei kur dirbti, nieko. Arba būna atsinešusios vyresnį vaiką iš kitos santuokos ir tada pasako, kad tu su tuo vyresniu dink kur nori, o to mažiuko aš neatiduosiu. Ir tada jinai negali grįžti į tą šalį, nors ten laukia ir butai, ir darbai, ir pareigos geros, bet juk vaiko tai nepaliks. O čia jos yra niekas. Be kalbos, be darbo, be nieko.“ (KI-EKSP-2)

Tyrime dalyvavę NVO atstovai taip pat patvirtina moterų migrantų patirtis, kad šios dažniau susiduria su **visuomenės nuostatomis**, kurios paprastai kyla dėl religinių skirtumų:

„Aš pati lydėjau kažkada į migraciją dėl leidimo gyventi pratęsimo ir moteriškai musulmonei tadžikei liepė nušviesti skarą forografuojantis ir jai tai buvo trauma, ji paskui verkė, ji buvo labai nepatenkinta, bet bijojo rašyti skundą, bijojo kažkur kreiptis, bandėm įkalbėti, bandėm patarti, bet nenorėjo.“ (Vln-EKSP-1)

„<...> moterys dažnai, kiek man <...> asmeniškai tekę girdėti, tai moterys, kurios vilki hidžabus, tai jos susiduria su labai daug atviros diskriminacijos, ksenofobija labai atvira, ten važiuoja troleibusuose, iš kaimynių, iš visur, net jau savivaldybėse. Tai man atrodo, kad jos dar ir atlaiko šitą dalį, spaudimą iš visuomenės.“ (Vln-EKSP-2)

²⁴ Pagal įstatymą „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ leidimas gyventi šeimos susijungimo atveju užsieniečiui išduodamas tokiam pačiam laikotarpiui kaip ir užsieniečiui, pas kurį atvykstama gyventi, išskyrus atvejus, kai atvykstama pas nuolatinį leidimą gyventi turinčius užsieniečius ar sutuoktinius, kurie yra Lietuvos Respublikos piliečiai. Įstatymo 50 str. numato leidimo laikinai gyventi panaikinimo pagrindus, kurio 1 d. 5 p. sakoma, kad leidimas panaikinamas santuokos nutraukimo atveju. Tiek panaikinus laikinąjį leidimą gyventi (50 str. 2 d.), tiek nuolatinį leidimą gyventi (54 str. 3 d.) panaikinami leidimai gyventi šalyje ir šeimos nariams, gyvenantiems kartu su juo. Įstatymas nenumato jokių užsieniečio šeimos narių statusą apsaugančių įstatymo išimčių net ir smurto šeimoje atvejais.

Paslaugų poreikis

Kalbėdami apie paslaugų moterims migrantėms poreikį, ekspertai buvo linkę išskirti keletą aspektų. Visų pirma, svarbu moteris **šviesti apie jų galimybes Lietuvoje ir leisti joms užsiimti įvairiomis veiklomis** bei taip skatinti jų lietuvių kalbos žinių ugdymą, socialinių ryšių plėtrą ir integravimą į visuomenę apskritai.

„Mes esam pastebėję ypač su arabakalbėm moterimis, kad kai su jomis pabendrauji, randi kontaktą, kokios jos „fainos“ yra. Jos ir tokio moteriškumo daug turi ir tikrai yra ką su jomis kalbėti, tikrai ne tik apie vaikus ir ten kažką, bet ir yra tokios kaip moteriškos dvasios, tarkim jei aš dabar ateinu dirbti kaip moteris ir bus ten mano kolega, tai ten gal visai minimaliai bus bendraujama. Yra tų dalykų. Būna, kad mes jas kviečiam į renginius, tai tas būna sudėtingiau, atrodo labiau nori, na mes taip labiau matom, kad geriau pas juos ateik į namus. Per pilietinį [pažinimą – aut. past.] mes irgi sakom, kad Lietuvoje tarkim per laisvalaikį, lietuviai labiau linkę eiti į teatrą, kultūrinius renginius, į gamtą važiuoti, sportuoti, dar kažką, tikrai tai yra, o pas juos tas būvimas namuose, šeimoje. Aš galvoju, kad moterims tikrai sunku eiti dirbti iš vis apie tai galvoti, man atrodo, kad tai yra tikrai tikrai didelis iššūkis.“ (Kn-EKSP-2)

Antra, įvardijama, kad moterims trūksta **specifinių, prie individualių moterų gebėjimų pritaikytų persikvalifikavimo kursų** (pritaikytų moterims, kurios neturi jokios profesinės kvalifikacijos ir negeba susikalbėti lietuviškai):

„Jau vien ta moteris, kur sakiau, turėjo eiti dirbti, ji jau vien higienos kursus turėjo praeiti, tai dukra ėjo ir jai vertė. Aš kalbu apie tą basic'ą, tarsi atrodo kažkokį tai paruošimą tiems kursams, arba jei tai būtų kažkokie kitokie kursai, ar tiesiog tada, dirbti su kalba labai stipriai pradžioj, kad galėtų eiti į tuos kursus. Gaunasi, kad tie kursai yra nuo jų tokiame aukštesniame lygį. <...> jos [moterys migrantės – aut. past.] tikrai turi įvairių gebėjimų, bet mūsų ta darbo rinka tiesiog suvalgo, tu tiesiog jau turi ateiti aukštąjį baigęs ar dvylika baigęs ir visus dokumentus, ir kvalifikacijas turėti <...>.“ (Kn-EKSP-2)

„<...> pastebėjom, kad moterys prašo va tų kursų kažkokių profesinių. Ar iš užimtumo tarnybos, jos nori išmokyti kažkokio amato, gauti kažkokį atestatą, ką galbūt vyrai jau turi, tos patirties. Ją atsiveža iš savo šalių, tai moterims šitas dažnai būna aktualu.“ (Vln-EKSP-1)

Trečia, pastebimas **paslaugų, kurios padėtų dirbančioms moterims derinti šeimos gyvenimą ir darbą, poreikis**:

„Reikėtų vaikų priežiūros kažkokių paslaugų, kadangi, nenoriu sakyti, kad vaikai yra pagrindinė kliūtis, bet neturėjimas kur padėti vaikų dienos metu būna tikrai dažnai didelė kliūtis moterų integracijai, nes jeigu darželio nėra, darželyje eilė, kolkas vaikų nepriima, arba, pavyzdžiui, mokyklinukai vaikai vasaros metu, ta moteris yra tiesiog. Ji neturi jokių galimybių, ji negali išeiti, net jei, tarkim, labai nori mokytis lietuvių kalbos, nori įsiliesti į darbo rinką, nori išmokyti kokį nors amatą, nori eiti dirbti, tiesiog neturi galimybių, nes neturi kur padėti vaikų, o vaikų, dažniausiai, būna ne vienas. Tai va čia yra tikrai didelė kliūtis, kuri sulėtina ir apsunkina jų integracijos procesą.“ (Vln-EKSP-1)

Kauno mieste įvairias iniciatyvas, skirtas moterims migrantėms, įgyvendina NVO pagal užsieniečių integracijos programą, taip pat bendradarbiauja ir su kitomis mieste veikiančiomis organizacijomis.

„Stengiamės bendradarbiauti, pavyzdžiui, su VšĮ Veiklių mamų klubas, pas mus jos buvo ir atvažiavusios vesti užsiėmimų ir mes va taip ieškojom tos moterų bendruomenės, nes pas mus taip pat atkeliauja moterų su vaikais.“ (Kn-EKSP-2)

2.6 Gyvenimo savivaldybėje vertinimas ir (ateities) perspektyvos

Dauguma tyrimo dalyvių teigė esantys patenkinti gyvenimu mieste, kuriame gyvena. Dažniausiai informantai išskyrė, kad tokių savijautą lemia saugumo ir ramybės jausmas, vietinių žmonių geranoriškumas ir gamta / ekologiškumas, rečiau buvo minimas reikiamų paslaugų prieinamumas ir jų kokybė. Neigiamas vertinimas dažniausiai buvo susijęs su juntama socialine atskirtimi.

„Visiškai nesijaučiu bendruomenės dalimi. Nes, pirma, <...> neturiu darbo. Žinote, kai dirbi ir moki mokesčius, jautiesi, kad esi bendruomenės dalis ir tada tu gali pasilikti šioje bendruomenėje. Jauti, kad esi jos dalis ir vykdai įsipareigojimus, kurių iš tavęs reikalaujama <...>.“ (Vln-4M)

Tyrimo dalyviai akcentavo gyvenimo didesniame mieste privalumus, susijusius su geresnėmis profesinėmis perspektyvomis, didesne tikimybe, kad bus lengviau susikalbėti rusų ir (arba) anglų kalbomis, taip pat didesniu laisvalaikio užsiėmimų pasirinkimu. **Kauno mieste** kalbinti ne ES piliečiai taip pat pastebėjo, kad Vilniaus miestas, palyginti su Kauno miestu, yra atviresnis ir gali pasiūlyti daugiau galimybių užsienio šalių piliečiams.

„Sakyčiau Kaune žmonės nekalba tiek daug angliškai, kaip, tarkim, Vilniuje. Jis [Vilnius – aut. past.] kaip ir labiau tarptautinis. Suprantate, lyg ir tarptautiškesnis, taigi, gyventi Vilniuje lengviau, lyginant su gyvenimu Kaune, ir taip pat yra daugiau galimybių, kai kalbama apie karjeros perspektyvą Vilniuje.“ (Kn-2V)

„<...> taip pat matau, kad Vilnius turi daugiau dalykų, kurių tu ieškai. <...>, pavyzdžiui, kalbant apie restoranus, nors man patinka daugelis restoranų Kaune, Vilnius gali pasiūlyti daugiau. Aš turiu omenyje įvairų maistą ir man tai tikrai patinka. Taip pat, kai ieškau renginių, Vilniuje jų vyksta daugiau. Taip pat kitas dalykas ir tai yra pats svarbiausias, kuomet ieškojau darbo, jei palyginčiau Vilnių su Kaunu, Vilniuje yra daugiau darbo galimybių nei Kaune, ir tai, žinoma, suprantama.“ (Kn-6V)

2.6.1 Gautų paslaugų vertinimas: galimybės ir trūkumai

Tyrimo dalyvių buvo klausama, kaip vertina institucijų (valstybinių, savivaldybei pavaldžių, NVO ir kt.), kurių paslaugomis naudojosi, darbą.

Valstybinės institucijos

Kalbant apie valstybines institucijas, ne ES piliečiai dažniausiai išskyrė, kad naudojami Migracijos ir Užimtumo skyrių, veikiančių savivaldybėse, teikiamomis paslaugomis. Rečiau buvo minimos „Sodros“ ir Valstybinės mokesčių inspekcijos teikiamos paslaugos. **Užimtumo skyrių** specialistų suteiktų paslaugų vertinimas plačiau aprašytas ankstesnėje ataskaitos dalyje (žr. sk. 2.5.2), o šioje dalyje plačiau aptariamas **Migracijos skyrių** darbo vertinimas iš kalbintų ne ES piliečių perspektyvos. Kalbėti apie šios institucijos darbą ir jų paslaugų kokybę yra itin svarbu, nes su jos paslaugomis susiduria kiekvienas į šalį atvykęs ir trumpesniam ar ilgesniam laikui apsistoti nusprendęs užsienietis.

Kalbėdami apie Migracijos skyrių teikiamas paslaugas, ne ES piliečiai išskyrė keletą probleminių aspektų:

1. informacijos lietuvių kalba nekalbančiam užsieniečiui trūkumų

Keletas tyrimo dalyvių akcentavo, kad, nors į šalį atvyksta nemažai imigrantų iš Baltarusijos, Rusijos Federacijos ir Ukrainos, Migracijos departamento interneto svetainėje informacija prieinama tik lietuvių ir anglų kalbomis. Informantai taip pat pažymėjo, kad ne visi Migracijos skyriuose dirbantys darbuotojai geba aptarnauti užsieniečius kita kalba, ne lietuvių.

„Tuomet internete veikė skaitmeninė rezervavimo sistema, tai buvo 2017 m. Buvo rezervavimo sistema, tačiau tuomet, kai tu iš tikrųjų atvyksti pagal paskirtą laiką, rezervacija negalioja. Taigi tu tiesiog sėdi ten ir lauki visą dieną tikėdamasis, kad būsi pakviestas. <...> žmonės atidaro duris ir kviečia lietuviškai arba rusiškai, todėl ne ES piliečiai, kurie nekalbame šiomis kalbomis, esame visiškai pasimetę. Taigi yra tokia mūsų grupė, ir mes tiesiog žiūrime vienas į kitą ir tikimės, kad kažką prisikviesime, nebuvo jokio skaitmeninio ekrano, nebuvo jokio informacijos centro, kur galėtume paklausti.“ (Kn-3M)

„Ir kažkuriais metais, manau, 2018, Migracijos departamentas sukūrė naują tinklalapį, kuriame jie 'išjungė' prieš tai ten buvusią rusų kalbą. <...> Na, man nesvarbu, aš kalbu angliškai <...> Bet pažįstu gana daug žmonių, pavyzdžiui, vairuotojų iš Baltarusijos, iš Ukrainos, vyresnio amžiaus ir čia dirbančių žmonių. Kam jiems padaryti šiuos dalykus labiau komplikuoti? Taip, tad man tai yra keista, nes jei atvyksti į migracijos biurą, ten daugiausiai išgirsi rusų kalbos, nes dažniausiai atvyksta rusiškai šnekantys žmonės iš Baltarusijos, Ukrainos ir Rusijos bei gal iš tarytum Centrinės Azijos. Tad jiems tai atrodo tarytum įžeidimas.“ (Vln-6V)

2. migracijos skyriuose dirbančių darbuotojų nekompetencijų aptarnauti užsienio šalių piliečius:

„<...> vienintelis dalykas, su kuriuo susidūriau kaip su šiek tiek problematišku, buvo <...> imigracijos biurai. Žinote, <...> žmonės neturi tinkamų žinių. <...> Tarytum, egzistuoja žinojimo trūkumas, nes aš užduodu kokius nors klausimus ir jie tarsi: „Galbūt taip, o gal šitaip...“ Tarytum, jei tu sakytum, jei aš darau šitą dalyką, na, ką aš turėčiau daryti? Nes internetinėje svetainėje nėra daug informacijos.“ (Kn-2V)

„<...> taip pat migracijos biuruose <...> Darbuotojai paprastai nėra labai draugiški, kaip kur, kai kurie yra malonūs, <...> svingingi, o kai kurie ne <...>. Turiu omenyje, paprastai tokių paslaugų vietose tu supranti, kad šie žmonės neuždirba pakankamai, jų atlyginimai maži <...>, taigi supranti bendrai tą agresiją. <...> Yra sunku gauti informacijos, kurios tau reikia, iš tokių vietų.“ (Kn-4M)

Per tyrimą informantai taip pat iškėlė klausimą, kodėl užsieniečiai aptarnaujami tik didžiuosiuose miestuose įkurtuose Migracijos skyriuose.²⁵ Pavyzdžiui, Jonavos rajone ir Akmenės rajone, kur gyvena nemažai užsienio šalių piliečių, tokios paslaugos jiems neteikiamos, tad užsieniečiai dėl migracijos paslaugų turi vykti į Kauną ir Telšius.

²⁵ Tyrimo įgyvendinimo metu Migracijos skyriai užsieniečius aptarnavo Vilniaus, Kauno, Panevėžio, Alytaus, Marijampolės, Tauragės, Šiaulių, Telšių ir Klaipėdos miestuose. Daugiau informacijos <https://migracija.lv.lt/lt/asmenu-aptarnavimas>.

Savivaldybei pavaldžios institucijos

Tyrimo dalyviams buvo sunku įvertinti savivaldybėms pavaldžių institucijų darbą, nes dauguma jų paslaugomis nesinaudojo (arba negalėjo to įvardyti, nes nežinojo). Keletas tyrimo dalyvių išskyrė seniūnijų darbą, ir jį įvertino itin kritiškai dėl biurokratinio darbuotojų požiūrio bei nemalonaus klientų aptarnavimo.

„Bet didžiausia problema iš tiesų buvo su seniūnija. Savo paskutiniajam leidimui gyventi man reikėjo pateikti savo registraciją būte ir turėjau važiuoti į seniūniją. Ir su seniūnija <...>, turėjau blogos patirties. Tad, kaip jau tikriausiai žinote, tam, kad įrodytum, jog esi registruotas Lietuvoje, privalai turėti dokumentą iš nuomininko ir nuo savęs, ir nuo seniūnijos, ir pateikti juos Migracijos departamentui. Atvykau į seniūniją ir dėl kažkokios priežasties, galbūt dėl naujo susitarimo, kurį buvome priėmę su nuomininku, nebuvau sistemoje, tad viskas pasibaigė tuo, kad dėl kažkokios priežasties aš nesu registruotas. Ir moteris, kuri dirbo seniūnijoje, pradėjo su manimi elgtis, tarytum <...> dėl kažko verstų ant manęs kaltę. Tad aš buvau <...> besakantis: „Na, palaukite, aš nieko nepadariau, tai tiesiog techninė problema. Aš gyvenu čia trečius metus ir tad, na, kokia problema, padirbėkime jos atžvilgiu ir raskime koki nors sprendimą“. Ir ji buvo gana, pasakyčiau, netgi agresyvi, sakydama, kad, na, „Turėsite problemų“ ir <...> balso tonas tikrai nebuvo malonus.“ (Vln-6V)

Informantai pastebėjo, kad **savivaldybėms pavaldžių ir valstybinių institucijų darbuotojams labai svarbu mokytis pakantumo ir atvirumo bei kelti tarpkultūrinės kompetencijas.**

„Bet, manau, valstybinėse institucijose svarbu populiarinti atvirumo, draugiškumo žmonėms, kurie su tuo susiduria, idėją, <...> užsieniečiai paprastai būna gerokai mažiau savimi pasitikintys žmonės, ypač tie, kurie atvyksta pirmą kartą. Pavyzdžiui, patyriau situaciją seniūnijoje, žinote, tai nemaloni situacija, tai tikrai yra erdvė tobulinimui. <...> Manau, tai kyla iš aukščiausio lygio pareigūnų ir institucijų, jie turėtų suprasti, kaip padėti ir būti atviram užsieniečiams, bet kokiems užsieniečiams, jiems padėti, bet jų nestebėti ar versti jų jaustis taip, tarsi jie būtų kalti, kai jie nėra. Tad tiesiog lengvumo, atvirumo procesams idėjos populiarinimas. Manau, tai pirmiausia kyla iš idėjos, kaip organizacijoms suformuluoti viziją. Ir tad toje situacijoje darbdaviai gali elgtis šiek tiek atviriau ir maloniau.“ (Vln-6V)

NVO, teikiančios integracijos paslaugas

NVO teikiamas paslaugas informantai dažniausiai buvo linkę vertinti teigiamai, neretai įvardydami kaip vieng pagrindinių, ypač gyvenimo Lietuvoje pradžioje, pagalbos šaltinių:

„<...> Vėliau išsiaiškinau, kad jie pradėjo teikti nemokamas konsultacijas taip pat ir turintiesiems leidimą gyventi, nes anksčiau tai buvo skirta tik pabėgėliams, o dabar jie padeda iš esmės visiems. <...> Aš turiu omenyje, kad jie yra gana naudingi, ir aš taip pat kažką, kam reikia pagalbos, nukreipiu ten.“ (Kn-4M)

Kalbėdami apie tai, ką būtų galima tobulinti NVO darbe, tyrimo dalyviai minėjo, kad kai kurios jų paslaugos yra labiau pritaikytos iš postsovietinių šalių atvykstantiems migrantams, tad ne rusakalbiai užsieniečiai susiduria su tam tikrais nepatogumais. Tyrimo dalyviai taip pat dalijosi patirtimi, kad yra susidūrę su nekokybiškomis vertimo paslaugomis ir NVO organizuojamų lietuvių kalbos kursų neefektyvumu, pasitaikė atvejų, kai nemaloniai elgėsi darbuotojai. Tačiau reikėtų pastebėti, kad tokios neigiamos patirtys pavienės ir ne visada tiesiogiai susijusios su tiesioginiu NVO darbu bei jų teikiamomis paslaugomis.

„X [NVO – aut. past.] skirtas žmonėms, kurie yra ne ES piliečiai, ir jis teikia daugybę nemokamų paslaugų <...>. Bet tai [paslaugas teikia – aut. past.], jei ne lietuviškai, tai rusiškai. Bet aš nesu iš posovietinės šalies, todėl nešneku rusiškai. Tad anglų kalba taip pat yra tam tikra problema. Jie bando pagelbėti taip gerai, kaip gali, bet rezultatai tiesiog nepasireiškia. Intencija yra, bet rezultatai nelabai.“ (Kl-9V)

„Kai atvykau į Lietuvą, jie turėjo man padėti išmokti lietuvių kalbos, nes aš jos nemokėjau. Kodėl integracijos programa, kuri gauna lėšas iš ES negali suorganizuoti normalių pamokų? Kalbos kursai X [NVO – aut. past.] buvo labai prastos kokybės, mes pakeitėme keturias mokytojas. Taip pat ir X [NVO – aut. past.] personalas buvo labai nemandagus.“ (Vln-10V)

2.6.2 Paslaugų savivaldybėje trūkumas ir poreikis

Tyrimo dalyvių buvo teiraujama, **kokių paslaugų jie pasigenda mieste**, kuriame gyvena. Dažniausiai informantų poreikiai buvo susiję su: a) informacijos apie paslaugas ir konsultavimo paslaugų trūkumu; b) paslaugų pritaikymu lietuvių kalba nekalbantiems užsieniečiams; c) lietuvių kalbos kursais (žr. sk. 2.5.1); d) paslaugas teikiančių specialistų kompetencijų stoka; e) bendruomeninių iniciatyvų trūkumu.

Informacijos apie paslaugas ir konsultavimo paslaugų trūkumą minėjo visų, išskyrus Akmenės rajoną, savivaldybių gyventojai. Šių paslaugų trūkumas taip pat susijęs ir su kitu informantų įvardytu poreikiu – paslaugų pritaikymu lietuvių kalba nekalbantiems užsieniečiams.

Kauno mieste gyvenantys tyrimo dalyviai akcentavo, kad jiems trūksta platformos, kur būtų įkeliama su įvairiomis paslaugomis susijusi informacija skirtingomis kalbomis, taip pat specialistų, kurie gebėtų aptarinti ir suteikti reikiamą informaciją ne lietuvių kalba. Informantai taip pat paminėjo, kad **trūksta informacijos apie Kauno mieste paslaugas teikiančias NVO**.

„<...> nėra tam tikros vietos, agentūros, konsultuojančios užsieniečius, aš tokios nežinau. Taigi būtų smagu turėti tokį dalyką čia.“ (Kn-1M)

„<...> mes turėtume būti kažkaip informuoti, kad yra toks Raudonasis Kryžius, į kurį galime kreiptis. Turiu omenyje, matau, kad jie bando dalintis, jie prašo mūsų pasidalinti su užsieniečiais, jeigu jiems prireiktų pagalbos. <...> dabar darosi geriau. Tiesiog pradžioje būtų smagu žinoti, kad jie egzistuoja ir kad tu gali eiti pas juos, kreiptis į juos.“ (Kn-4M)

Šiaulių mieste kalbinti tyrimo dalyviai įvardijo, kad mieste trūksta vietos, kur būtų galima tiesiogiai kreiptis ir gauti informacijos apie paslaugų prieinamumą. Panašų lūkestį išreiškė ir keli tyrimo dalyviai iš Klaipėdos miesto ir Vilniaus miesto. Šių miestų gyventojai taip pat pabrėžė, kad nėra pakankamai informacijos apie tam tikras paslaugas lietuvių kalba nekalbantiems užsieniečiams. Akcentuojamas informacijos rusų ir anglų kalbomis prieinamumas.

„Manau, kad reikia daugiau vertimų į kitas kalbas. Bent tokią bendrą informaciją, kad būtų išversta, pavyzdžiui, nu, iš bendrų institucijų. <...>.“ (Vln-1M)

„Manau, kad jei būtų daugiau instrumentų, pavyzdžiui, anglų ir rusų kalbomis kartu su lietuvių kalba, būtų didesnė erdvė augti, užmegzti ryšius. <...> moderniam pasaulyje negali rinktis iš kurio pasaulio krašto tu norėtum, kad atvyktų migrantai. Tad tai dažniausiai susiję su geografine vieta, tendencijos, kurios egzistuoja ir tu negali jų pakeisti. Tad mes matome, kad šiuo metu dauguma migrantų atvyksta iš rusakalbių šalių. Ir, manau, kad tai yra labai svarbu, kartais tiesiog negali vienodai elgtis su žmogumi, kuris taip pat nekalba ir anglų kalba. <...> Taip pat, manau, kad turėtų būti daugiau įvadinų renginių ar įvadinio bendravimo rusų kalba taip pat. Neretai tai nėra problema, bet visuma sukuriama iš detalių, kad ir internetinis puslapis apie kurį kalbėjau [Migracijos skyriaus internetinis puslapis, kuriame informacija nėra pateikiama rusų kalba – aut. past.].“ (Vln-6V)

Jonavos rajone, kaip ir Akmenės rajone bei Šiaulių mieste, tyrimo dalyviai itin pasigenda (nemokamų) lietuvių kalbos kursų (taip pat žr. sk. 2.5.1). Šiose savivaldybėse kalbinti informantai dažniau išreiškė bendruomeninių iniciatyvų, kuriose būtų galima susipažinti su lietuvių kultūra ir daugiau pabendrauti su vietos bendruomene, trūkumą (taip pat žr. sk. 2.5.6). Vis tik reikėtų paminėti, kad tokių iniciatyvų pasigendama ir kitose savivaldybėse.

Tyrime dalyvavusių ekspertų įžvalgos

Tyrime dalyvavę ekspertai, kaip ir ne ES piliečiai, įvardijo, kad labiausiai užsieniečiams trūksta informavimo ir tarpininkavimo paslaugų bei (nemokamų) lietuvių kalbos kursų. Taip pat ekspertai buvo linkę akcentuoti paslaugas, skirtas moterims migrantėms (plačiau žr. sk. 2.5.10). Be šių paslaugų taip pat buvo paminėtas kultūrinių / edukacinių veiklų poreikis, švietimo paslaugų pritaikymas užsieniečių vaikams ir psichologinės pagalbos paslaugos.

„<...> nenoriu viso to taip absoliutini, kiekvienas gal turi savų iššūkių, bet tos sistemos supratimas tai yra iššūkis. Vėl gi, tas susitikimas su sistema ateina per poreikį, jeigu aš neturiu vaikų, reiškiasi man ta švietimo sistema bus nepažini, jei aš atvykau viengungis, mano bus kiti poreikiai: darbas, kaip man įsidarbinti, kaip man dirbti, sveikata, būstas. Mes turime tokią kaip, pirmoji integracijos stadija ir ten yra tokie baziniai dalykai kaip, būstas, užimtumas, sveikata, švietimas, na tiesiog dalykai kurie turi įvykti, kad žmogus gautų tą bazę ir jie turėtų kaip ir tas sistemas įsisavinti. Kaip ir su būstu Lietuvoje, tarkim aš išsinuomosiui vienoje seniūnijoje butą, išmoksiu mokėti mokesčius, nukeliausiu į kitą, o ten vėl viskas yra kitaip. Arba laiptinėj lemputė šviečia ir už ją reikia mokėti, arba pašlavimas kiemo yra arba nėra, arba dar koks ten bendruomenės mokestis, tai va kartais sudėtinga yra paaiškinti <...>.“ (Kn-EKSP-2)

2.6.3 Tyrimo dalyvių gyvenimo Lietuvoje ateities perspektyvos

Tyrimo dalyvių buvo klausama, kokias ateities perspektyvas mato mieste (ir bendrai Lietuvoje), kuriame gyvena. Dauguma informantų teigė, kad išvykti iš šalies neplanuoja, o dalis įvardijo, kad norėtų atsivežti ir likusius šeimos narius. Dažniausiai taip atsakę tyrimo dalyviai teigė esantys **patenkinti gyvenimu Lietuvoje** (turi darbą, namus ir pan.) ir **jaučiasi esantys visuomenės dalimi**. Kita priežastis, kodėl tyrimo dalyviai planuoja likti gyventi Lietuvoje, susijusi su **vaikais** (palankesnės sąlygos juos auginti, geresnės švietimo perspektyvos ir pan.).

Dauguma **Kauno mieste** kalbintų informantų pabrėžė, kad yra patenkinti gyvenimu mieste ir, nors pasitaiko trūkumų, savo ateitį sieja su šiuo miestu. Informantai akcentavo miesto infrastruktūros privalumus auginti vaikus, žmonių atvirumą ir jausmą, kad yra Kauno miesto visuomenės dalis.

„Ypač dėl kainos, kurią moki, manau, kad Kaune yra gera pusiausvyra. Jei turiu šeimą, jei turiu vaikų, tikrai norėčiau likti Kaune.“ (Kn-3M)

„<...> apskritai esu 99 proc. patenkintas gyvenimu Lietuvoje. Esu labai laimingas, jaučiuosi bendruomenės dalimi ir taip pat tai, ką vertinu lietuviuose <...> Iš tiesų tai lietuvių dėka, dėka bendruomenės galiu jaustis taip, kad esu vienas iš jų. Ir jei ne jie, aš jau seniai būčiau išvykęs iš Lietuvos. <...> norėčiau susipažinti su lietuvaitė ir sukurti lietuvišką šeimą, nes tai man padėtų labiau adaptuotis šalyje. Aš netgi planuoju kada nors pasikeisti pavardę į lietuvišką, tada pajusiu, kad jau viskas. Tai paskutinis dalykas, kuris <...> skirtų mane nuo lietuvių. Taigi, taip, todėl aš noriu, kaip čia geriau pasakius, prasiskinti kelią. Kadangi aš nusprendžiau migruoti į Lietuvą, tai reiškia, kad viskas, turėčiau padaryti viską, kad tapčiau visuomenės dalimi. <...> Neplanuoju išvykti. Vienintelė šalis, kurioje nusprendžiau įsikurti, yra Lietuva, nes čia praleidau daug metų, turiu socialinę apsaugą, jaučiuosi bendruomenės dalimi.“ (Kn-6V)

Priežastys, kodėl tyrimo dalyviai svarstyti (svarsto arba yra svarstę) išvykti iš šalies / miesto, kuriame gyvena, dažniausiai yra susijusios su užimtumu (viena jų - geresnės darbo perspektyvos užsieniečiams Vilniuje) ir finansinės gerovės siekiu.

„Aš planuoju likti čia, jeigu rasiu darbą. Jei negausiu darbo, tiesiog grįšiu į Indiją“. (Kn-2V)

„<...> kaip tarptautiniai, manyčiau, jaunai profesionali, Vilnius man būtų šiek tiek patrauklesnis. Bet <...> jeigu aš persikelsiu į Vilnių, jei tai padarysiu, tai bus iki kol nuspręsiu turėti vaikų ar šeimą, ir tai tik laiko klausimas, kada tai įvyks. Ir kai tai nutiks, jei nuspręsiu apsigyventi Lietuvoje, tuomet tikrai svarstyčiau Kauną kaip labiau tinkamą auginti vaikus ir panašiai.“ (Kn-3M)

3.

**Ne ES piliečių integracijos
galimybės savivaldybėje:
paslaugų, paslaugų infrastruktūros
ir miesto atvirumo
vertinimas**

Šioje ataskaitos dalyje, remiantis kokybinių ekspertinių interviu ir anoniminės anketinės apklausos, skirtos savivaldybių administracijų skyrių²⁶ ir savivaldybei pavaldžių įstaigų atstovams²⁷, duomenimis, aptariamos ne ES piliečių integracijos galimybės Kauno mieste.

3.1 Migracijos situacija savivaldybėje ir užsieniečių integracijos aktualumas

Kaip aptarta pirmoje ataskaitos dalyje, per pastaruosius penkerius metus užsieniečių, deklaravusių gyvenamąją vietą Kauno mieste, skaičius išaugo dukart. Tai, kad mieste daugėja užsienio šalių piliečių, teigia ir tyrime dalyvavę ekspertai. Jie pastebi, kad pastaraisiais metais ypač išaugo atvykstančių aukštos kvalifikacijos specialistų ir studentų skaičius, tačiau miestą taip pat vis dažniau renkasi ir dėl kitų priežasčių į Lietuvą gyventi atvykę užsieniečiai.

„<...> įmonių plėtra vyksta gan aktyviai, vis nauji žmonės vyksta į Kauną ir norisi jiems padėti. Taip pat ir darbininkų klasės žmonių, yra pojūtis, kad jų auga, tai sistema kaip ir nesikeičia, bet tas poreikis didėja.“ (Kn-EKSP-4)

„<...> turbūt taip susiklostė jau pačiam Kauno mieste, kuris yra mistiškai lietuviškas, nors iš tiesų, apie 20 000 gyventojų, pagal surašymo duomenis, turėtų būti kitataučiai, bet mieste to kita tautiškumo dabar matosi tik per studentus, kurių iš tiesų yra gerokai padaugėję per paskutinius keletą metų ir tas tarpkultūriškumas atsiskleidžia. <...> su kitais Lietuvos miestais ne tokią dalį didelę užsieniečių, dabar papildytai duomenimis daugiau ji dabar pasipildo, su studentais, su darbo migrantais.“ (Kn-EKSP-5)

Kad auga užsieniečių mastai, taip pat pastebima ir dėl išaugusio kai kurių paslaugų poreikio, pavyzdžiui, švietimo įstaigų pasiruošimo priimti lietuviškai nekalbančius užsienio šalių piliečių vaikus ar mokymų, kurių metu būtų suteikiama informacija apie gyvenimą Lietuvoje ir Kauno mieste, naujai atvykstantiems darbuotojams iš užsienio šalių:

„<...> integracinė sistema Lietuvos švietimo sistemoje yra labai neaiški <...> ką aš matau, reikėtų bandyti pakeisti šią situaciją Kaune, nes poreikis yra augantis. Ir atvykstantys aukštesnės kvalifikacijos darbuotojai į mūsų įmones savo vaikus nori vesti į mokyklas ir taip žmonės, kurie kraustosi iš besivystančių šalių.“ (Kn-EKSP-4)

„<...> turėjau užklausas ir girdėjau, kad yra noras, jog mes turėtumėm tuos mokymus kaip paketą su kurio mes galėtumėm nuvykti į įmonę ir ten praveisti mokymus bendrai kažkokiam skyriui, kur dirba daugiausiai užsieniečių ir panašiai. Kol kas to nedarėme, bet tai galėtų būti, kaip ir kitų metų mūsų tikslas, nes tikrai yra besikeičiantys darbuotojai, kuriems vis reikia tos naujos pagalbos.“ (Kn-EKSP-4)

Kauno miesto savivaldybės administracijos atstovas labiau akcentavo poreikį pritraukti aukštos kvalifikacijos darbuotojus ir (arba) kitaip pridėtinę ekonominę vertę galinčius kurti užsienio šalių piliečius (pvz., ketinančius steigti verslo įmones ir pan.) ir siekti visavertės šių žmonių integracijos:

²⁶ Apklausa, skirta savivaldybių administracijos skyrių atstovams, tikslas yra geriau suprasti ir atsižvelgti į šiose srityse dirbančių savivaldybių skyrių atstovų vykdomas veiklas, požiūrį ir įžvalgas. Per apklausą buvo klausiama apie savivaldybės ir savivaldybės įstaigų teikiamas paslaugas, jų prieinamumą ne ES šalių piliečiams ir ne ES šalių piliečių poreikius. Kauno miesto savivaldybėje šią apklausą užpildė **3 savivaldybės administracijos skyrių atstovai**, susiję su darbo rinka, socialinėmis paslaugomis ir būstu, sveikatos priežiūros paslaugomis, lygiomis galimybėmis ir kultūra. Dalis atstovų save įvardijo kaip susijusius su keliomis sritimis. Savivaldybėje nebuvo atsakyta į klausimus apie švietimą.

²⁷ Per apklausą, skirtą savivaldybei pavaldžių įstaigų atstovams, buvo klausiama apie konkrečių įstaigų teikiamas paslaugas, paslaugų ir informacijos apie jas prieinamumą ne ES šalių piliečiams ir ne ES šalių piliečių poreikius. Ją Kauno miesto savivaldybėje užpildė 147 skirtingų įstaigų atstovai: **128 atstovauja švietimo, 2 - sveikatos priežiūros, 10 - kultūros ir 7 - socialinių paslaugų įstaigoms**. 12 švietimo, 1 sveikatos priežiūros ir 1 kultūros įstaigų atstovas atsakė tik į bendrus klausimus. Dėl riboto sveikatos priežiūros įstaigų reprezentatyvumo atsakymai į klausimus, skirtus sveikatos priežiūros įstaigų atstovams, nėra atskirai analizuojami.

„<...> noras, kad tie užsieniečiai ar ES šalių, ar ne ES šalių būtų traukiami ne kaip pigi darbo jėga, ką mes čia turim, mes visi puikiai suprantam, kodėl ukrainiečiai ir uzbekai čia važiuoja, o kaip specialistai, kurie gali pasidalinti savo žiniomis ir jomis apsikeisti ir tuo pačiu vietinius apmokyti, liaudiškai kalbant.<...> tikrai mato tame poreikį, noras labiau, kad būtumėm ta valstybė, kurioje jie matytų savo perspektyvas integruotis, gyventi, dirbti, dalintis žiniomis ir pasiimti žinias.“ (Kn-EKSP-1)

Toks savivaldybės požiūris iš dalies atsispindi ir iš anoniminės anketinės apklausos duomenų. Kitaip nei, pavyzdžiui, Vilniaus miesto ar Jonavos rajono, Kauno miesto savivaldybės administracijos skyrių atstovai svarbiausiomis ne ES šalių piliečių integracijos sritimis, kurioms turėtų būti skiriamas didžiausias prioritetas, rinkosi sritis, kurios yra potencialiai aktualios darbo migrantų poreikiams patenkinti – socialinės paslaugos, būstas, sveikatos priežiūra ir lygios galimybės. O Vilniaus miesto ir Jonavos rajono respondentai pažymėjo, kad didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas migrantų integracijai į darbo rinką. Kauno mieste, be darbo rinkos, kaip mažesnį prioritetą turinčias integracijos sritis respondentai taip pat pažymėjo švietimą ir kultūrą.

3.2 Paslaugų planavimas ir prieinamumas ne ES piliečiams

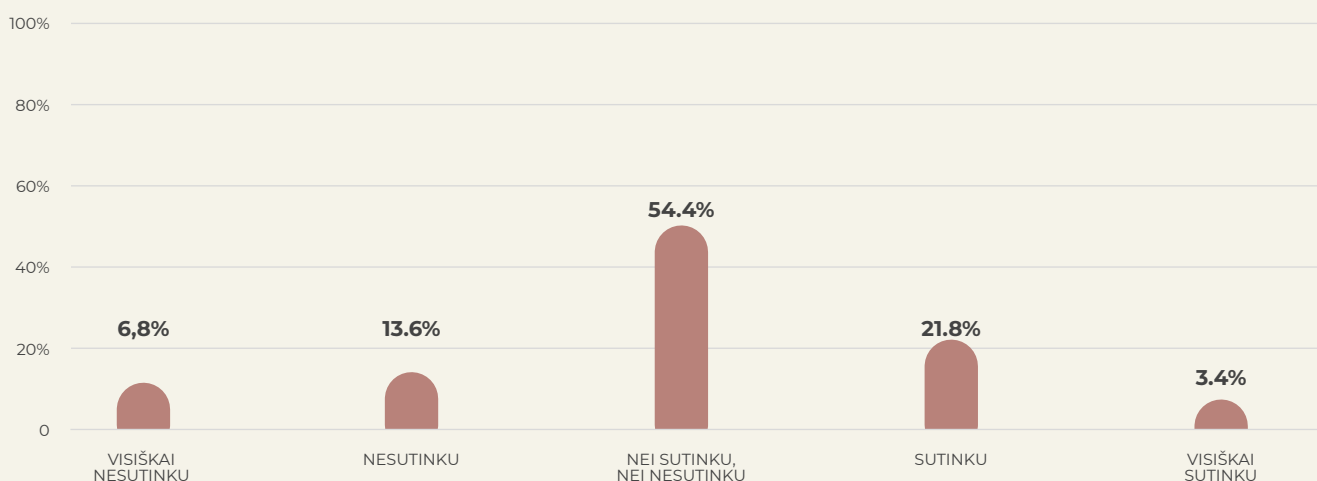
Anoniminės anketinės apklausos duomenys rodo, kad 2 iš 3 savivaldybės administracijos skyrių atstovų sutiko su teiginiu, kad planuojant paslaugas savivaldybės gyventojams svarbu įvertinti specifinius ne ES šalių piliečių poreikius, 1 atstovas su teiginiu nei sutiko, nei nesutiko.

Su socialinėmis paslaugomis ir sveikatos priežiūros sritimi susiję savivaldybės administracijos tarnautojai pažymėjo, kad savivaldybėje visiems gyventojams paslaugos teikiamos vienodai, neišskiriant ne ES šalių piliečių ir jų poreikių.

Dauguma (apie 54 proc.) savivaldybei pavaldžių įstaigų atstovų pažymėjo, kad jie nei sutinka, nei nesutinka su teiginiu, kad jų atstovaujamos įstaigose planuojant paslaugas atsižvelgiama į ne ES šalių piliečių poreikius²⁸. Teiginiui pritarė arba visiškai pritarė apie ketvirtį (apie 25 proc.), o su teiginiu nesutiko arba visiškai nesutiko 20 proc. įstaigų atstovų (žr. Grafiką Nr. 1).

GRAFIKAS NR. 1:

AR SUTINKATE SU TEIGINIU, KAD JŪSŲ ATSTOVAUJAMAI ĮSTAIGAI PLANUOJAT PASLAUGAS GYVENTOJAMS ATSIŽVELGIAMA Į NE ES ŠALIŲ PILIEČIŲ POREIKIUS? (PROC., N=147)

Kokybinio tyrimo duomenys atskleidžia, kad planuojant įvairias paslaugas miesto gyventojams į ne ES šalių piliečių poreikius atsižvelgiama tik iš dalies. Visų pirma, savivaldybės administracijos atstovas pažymėjo, kad teikiant įvairias socialines paslaugas „visą laiką yra individualus požiūris į žmogų ir idealus paslaugų pritaikymas“ (Kn-EKSP-1). Vis tik patikslinus klausimą, kaip konkrečiai planuojant paslaugas atsižvelgiama į užsienio šalių piliečių poreikius, buvo pripažįstama:

„<...> tikrieji tie poreikiai iki mūsų neateina, tai mes atskirai kaip grupės to planavimo, kaip atskiros grupės, to nedarom.“ (Kn-EKSP-1)

Savivaldybės administracijos atstovo (-ės) tikinimu, planuojant įvairius veiksmus renkama papildoma informacija, bendradarbiaujama su tam tikram klausimui ar problemai atstovaujančiomis organizacijomis:

„<...> bet kuriuo atveju kas liečia ir socialines ir kitas paslaugas, tai ir tas planavimas, jis vyksta, ne visada tu susirenki ir apsišneki, jeigu tai ir pavyks (ypač karantino metu), bet, ta prasme, ir planuojam viską iš to, prieš tai surinkus visą informaciją, ką tu turi.“ (Kn-EKSP-1)

²⁸ Pavyzdžiui, informacijos ir paslaugų prieinamumą lietuvių kalba nekalbantiems asmenims; poreikius, susijusius su šių asmenų teisine padėtimi ir dokumentais; religines teises ir kt.

Anoniminės anketinės apklausos rezultatai atskleidžia, kad 2 iš 3 savivaldybės administracijos skyrių atstovų teigimu, savivaldybėje planuojant paslaugas gyventojams integracijos paslaugas ne ES šalių piliečiams teikiančios NVO, ne ES šalių piliečių organizacijos ar bendruomenės įtraukiamos bent kartais. 1 atstovas pažymėjo, kad tokios organizacijos ar bendruomenės neįtraukiamos planuojant paslaugas.

Savivaldybės atstovas pažymėjo, kad rengdama ir įgyvendindama socialinių paslaugų programas savivaldybė konsultuojasi su integracijos paslaugas ne ES šalių piliečiams teikiančiomis NVO, ne ES šalių piliečių organizacijomis ar bendruomenėmis, tačiau tik atvejais, kurie yra tiesiogiai susiję su ne ES šalių piliečiais, gyvenančiais savivaldybėje. Kitais atvejais, kai į pasitarimus įtraukiami vietos gyventojai, nesikonsultuojama su organizacijomis ar bendruomenėmis, dirbančiomis su ne ES šalių piliečiais arba tiesiogiai atstovaujančiomis ne ES šalių piliečiams.

Savivaldybės administracijų skyrių, susijusių su sveikatos priežiūros ir darbo rinkos sritimis, atstovai pažymėjo, kad savivaldybė, rengdama ir įgyvendindama užimtumo programas ir iniciatyvas bei sveikatos priežiūros paslaugų programas, nesikonsultuoja su integracijos paslaugas ne ES šalių piliečiams teikiančiomis NVO, ne ES šalių piliečių organizacijomis ar bendruomenėmis.

Tokias tendencijas patvirtina ir kokybinio tyrimo rezultatai. Kokybiniame tyrime dalyvavusių organizacijų, kurių veiklos tikslinė grupė yra įvairios etninės ir religinės grupės, tarp jų ir NVO, teikiančių integracijos paslaugas ne ES piliečiams, atstovai įvardijo, kad tautinių mažumų ir migrantų klausimai savivaldybėje nesvarstomi, o šių organizacijų atstovai neįtraukiami planuojant įvairias paslaugas miesto gyventojams.

„Man atrodo tikrai aišku, kad savivaldybėje dirbantys žmonės tikrai nežino tiesiog bazinių dalykų. Apie bendradarbiavimą, man tikrai atrodo, kad mes galim bendradarbiauti, kartu susitikti ir diskutuoti tam tikrais klausimais, man atrodo mes tikrai dalinamės, kur esam kviečiami tikrai važiuojam ir draugaujame, ir bendraujame.“ (Kn-EKSP-2)

„O dabar apie tą patį dalyvavimą savivaldoj kažkaip tuos klausimus keliant, tai aš gal taip pasakysiu, kad kadangi va ta visa sistema susidėlioja tokiu vertikalės principu, tai ir iniciatyva dažniausiai būna mūsų pusėje. <...> O kad tame būtų kažkoks ten sisteminis vis į kažkokius įtrauktas klausimas ar ten mes būtumėm kviečiami, tai tikrai nėra. Ir aš tai manau, kad čia vis tiek susiję su ta istoriškai susiklosčiusia sistema, tuo vertikalės principu. Tai jo, kažkaip taip, nes savivaldybė, ir Vilniuj, aš galvoju, nebent kažkokia tema, ten kažkoks savivaldybės renginys. Dar būna tokių PPC inicijuotų, pavyzdžiui, ten užimtumo klausimais, tai buvo ten užimtumo tarnybos ir Vilniaus, ir Kauno, ir gal Jonavos, ir va tada jau ir mes irgi prisijungėm, ir tada mes ten jau iš savo pusės kaip matom, kaip jie mato ir taip toliau. Tai vat iniciatyva dažniausiai va tokiu būdu atsiranda.“ (Vln-EKSP-3)

Tačiau vėlgi pastebima aiški savivaldybės pozicija labiau palaikyti aukštos kvalifikacijos ir (arba) verslu ketinančius užsiimti užsieniečius. Su šia tiksline grupe dirbančios savivaldybės įstaigos atstovas (-ė) akcentavo sklandų bendradarbiavimą su savivaldybe sprendžiant verslų steigti Kauno mieste ketinančių užsieniečių klausimus:

„Praeitą savaitę turėjau delegaciją, žmogus nori steigti savo verslą, projektą čia Kaune, tai mes turime visas galimybes kreiptis į savivaldybę ir nuvesti jį pas mero padėjėją pabendrauti, jam išsakyti savo mintis. Tikrai bendravimas yra glaudus, naujus projektus steigiant ar panašiai, mes tikrai tariamės. Iš tikro mes turime atstovą savivaldybėje, kuris yra atskirai atsakingas už mūsų vykdomą veiklą. Jei yra kokia užklausa dėl verslo, tai tikrai tik vienas žingsnis iki savivaldybės nueiti ir pašnekėti.“ (Kn-EKSP-4)

Bendradarbiavimo trūkumas planuojant įvairias paslaugas miesto gyventojams atsispindi ir savivaldybei pavaldžių įstaigų atstovų apklausos rezultatuose. Net po 78 proc. apklausoje dalyvavusių ugdymo įstaigų atstovų²⁹ ir kultūros įstaigų atstovų³⁰ pažymėjo, kad jų atstovaujamos įstaigose planuojant veiklas nesikonsultuojama su integracijos paslaugas ne ES šalių piliečiams teikiančiomis NVO, ne ES piliečių organizacijomis ar bendruomenėmis. Kita vertus, 6 iš 7 į klausimą atsakiusių socialines paslaugas teikiančių įstaigų atstovų pažymėjo, kad įstaiga, planuodama savo veiklas, tokias konsultacijas teikia³¹.

²⁹ Dauguma ugdymo įstaigų atstovų (90) pažymėjo, kad jų atstovaujamos įstaigose planuojant veiklas nesikonsultuojama su integracijos paslaugas ne ES piliečiams teikiančiomis NVO, ne ES piliečių organizacijomis ar bendruomenėmis. Tik 7 atstovų teigė, kad su minėtomis organizacijomis ar bendruomenėmis konsultuojamasi. Dar 11 atstovų įrašė, kad tai neaktuali / nėra arba iki šiol nebuvo poreikio.

³⁰ Kita vertus, 7 iš 9 respondentų įvardijo, kad jų atstovaujamos įstaigos, planuodamos savo veiklas, nesikonsultuoja su integracijos paslaugas ne ES piliečiams teikiančiomis NVO, ne ES piliečių organizacijomis ar bendruomenėmis. Tik 2 atstovai pažymėjo, kad tokios konsultacijos vyksta.

³¹ Tik 1 atstovas įvardijo, kad su minėtomis bendruomenėmis ar organizacijomis nesikonsultuojama.

Kad būtų tinkamai atsižvelgiama į užsieniečių, gyvenančių savivaldybėje, poreikius ir siekiant užtikrinti paslaugų prieinamumą, svarbu į paslaugų planavimo procesą įtraukti ne tik organizacijas, kurios jiems teikia paslaugas, bet ir pačius ne ES piliečius (jų organizacijas ar bendruomenes). Kaip atskleidžia tyrimas, Kauno mieste tokios praktikos kol kas nėra, tačiau šiuo metu vėl atgaivinta iniciatyva suburti Tautinių mažumų tarybą:

„Šiuo metu vyksta toks procesas, kaip bandymas suburti tautinių mažumų tarybą, kuri būtų kaip ir patariamasis balsas Kauno miesto savivaldybėje. Kiek realu, kad tai įsigyvendins ir kad tai turės efektyvumo – klausimas kaip šita situacija pajudės. <...> žinau, kad buvo pradėtas tas procesas tarybos steigimo klausimu, bet vėliau visas tas procesas sustojo ir šiais metais buvo vėl atnaujintas. Kiek realu, kiek tas galės įvykti matysim, bet dabar vėl buvo aktyvūs tautinių bendrijų atstovai, vadovai, kurie kreipėsi į savivaldybę dėl to klausimo iškelimo.“ (Kn-EKSP-5)

Kad būtų atsižvelgiama į skirtingus užsienio šalių piliečių poreikius, svarbus ne tik kryptingas paslaugų pritaikymo užsieniečių poreikiams planavimas, bet ir **šių paslaugų finansavimo užtikrinimas**. Kauno miesto savivaldybės administracijos atstovas (-ė) neišskyrė, kad savivaldybės biudžete būtų atskirai numatytas priemonių, susijusių su užsieniečių integracija, finansavimas, tačiau pažymėjo, kad yra skiriamas finansavimas tautinių bendruomenių veikloms palaikyti:

„Per iniciatyvas Kaunui yra jiems numatyta galimybė ne tikslinė, bet jie ten ir papuola ir jeigu pateikia ir tikrai atitinka formalią dalį, ne šalies, tautos, jie tikrai yra finansuojami ir jie lygiai taip pat bendruomenių rėmimo programa. Iniciatyvos Kaunui yra per savivaldybės biudžeto lėšas finansuojama, o bendruomenių rėmimo per valstybės socialinės apsaugos ir darbo ministerijos programą, bet ji lygiai taip pat apima tiek kultūrinę, tiek socialinę veiklą ir jos tikslinė grupė ir yra bendruomenės. Nediiferencijuoja. Tai va tokios kaip iniciatyvinės veiklos tai yra išskirti dvi pagrindines – iniciatyvos Kaunui (savivaldybės pinigai) ir bendruomenių rėmimo, kuri turi tiek, sakau, linksmąją dalį ir tą būtinąją dalį.“ (Kn-EKSP-1)

„Savivaldybė turi programas [tautinių – aut. past.] bendruomenių veiklai, skirtingų kvietimų metu būna įvairios sritys kuriose galėtų bendrai, kartu su kitom organizacijom, teikti paraiškas tiek tautinių bendrijų organizacijos, tiek Kauno įvairių tautų kultūros centras.“ (Kn-EKSP-5)

Tačiau tokias veiklas įgyvendinančios institucijos atstovas (-ė) kritikuoja finansavimo skyrimo tvarką, taip pat tai, kad tokioms veikloms palaikyti finansavimas skiriamas pagal projektus. Kaip jau aptarta ankstesnėje ataskaitos dalyje kalbant apie lietuvių kalbos kursų organizavimą pagal projektus (žr. sk. 2.5.1), tokia veiklų organizavimo sistema neužtikrina jų kokybės, trukmės ir, svarbiausia, tęstinumo.

„Kultūros srityje Kauno savivaldybė šiuo metu yra šiaip tokioj įdomioj situacijoj, kur sakyčiau tas yra labai sunku organizacijom, ne tik tai mūsų organizacijai, kaip kultūros ir švietimo organizacijai, bet ir kitom organizacijom yra visai sunku tą kultūrą pateisinti, kada visa tai kas yra vykdoma yra traktuojama, kaip turi būti pelninga veikla. Taip pat labai skirtingos ir specifikos tų organizacijų, tų kurios vykdo profesionalųjį meną ir tai yra kažkokios miesto organizacijos. Kauno įvairių kultūrų centras yra kaip ir viešoji įstaiga ir ji nėra biudžetinė įstaiga, kuri turėtų stabilų finansavimą, galėtų kažką užtikrinti. Vėl gi tai yra viešoji, tas taip pat sukelia įvairių sudėtingumų, tai nėra profesionalus menas, tai yra kultūros palaikymas, bendruomenių veikla, kas yra ypatingai svarbu žmonėms saugant jų identitetą, tapatybę ir ta kryptimi vystant.“ (Kn-EKSP-5)

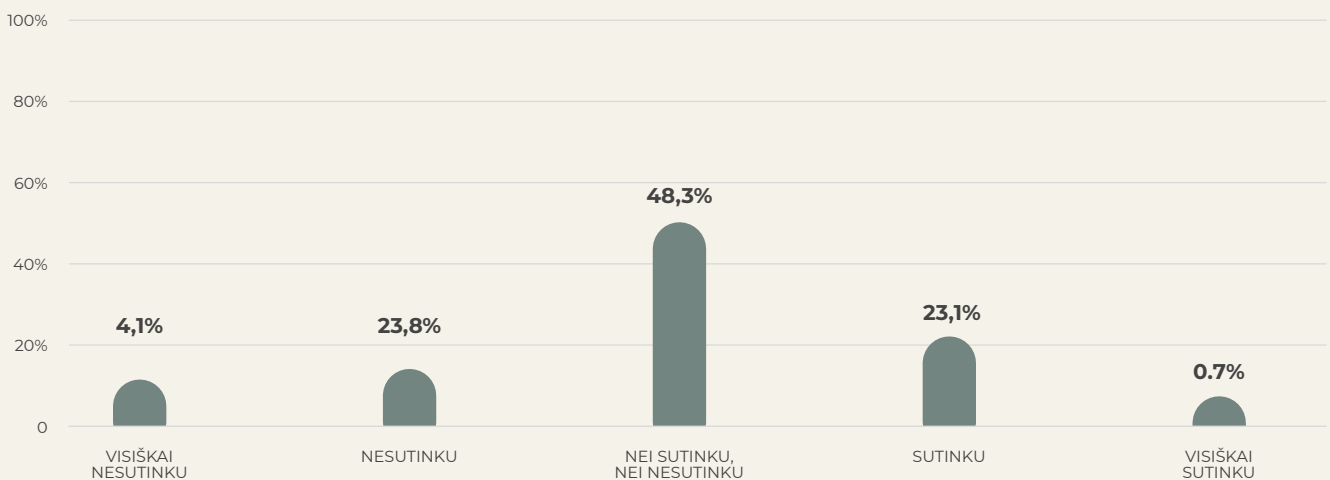
3.3 Paslaugų ir paslaugų infrastruktūros pritaikymas ne ES piliečiams

2 iš 3 anoniminėje apklausoje dalyvavusių savivaldybės administracijos skyrių darbuotojų sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu, kad savivaldybės infrastruktūra (internetinis puslapis, informacija apie teikiamas paslaugas ir pan.) yra pritaikyta lietuvių kalba nekalbantiems užsienio šalių piliečiams. 1 atstovas su teiginiu nei sutiko, nei nesutiko.

Dauguma (apie 48 proc.) savivaldybei pavaldžių įstaigų atstovų buvo linkę nei pritarti, nei nepritarti teiginiui, kad jų atstovaujamos įstaigos infrastruktūra yra pritaikyta lietuviškai nekalbantiems užsienio šalių piliečiams³². Daugiau nei ketvirtadalis (apie 28 proc.) respondentų buvo linkę teiginiui nepritarti arba visiškai nepritarti³³. Su teiginiu sutiko arba visiškai sutiko panaši dalis (apie 24 proc.) atstovų³⁴ (žr. Grafiką Nr. 2).

GRAFIKAS NR. 2:

AR SUTINKATE SU TEIGINIU, KAD ĮSTAIGOS INFRASTRUKTŪRA YRA PRITAIKYTA LIETUVIŲ KALBA NEKALBANTIEMS ŠALIŲ PILIEČIAMS? (PROC., N=147)

Atsakydami į klausimą, kaip įstaigos darbuotojai yra pasirengę suteikti informaciją į įstaigą besikreipiantiems užsienio šalių piliečiams, dauguma (apie 73 proc.) savivaldybei pavaldžių įstaigų atstovų pažymėjo, kad jų atstovaujamosiose įstaigose dirba asmenys, galintys suteikti informaciją užsienio šalių piliečiams, bet jie nėra išimtinai atsakingi už darbą su užsienio šalių piliečiais³⁵. Tik apie 9 proc. įstaigų atstovų pažymėjo, kad jų atstovaujamosiose įstaigose dirba asmenys, galintys išimtinai suteikti informaciją užsienio šalių piliečiams³⁶. Apie penktadalį įstaigų atstovų (apie 18 proc.) įvardijo, kad jų įstaigose dirbančių asmenų, pasirengusių suteikti informaciją į įstaigą besikreipiantiems užsienio šalių piliečiams, nėra³⁷.

Į klausimą, kaip teikiama informacija užsienio šalių piliečiams, nekalbantiems lietuviškai³⁸, dauguma (apie 83 proc.) apklaustą pildžiusių asmenų įvardijo, kad jų atstovaujamosiose įstaigose dirba asmenys, galintys suteikti informaciją užsienio kalbomis³⁹. Apie 13 proc. įstaigoms atstovaujančių respondentų pripažino, kad informacija prieinama tik lietuvių kalba⁴⁰. Apie 9 proc. pažymėjo, kad užsienio šalių piliečiai, nekalbantys lietuviškai, turi galimybę gauti vertėjo paslaugas⁴¹.

³² Iš jų 62 atstovauja švietimo, 3 - socialines paslaugas teikiančioms įstaigoms, 1 - sveikatos priežiūros, 5 - kultūros įstaigoms.

³³ Iš jų 39 atstovauja švietimo, 2 - kultūros įstaigoms.

³⁴ Iš jų 27 atstovauja švietimo, 4 - socialines paslaugas teikiančioms įstaigoms, 1 - sveikatos priežiūros, 3 - kultūros įstaigoms.

³⁵ Iš jų 90 atstovauja švietimo, 6 - socialines paslaugas teikiančioms įstaigoms, 2 - sveikatos priežiūros, 9 - kultūros įstaigoms.

³⁶ Iš jų 12 atstovauja švietimo, 1 - kultūros įstaigoms.

³⁷ Iš jų 26 atstovauja švietimo, 1 - socialines paslaugas teikiančioms įstaigoms.

³⁸ Buvo galimi keli atsakymų pasirinkimai.

³⁹ Iš jų 103 atstovauja švietimo, 7 - socialines paslaugas teikiančioms įstaigoms, 2 - sveikatos priežiūros, 10 - kultūros įstaigoms.

⁴⁰ Iš jų visi 19 atstovauja švietimo įstaigoms.

⁴¹ Iš jų 12 atstovauja švietimo, 1 - socialines paslaugas teikiančioms įstaigoms.

Daugiausia apklausą pildžiusių įstaigų atstovų pažymėjo, kad įstaigose dirbantys asmenys gali suteikti informaciją rusų kalba (apie 95 proc.) ir anglų kalba (apie 94 proc.). Penktadalis (apie 20 proc.) įstaigų atstovų taip pat paminėjo vokiečių kalbą, 14 proc. – lenkų kalbą. Rečiau, bet taip pat pakartotinai minimos buvo prancūzų, italų, ispanų, turkų kalbos, po kartą paminėtos norvegų, danų, gestų, slovakų kalbos. 1 respondentas, atstovaujantis švietimo įstaigai, pažymėjo, kad vertėjauti gali užsienio kalbų mokytojai.

Kaip jau aptarta ankstesnėse ataskaitos dalyse (žr. sk. 2.4 ir 2.6.2), dažniausias informacijos šaltinis apie įvairias paslaugas ne ES šalių piliečiams yra artimas socialinių ryšių ratas. Kauno miesto informantai taip pat paminėjo, kad reikiamą informaciją gauna ir iš universiteto ir (arba) jiems priskirto universiteto mentorius. Kokybinis tyrimas atskleidžia, kad informacija apie paslaugas viešojoje erdvėje lietuvių kalba nekalbantiems užsieniečiams yra skurdi.

„<...> žiūrėjau pati internete, nėra daug informacijos anglų kalba, kai kur gal yra trūkumas paprastų paslaugų pateikime, kad tai būtų anglų kalba, gal su laiku arba žmonės, įmonės nemato poreikio versti, nėra tokia didelė auditorija, gal telefonu ji ir būtų pateikiama. Buitiniuose klausimuose, jų sprendime, mes dar nesame tiek pažengę, nors daug kas kalbame anglų kalba, bet tame formaliame lygmenyje trūksta informacijos.“ (Kn-EKSP-4)

Be to, savivaldybėje nėra atsakingo darbuotojo, kuris konsultuotų ir teiktų informaciją apie mieste prieinamas paslaugas miesto gyventojams, užsieniečiams integracijos paslaugas teikiančias organizacijas ar kitą aktualią informaciją naujai į miestą gyventi atvykusiems užsieniečiams.

Anoniminėje anketinėje apklausoje dalyvavusių savivaldybės administracijos skyrių darbuotojų teigimu, savivaldybėje dirba asmenys, galintys suteikti informaciją užsienio šalių piliečiams, bet jie nėra išimtinai atsakingi už darbą su užsienio šalių piliečiais, o dirba ir su kitomis interesantų grupėmis (2 iš 3 respondentų). Pasak 1 atstovo, savivaldybėje nėra asmenų, atsakingų už informacijos suteikimą į savivaldybę besikreipiantiems užsienio šalių piliečiams. Nė vienas iš atstovų apklausoje nepažymėjo, kad savivaldybėje dirba asmenys, galintys suteikti informaciją užsienio šalių piliečiams išimtinai.

Svarbu pastebėti, kad savivaldybės administracija taip pat neturi pakankamai informacijos, kur tokiais atvejais reikėtų besikreipiantį asmenį nusiųsti. Savivaldybės administracijos atstovas (-ė) paminėjo, kad tokiu atveju užsienietį nukreiptų į Kauno įvairių tautų kultūrų centrą, tačiau reikėtų paminėti, kad ši organizacija neteikia integracijos paslaugų, o pagrindinė jų veikla yra susijusi su tautinių bendruomenių ir jų veiklos palaikymu.

„Tokių atveju mes labiau gal nukreiptumėm į įvairių kultūrų tų centrą [įvairių tautų kultūros centras – aut. past.], nes praktikoje, vėlgi, sakau, nebuvom su tuo susidūrę. Mes kažkada senai, kai prieš penkis metus buvo tikrai viena ukrainiečių šeima, kad tarp pabėgėlio, bet neoficialaus pabėgėlio statuso, tai tą vieną kaip unikalų atvejį ir sprendė, žinau, dėl būsto suteikimo.“ (Kn-EKSP-1)

Tyrimo dalyvavę ekspertai įvardijo, kad informaciją apie paslaugas viešina organizacijų internetiniuose puslapiuose, su organizacijos veikla susijusių iniciatyvų internetiniuose puslapiuose, socialiniuose tinkluose ar per asmeninį kontaktą per viešuosius renginius.

„Konkrečiai kas su manimi susisieks tai mus puslapyje rado arba kažkas pakreipė juos iš institucijų, iš savivaldybės, turbūt, susisiekt su mumis. Dažniausiai ne tiesiogiai, bet gaudavai iš kolegų tas užklausas, kad jiems siuntė, bendrai kažkam į bendrą meilę ateina užklausos, grynai į mūsų agentūrą, nes ją galima lengvai rasti googlinant, kad galėtumėm padėti atvykus į Kauną. <...> Dar gali mus rasti „Investuok Lietuvoje“ arba „Work in Lithuania“ yra mūsų nuorodos, nukreipia į miestą, tai mūsų yra nuorodos ir dabar atskirai yra baltarusiams nuorodos, jei atvyktų, norėtų steigti verslą, patektų konkrečiai į mūsų puslapi.“ (Kn-EKSP-4)

„Tą informaciją mes skleidžiam per renginius. Vienas iš paskutinių metų ir šių metų vienas išsikeltų tikslų buvo daryti daugiau renginių. Atvirų durų dienos, pyrago diena ar dar kažkas, kai mes kviečiame žmones ir apie tai pasakojame. Turime įvairių iniciatyvų, praėjusių savaitę darėme tarpkultūrinės vakarienos renginį, tai būtent per tą asmeninį santykį skleisti, kad žmonės matytų, žinotų kas ir kur.“ (Kn-EKSP-5)

Tačiau pripažįstama, kad informacijos viešojoje erdvėje galėtų būti ir daugiau, taip pat apie Kauno mieste įsikūrusias organizacijas, teikiančias tikslingas paslaugas ne ES šalių piliečiams. Kaip jau minėta ankstesnėje ataskaitos dalyje, tokios informacijos trūkumą įvardijo ir tyrime dalyvavę ne ES šalių piliečiai (žr. sk. 2.6.2).

„O šiaip galvojant apie Kauną, esame girdėję tokio grįžtamojo ryšio, kad gal nelabai mūsų centras yra žinomas. Būna, kad kartais pas mus ateina migrantų ir sako: „metus gyvenu čia, bet nežinojau, kad yra toks centras“. Mes dabar labai stengiamės dirbti su savo auditorija, auditorijų vystymu, dar labiau fokusuotis į tai kaip tuos žmones prikviešti. Bandėme sau viduje pasidaryti tokią diskusiją kokių grupių mes nepasiekiamo, bet tikrai žinome, kad jos yra Kaune.“ (Kn-EKSP-2)

„Norėtusi tokio centro šiek tiek didesnio, rimtesnio, kad apie tą patį centrą žinotų, nes manau, daugelis nežino, kad toks centras iš vis egzistuoja, jie atneša pas mus lankstinukus, viskas gerai, šnekamės su jais, bet ar ta informacija ateina iki paslaugų gavėjų nežinau, greičiausiai ne.“ (Kn-EKSP-3)

„<...> tikrai galima pakeisti tą situaciją ir pagerinti aptarnavimą, ieškoti būdų kaip greičiau jiems susisiekti su mumis, nes dabar gaunasi labai sudėtingos paieškos, tikrai ne kiekvienas ieškodamas randa.“ (Kn-EKSP-4)

Nors anoniminėje apklausoje dalyvavę savivaldybės administracijos skyrių atstovai buvo linkę sutikti, kad infrastruktūra (internetinis puslapis, informacija apie teikiamas paslaugas ir pan.) yra pritaikyta lietuviškai nekalbantiems užsienio šalių piliečiams, patikrinus informaciją matyti, kad **realybėje infrastruktūra nėra tinkamai pritaikyta**. Visų pirma, informacija savivaldybės internetiniame puslapyje skelbiama tik lietuvių ir anglų kalbomis, nors, kaip rodo statistiniai duomenys, daugiausia per pastarąjį dešimtmetį leidimų laikinai gyventi išduodama Ukrainos piliečiams (žr. sk. I). Be to, informacija anglų kalba labiau skirta verslų steigti ketinantiems užsieniečiams, o tokia aktuali informacija kaip „Savivaldybėje teikiamos paslaugos“ prieinama tik lietuvių kalba.

Remiantis anketinės apklausos, skirtos savivaldybės administracijos atstovams, duomenimis, savivaldybės darbuotojai gali suteikti informaciją anglų ir rusų kalbomis (įvardijo visi 3 respondentai). Vieno atstovo teigimu, informacija gali būti teikiama ir lenkų kalba. Be to, vienas atstovas papildomai pakomentavo, kad „savivaldybė viešųjų pirkimų būdu perka vertimo paslaugas, kuriomis, esant poreikiui, pasinaudojama ir atvykus/kreipusis į savivaldybę kita, nei nurodyta aukščiau, kalba, kalbantiems asmenims“ (Kn-EKSP-4).

Kokybinio tyrimo (interviu) metu savivaldybės administracijos atstovas (-ė) taip pat tikino, kad į savivaldybę besikreipiantys asmenys turi galimybę gauti vertėjo paslaugas:

„Savivaldybė turi užsienio ryšių skyrių, kuris taip pat be standartinių kalbų Europos Sąjungos ir tų pagrindinių, nori nenori, nes visi buvom priversti išmokti, turi sudarę sutartis vertėjų paslaugas. Tai jos irgi, pavyzdžiui, pagal poreikį ir pirmine teise reikėjo naudotis, ir pasinaudojo arba atvyksta va lygiai taip pat būna žmonės atvyksta tiesiai į savivaldybę ar rašo, tai ta prasme yra ta tokia sutartėlė, ir ja ir naudojames.“ (Kn-EKSP-1)

Tiesa, savivaldybės atstovas (-ė) pastebėjo, kad tokiomis paslaugomis naudojamesi retai: „kelis kartus, bet minimaliai, aš čia klausiau užsienio ryšių, minimaliai teko pasinaudoti jomis. Taip pat pridūrė, kad tiesiog „poreikio tokio nebuvo, nes mes ir šnekėjom su užsienio ryšiais, kad jei atsirastų poreikis, tai reikėtų ir plėsti, bet pagal tą praktiką tai tom kitom kalbom labai minimaliai prireikia“ (Kn-EKSP-1).

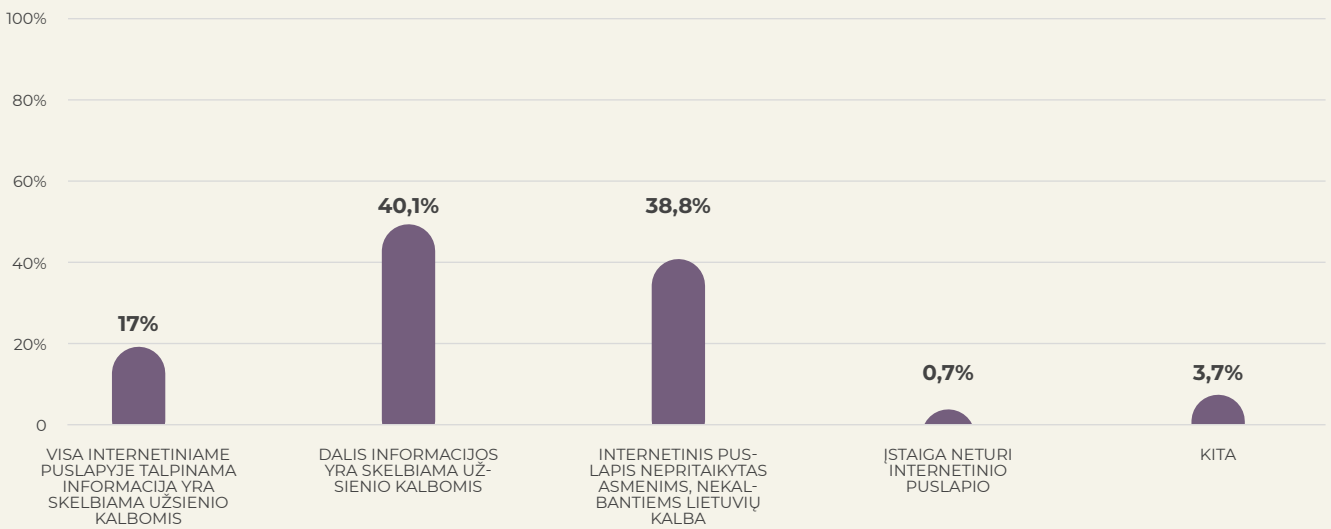
Panašu, kad apie tokią galimybę tiesiog nežinoma. Pavyzdžiui, tiesiogiai paslaugas ne ES šalių piliečiams teikiančių organizacijų atstovai tikino, kad apie tokias galimybes nėra girdėję. Be to, šių organizacijų atstovų patirtys paneigia savivaldybės administracijos atstovo (ės) ir anoniminėje anketinėje apklausoje dalyvavusių savivaldybės administracijos skyrių atstovų nuomonę, kad savivaldybės ir savivaldybei pavaldžių įstaigų tarnautojai geba susikalbėti anglų ir rusų kalbomis:

„Dar kalbėjome su kolegomis, kad kalba yra didelis iššūkis, čia faktas, kalbam apie Kauną, kad rusiškai nekalba ir angliškai nekalba. Jau pradėkim nuo to, kad mūsų užsieniečiai ne visi rusų- anglų kalba, be abejo, bet čia jau kita istorija, bet ir darbuotojai, jei yra jaunesnių darbuotojų, tai angliškai kažkiek kalba, bet ką dalinasi mūsų kolegos, kad tu verti iš anglų į anglų tai tas irgi vyksta. Komunikacijoj turi dalyvauti ir tarpininkauti ir kuratorius.“ (Kn-EKSP-2)

Savivaldybei pavaldžių įstaigų atstovų anketinės apklausos duomenys rodo, kad **informacija apie paslaugas lietuvių kalba nekalbantiems asmenims yra ribota**. Į klausimą, kaip įstaigos internetinis puslapis yra pritaikytas asmenims, nekalbantiems lietuviškai, daugiausia atstovų atsakė, kad dalis internetiniame puslapyje įkeltos informacijos skelbiama užsienio kalbomis (apie 40 proc. respondentų)⁴². Vis dėlto panašus skaičius respondentų (apie 39 proc.) pažymėjo, kad internetinis puslapis visai nepritaikytas asmenims, nekalbantiems lietuviškai⁴³. Tik 25 iš 147 atstovų (apie 17 proc.) pažymėjo, kad visa internetiniame puslapyje įkelta informacija yra skelbiama užsienio kalbomis⁴⁴. Vienos įstaigos atstovas įvardijo, kad jų atstovaujama įstaiga neturi internetinio puslapio, dar 2 respondentai į klausimą atsakė komentaru, kad informacija užsienio kalba ruošama. 2 respondentai taip pat atsakė, kad internetiniame puslapyje galima pasirinkti norimą kalbą, tačiau liko neaišku, ar visa, ar tik dalis informacijos yra išversta (Žr. Grafiką Nr. 3).

GRAFIKAS NR. 3:

KAIP ĮSTAIGOS INTERNETINIS PUSLAPIS YRA PRITAIKYTAS ASMENIMS, NEKALBANTIEMS LIETUVIŲ KALBA? (PROC., N=147)

Atstovų, kurių įstaigų internetiniai puslapiai skelbia informaciją arba dalį informacijos užsienio kalbomis, buvo paprašyta įvardyti, kokiomis kalbomis informacija prieinama⁴⁵. Daugiausia atstovų (89) įvardijo anglų kalbą⁴⁶, 20 – rusų⁴⁷, 11 – latvių⁴⁸, 9 – lenkų, 8 – vokiečių, 7 – estų, 6 – prancūzų. Kiek rečiau, bet taip pat minėtos buvo italų, ispanų, norvegų, slovėnų, slovakų, gestų kalbos. Remiantis statistiniais duomenimis apie Kauno mieste gyvenančius užsieniečius (žr. I dalį), tikėtina, kad dalis kalbų, į kurias verčiami įstaigų internetiniai puslapiai (pvz., latvių, estų kalbos), neatspindi realaus užsieniečių poreikio.

Paslaugų ir paslaugų infrastruktūros pri(si)taikymas

Toliau šios ataskaitos dalyje, remiantis kiekybinės anketinės apklausos rezultatais, plačiau aptariama, kaip paslaugos ir paslaugų infrastruktūra yra pritaikyta savivaldybei pavaldžiose įstaigose, kurios teikia sveikatos priežiūros, socialines, užimtumo, švietimo ir kultūros paslaugas.

⁴² Iš jų 54 atstovauja švietimo, 1 - socialines paslaugas teikiančioms įstaigoms, 1 - sveikatos priežiūros, 4 - kultūros įstaigoms.

⁴³ Iš jų 54 atstovauja švietimo, 2 - socialines paslaugas teikiančioms įstaigoms, 1 - kultūros įstaigai.

⁴⁴ Iš jų 16 atstovauja švietimo, 3 - socialines paslaugas teikiančioms įstaigoms, 1 - sveikatos priežiūros, 5 - kultūros įstaigoms.

⁴⁵ Buvo galimi keli atsakymų pasirinkimai.

⁴⁶ Iš jų 74 atstovauja švietimo, 4 - socialines paslaugas teikiančioms įstaigoms, 2 - sveikatos priežiūros, 9 - kultūros įstaigoms.

⁴⁷ Iš jų visi 20 atstovauja švietimo įstaigoms.

⁴⁸ Iš jų visi 11 atstovauja švietimo įstaigoms.

3.3.1 Sveikatos priežiūros paslaugos⁴⁹

Paslaugų ir informacijos prieinamumas

Savivaldybės atstovas internetinėje apklausoje paminėjo, kad informacija apie sveikatos priežiūros paslaugas savivaldybėje prieinama keliais būdais: internetiniame puslapyje keliomis kalbomis; informaciją gali suteikti savivaldybės darbuotojai, kurie geba aptarnauti asmenis užsienio kalbomis; informaciniai lankstinukai leidžiami keliomis kalbomis; taip pat yra galimybė gauti vertėjo paslaugas.

Infrastruktūros pritaikymas

Savivaldybės administracijos atstovas, kurio darbas yra susijęs su sveikatos priežiūros paslaugomis, internetinėje apklausoje įvardijo, kad savivaldybė nėra numačiusi veiksmų, kuriais ne ES šalių piliečiai, nekalbantys lietuviškai, būtų nusiųsti pas specialistus savivaldybei pavaldžiose sveikatos priežiūros įstaigose, galinčius juos aptarnauti užsienio kalba.

Religinės teisės

Savivaldybės administracijos atstovas nei sutiko, nei nesutiko su teiginiu, kad savivaldybėje ir jai pavaldžiose įstaigose teikiant sveikatos priežiūros paslaugas atsižvelgiama į ne ES šalių piliečių religines teises⁵⁰.

⁴⁹ Įstaigų atstovams skirtoje apklausoje dalyvavo 2 sveikatos priežiūros įstaigų atstovai. Tik 1 iš jų atsakė į klausimų dalį, skirtą išskirtinai sveikatos įstaigų atstovams. Dėl riboto sveikatos priežiūros įstaigų reprezentatyvumo atsakymai į klausimus, skirtus sveikatos priežiūros įstaigų atstovams, šioje dalyje nėra analizuojami.

⁵⁰ Pavyzdžiui, ar skirtingų religijų asmenys turi galimybę gauti sielovados paslaugas; ar tiekiamas maistas, atitinkantis religines normas (Chalal); ar suteikiama galimybė, kad asmuo būtų aptarnaujamas tos paties lyties darbuotojo (pvz., kalbant apie musulmones moteris).

3.3.2 Socialinės paslaugos ir būstas

Paslaugų ir informacijos prieinamumas

Apklausoje dalyvavusio savivaldybės administracijos atstovo teigimu, savivaldybėje nenumatyti veiksmai, kuriais naujai į miestą atvykę ne ES šalių piliečiai, turintys teisę į socialines ir su apgyvendinimu susijusias paslaugas, būtų apie šias teises informuojami.

Pasak socialines paslaugas teikiančių įstaigų atstovų, daugelyje įstaigų lietuviškai nekalbantys ne ES šalių piliečiai turi galimybę gauti socialines paslaugas rusų kalba (5 iš 7 įstaigose); taip pat anglų kalba (5 iš 7 įstaigose)⁵¹, vienoje įstaigoje paslaugas gauti taip pat galima ir lenkų kalba. Nė vienas atstovas nepažymėjo, kad atstovaujamoje įstaigoje galimybės paslaugas gauti užsienio kalbomis nėra.

Pagalba moterims migrantėms

Su socialinėmis paslaugomis ir būstu susijusio savivaldybės administracijos atstovo teigimu, savivaldybėje lietuvių kalba nekalbančioms užsienio šalių pilietėms moterims informaciją apie pagalbą patyrus fizinį, psichologinį, ekonominį ar seksualinį smurtą gali teikti savivaldybės darbuotojai, kurie geba aptarnauti asmenis užsienio kalbomis. Respondentas nepažymėjo, kad nukentėjusios užsienio šalių pilietės turi galimybę gauti vertėjo paslaugas arba kad tokia informacija užsienio kalbomis skelbiama savivaldybės internetiniame puslapyje. Paklaustas, kas savivaldybėje ne ES šalių piliečiams teikia pagalbą smurto atvejais, atstovas atsakė, kad pagalbą teikia savivaldybė – kitos institucijos, nevyriausybinės organizacijos nebuvo pažymėtos. Respondentas pažymėjo, kad informacija apie pagalbą smurto šeimoje atvejais prieinama anglų ir rusų kalbomis.

Gyvenamosios vietos deklaravimas

Į klausimą, kaip ne ES šalių piliečiams teikiama pagalba deklaruojant gyvenamąją vietą savivaldybėje, savivaldybės administracijos atstovas, kurio darbas yra susijęs su socialinėmis paslaugomis ir būstu, pažymėjo, kad tokią pagalbą ne ES šalių piliečiai gauna tokia pat tvarka kaip ir kiti miesto gyventojai. Atstovo teigimu, informacija apie gyvenamosios vietos deklaravimą savivaldybės internetiniame puslapyje yra prieinama anglų ir rusų kalbomis.⁵²

Socialinis būstas ir būsto įsigijimo parama

Atsakydamas į klausimą, kaip ne ES šalių piliečiams teikiama pagalba, susijusi su socialinio būsto suteikimu ir valstybės paramos norint įsigyti būstą tvarkymu, su socialinėmis paslaugomis ir būstu susijęs savivaldybės administracijos atstovas paminėjo, kad savivaldybė teikia paslaugas ne ES šalių piliečiams tokia pat tvarka kaip ir kitiems miesto gyventojams. Respondento teigimu, informacija, susijusi su socialinio būsto suteikimu ir valstybės parama norint įsigyti būstą, savivaldybės internetiniame puslapyje prieinama anglų ir rusų kalbomis.⁵³

⁵¹ Buvo galimi keli pasirinkimai.

⁵² Tačiau tai neatitinka tikrovės. Informacija apie gyvenamosios vietos deklaravimą prieinama tik lietuvių kalba: <https://epaslaugos.kaunas.lt/paslaugos/gyvenimo-atvejai/horint-deklaruoti-gyvenjamaja-vieta/>.

⁵³ Tačiau tai neatitinka tikrovės. Informacija apie socialinę paramą ir pagalbą prieinama tik lietuvių kalba: <https://epaslaugos.kaunas.lt/paslaugos/gyvenimo-atvejai/reikia-socialines-paramos-ar-pagalbos/>.

3.3.3 Užimtumas

Paslaugų ir informacijos prieinamumas

Savivaldybės administracijos atstovas, kurio darbas yra susijęs su darbo rinka, atsakydamas į klausimą, kaip apibūdintų savivaldybės administruojamas su užimtumu susijusias paslaugas, prieinamas ne ES šalių piliečiams, įvardijo, kad savivaldybė teikia su užimtumu susijusias paslaugas ne ES šalių piliečiams tokia pat tvarka kaip ir Lietuvos Respublikos piliečiams. Tarnautojas taip pat papildomai pakomentavo, kad Kauno miesto savivaldybė „įgyvendina tik užimtumo didinimo programą pagal LR teisės aktų nustatytus reikalavimus ir ši programa visiškai finansuojama iš valstybės biudžeto lėšų, joje gali dalyvauti asmenys, atitinkantys šio teisės akto reikalavimus“.

Į klausimą apie informacijos apie paslaugas, susijusias su užimtumu, prieinamumą ne ES šalių piliečiams savivaldybės administracijos atstovas atsakė, kad savivaldybėje nėra galimybės gauti informaciją apie įsidarbinimą kita nei lietuvių kalba.

Užimtumo skatinimo iniciatyvos

Paklausus, ar savivaldybėje įgyvendinamos ne ES šalių piliečių integracijos į darbo rinką skatinimo iniciatyvos, respondentas pažymėjo, kad „integraciją į darbo rinką LR vykdo Užimtumo tarnyba“ (Kn-EKSP-4).

Į klausimą, ar savivaldybėje įgyvendinamos iniciatyvos, padedančios ne ES šalių piliečiams įkurti verslą ir (arba) skatinančios jų verslumą, savivaldybės administracijos atstovas atsakė komentaru, kad ne daugiau, nei kad numato Užimtumo įstatymas.

Darbuotojų teisės ir išnaudojimo prevencija

Su socialinėmis paslaugomis ir būstu susijusio savivaldybės administracijos atstovo teigimu, savivaldybėje nenumatyti veiksmai, kuriais naujai į savivaldybę gyventi atvykę ne ES šalių piliečiai būtų informuojami apie darbuotojų teises ir (arba) pagalbą išnaudojimo darbe atveju.

Į klausimus atsakęs savivaldybės administracijos atstovas įvardijo, kad savivaldybėje lietuvių kalba nekalbantiems užsienio šalių piliečiams informaciją apie specializuotą ir kitokią pagalbą patyrus išnaudojimą darbe gali teikti savivaldybės darbuotojai, kurie geba aptarnauti asmenis užsienio kalbomis. Atstovas nepažymėjo, kad tokia informacija prieinama savivaldybės internetiniame puslapyje užsienio kalbomis arba kad yra galimybė gauti vertėjo paslaugas. Paklaustas, kas savivaldybėje ne ES šalių piliečiams teikia pagalbą patyrus išnaudojimą darbe, respondentas paminėjo, kad tokią pagalbą teikia kitos institucijos. Atstovas pažymėjo, kad užsienio šalių piliečiai, susidūrę su išnaudojimu darbe, gali gauti pagalbą anglų ir rusų kalbomis.

3.3.4 Švietimas⁵⁴

Mokyklinis ugdymas: išlyginamosios klasės

Į klausimų dalį, skirtą ugdymo įstaigų atstovams, atsakė 57 mokyklinio ugdymo ir 59 ikimokyklinio ugdymo įstaigų atstovai. Atsakydami į klausimą, skirtą mokyklinio ugdymo įstaigų atstovams, 31 respondentas žymėjo, kad **lietuviškai nekalbantys nepilnamečiai iš ne ES šalių jų atstovaujamosiose įstaigose neturi galimybės mokytis išlyginamojoje klasėje arba išlyginamojoje mobiliojoje grupėje**. Tik 16 atstovų įvardijo, kad lietuviškai nekalbantys nepilnamečiai iš ne ES šalių tokią galimybę turi. Likę ugdymo įstaigų atstovai į klausimą atsakė komentarais: 12 atstovų įrašė, kad lietuviškai nekalbančių ugdytinių neturi, nėra turėję ir (arba) tai neaktualu; taip pat keli atstovai komentavo, kad šiai nepilnamečių grupei skiriamos papildomos valandos individualiam mokymui, papildomos lietuvių kalbos pamokos.

Mokyklinis ugdymas: individualūs mokymosi planai

Atsakydami į klausimą, skirtą mokyklinio ugdymo įstaigų atstovams, daugiausia (49) atsakiusiųjų žymėjo, kad lietuviškai **nekalbantiems nepilnamečiams iš ne ES šalių yra galimybė sudaryti individualų mokymosi planą**. 8 atstovai pažymėjo, kad tokios galimybės jų atstovaujamosiose įstaigose nėra. Dalis atstovų atsakė komentarais, kad lietuviškai nekalbančių ugdytinių neturi, nėra turėję ir (arba) tai neaktualu; 1 asmuo patikslino, kad individualūs mokymo planai gali būti sudaryti tik anglų arba rusų kalbomis.

Papildoma pagalba

Beveik pusė (apie 47 proc.) visų apklausą pildžiusių ugdymo įstaigų atstovų pažymėjo, kad jų atstovaujamosiose įstaigose lietuviškai nekalbantiems nepilnamečiams iš ne ES šalių galėtų būti paskirtas asmuo, galintis padėti atvykusiam asmeniui sklandžiai įsitraukti į įstaigos bendruomenės gyvenimą, mokytis ir ugdytis. Vis dėlto panašus skaičius respondentų (apie 42 proc.) pažymėjo, kad tokios galimybės jų atstovaujamosiose ugdymo įstaigose nėra (žr. Grafiką Nr. 4). Dar 12 respondentų į klausimą atsakė komentarais:

„esant poreikiui tokia galimybė būtų ieškoma“ (Kn-IST-92);

„tai priklauso nuo asmens užsienio kalbos“ (Kn-IST-101);

„asmenį paskirti galima, bet mokykloje nėra bazės nekalbantiems nepilnamečiams iš ne ES šalių mokytis“ (Kn-IST-42);

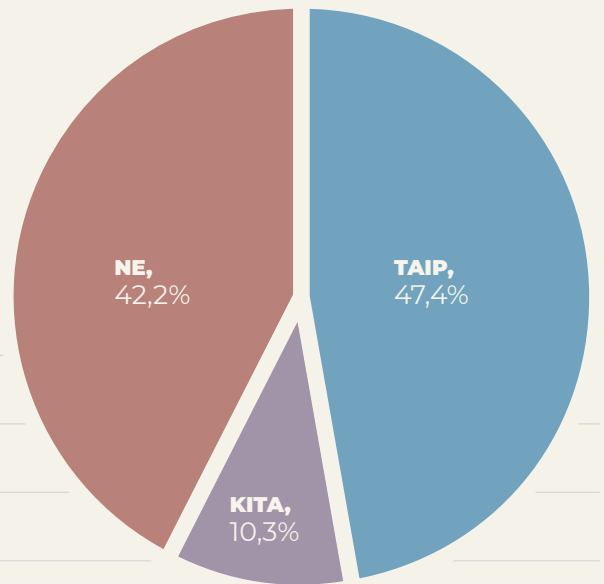
„reiktų papildomo finansavimo“ (Kn-IST-94).

2 asmenys pakomentavo, kad tokių mokinių nėra turėję.

⁵⁴ Įstaigų atstovams skirtoje apklausoje dalyvavo 128 ugdymo įstaigų atstovai, tačiau tik 116 iš jų atsakė į klausimų dalį, skirtą išskirtinai ugdymo įstaigų atstovams. 12 ugdymo įstaigų atstovų užpildė tik bendrus visų įstaigų atstovams skirtus klausimus.

GRAFIKAS NR. 4:

AR YRA GALIMYBĖ, KAD JŪSŲ ĮSTAIGOJE LIETUVIŲ KALBA NEKALBANTIEMS NEPILNAMEČIAMS NE IŠ ES ŠALIŲ BŪTŲ PASKIRTAS ASMUO, GALINTIS PADĖTI ATVYKUSIAM ASMENIUI SKLANDŽIAI ĮSITRAUKTI Į ĮSTAIGOS BENDRUOMENĖS GYVENIMĄ, MOKYTIS IR UGDYTI? (PROC., UGDYMO ĮSTAIGŲ ATS.)

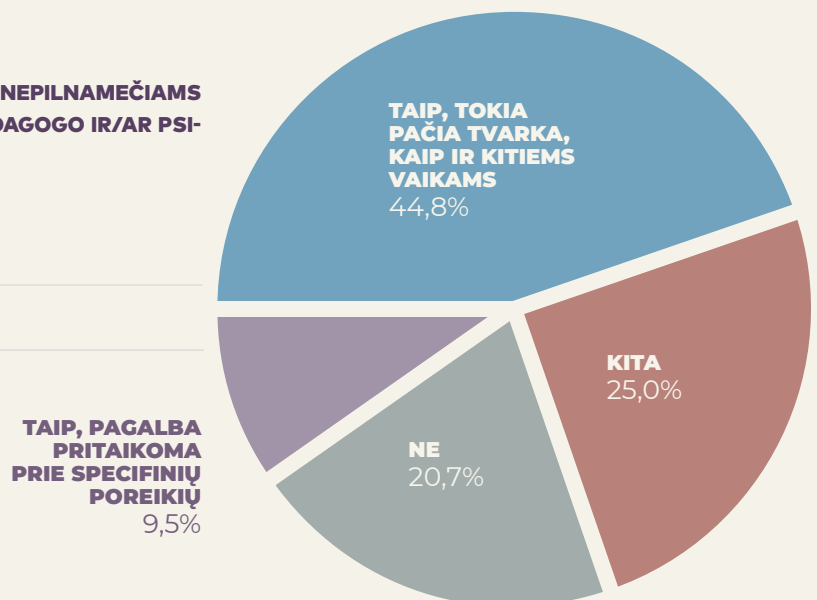
Socialinio pedagogo ir psichologo pagalba

Daugiausia (apie 45 proc.) apklausoje dalyvavusių ugdymo įstaigų atstovų pažymėjo, kad jų atstovaujamosiose įstaigose lietuviškai nekalbantiems nepilnamečiams iš ne ES šalių socialinio pedagogo ir (arba) psichologo pagalba prieinama tokia pat tvarka kaip ir visiems mokyklose besimokantiems vaikams. **Tik apie 9 proc. pažymėjo, kad tokia pagalba pritaikoma prie specifinių lietuviškai nekalbančių nepilnamečių iš ne ES šalių poreikių.** Penktadalis (apie 21 proc.) respondentų įvardijo, kad tokia pagalba lietuviškai nekalbantiems nepilnamečiams iš ne ES šalių neprieinama (Žr. Grafiką Nr. 5). Dar 29 atstovai į klausimą atsakė komentarais: asmenys atkreipė dėmesį, kad jų atstovaujamosiose įstaigose nėra tokių ugdytinių / nebuvo poreikio; 1 atstovas įrašė, kad įstaiga neturi tokio specialisto.

GRAFIKAS NR. 5:

AR ĮSTAIGOJE LIETUVIŲ KALBA NEKALBANTIEMS NEPILNAMEČIAMS IŠ NE ES ŠALIŲ YRA PRIEINAMA SOCIALINIO PEDAGOGO IR/AR PSICHOLOGO PAGALBA?

(PROC., UGDYMO ĮSTAIGŲ ATSTOVAI, N=116)

Ugdymo įstaigų atstovų teigimu, socialinio pedagogo ir (arba) psichologo pagalba jų atstovaujamosiose ugdymo įstaigose prieinama anglų (apie 59 proc.), rusų (apie 47 proc.), vokiečių (mažiau nei 2 proc.) ir lenkų (mažiau nei 1 proc.) kalbomis. Penktadalis (apie 19 proc.) įstaigų atstovų pažymėjo, kad jų atstovaujamosiose įstaigose tokia pagalba prieinama tik lietuvių kalba. Keli atstovai pakomentavo, kad nėra poreikio; dar 2 atstovai atsakė, kad šiuo metu jų atstovaujama įstaiga neturi socialinio pedagogo ir psichologo. 1 asmuo įrašė, kad psichologas galėtų paprašyti vertėjo pagalbos.

Pažangos stebėseną

Daugiausia respondentų (apie 41 proc.) pažymėjo, kad jų atstovaujamosiose įstaigose nevykdoma lietuviškai nekalbančių nepilnamečių iš ne ES šalių pažangos ir rezultatų stebėseną siekiant užtikrinti šių nepilnamečių integraciją. 34 iš 116 atstovų (apie 29 proc.) pažymėjo, kad tokia pažangos ir rezultatų stebėseną jų įstaigose vykdoma. Dar 35 atstovai (apie 30 proc.) į klausimą atsakė, kad tokių ugdytinių neturi / tai nebuvo arba nėra aktualu.

Atstovavimas

43 iš 116 ugdymo įstaigų atstovų (apie 37 proc.) pažymėjo, kad nepilnamečių tėvai, nekalbantys lietuviškai, informuojami apie vaikų pažangą ir aktualias bendruomenės, grupės ar klasės naujienas jiems suprantama užsienio kalba⁵⁵. Apie 17 proc. įvardijo, kad tėvai neinformuojami jiems suprantama užsienio kalba. Apie 41 proc. pakomentavo, kad tai neaktualu / šiuo metu tokių vaikų ugdymo įstaigoje nėra ir (arba) nebuvo. 1 atstovas paminėjo, kad tokiu atveju pasitelkiamas vertėjas; kitas asmuo pastebėjo, kad informacija pateikiama, jei tėvai kalba tik angliškai arba rusiškai; 2 respondentai pakomentavo, kad jei vienas iš tėvų lietuviškai nekalba (pvz., mišrių šeimų atveju), bendraujama su kitu, kuris lietuviškai supranta.

Religinės teisės

Ugdymo įstaigoms atstovaujantys respondentai taip pat buvo paklausti, ar sutinka su teiginiu, kad jų atstovaujamosiose institucijose teikiant paslaugas atsižvelgiama į ne ES šalių piliečių religines teises⁵⁶. Daugiausia (apie 52 proc.) atstovų nei sutiko, nei nesutiko su teiginiu, apie 29 proc. su teiginiu sutiko arba visiškai sutiko, apie 19 proc. – nesutiko arba visiškai nesutiko⁵⁷.

⁵⁵ Dalis atstovų papildė, kaip tėvai informuojami. Atsakymai: 1) žodžiu, raštu; per dienyną; rusų kalba su rusakalbiais; pagal mokytojų ir kt. ugdymo įstaigos bendruomenės narių mokamas kalbas žodžiu; lietuviškai, jei bent vienas iš tėvų supranta lietuviškai; pasitelkiant vertėją; bendradarbiaujant su Raudonojo Kryžiaus darbuotojais ir jų vertėjais.

⁵⁶ Pavyzdžiui, skirtingų religijų asmenys turi galimybę gauti sielovados paslaugas; tiekiamas maistas, atitinkantis religines normas (Chalal); suteikiama galimybė, kad asmuo būtų aptarnaujamas tos paties lyties darbuotojo (pvz., kalbant apie musulmonės moteris).

⁵⁷ 18 respondentų su teiginiu nesutiko, 4 visiškai nesutiko, 27 sutiko ir 7 visiškai sutiko.

3.3.5 Kultūra⁵⁸

Paslaugų prieinamumas

5 iš 9 kultūros įstaigų atstovų sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu⁵⁹, kad atstovaujamai įstaigai vykdant informacinę sklaidą apie kultūros paslaugas, renginius ir iniciatyvas pagalvojama apie tos informacijos pasiekiamumą lietuviškai nekalbantiems ne ES šalių piliečiams. 3 respondentai su teiginiu nei sutiko, nei nesutiko, 1 – nesutiko.

7 iš 9 kultūros įstaigų atstovai taip pat sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu⁶⁰, kad teikiant kultūros paslaugas, įgyvendinant kultūros renginius ir iniciatyvas stengiamasi gerinti turinio prieinamumą lietuviškai nekalbantiems asmenims. Likę 2 respondentai su teiginiu nei sutiko, nei nesutiko. Su teiginiu nesutikusių įstaigų atstovų nebuvo.

Atstovavimas

Dauguma (7 iš 9) į klausimus apie kultūrą atsakiusių respondentų sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu⁶¹, kad jų atstovaujamosse įstaigose planuojant veiklas ir (arba) paslaugas pakankamai dėmesio skiriama ir mieste esančių tautinių, religinių bendruomenių kultūrai.

Tačiau 7 iš 9 respondentų įvardijo, kad **jų atstovaujamos kultūros įstaigos, planuodamos savo veiklas, nesi-konsultuoja** su integracijos paslaugas ne ES piliečiams teikiančiomis NVO, ne ES piliečių organizacijomis ar bendruomenėmis.

⁵⁸ Įstaigų atstovams skirtoje apklausoje dalyvavo 10 kultūros įstaigų atstovų, 9 iš jų atsakė į klausimų dalį, skirtą išskirtinai kultūros įstaigų atstovams, 1 kultūros įstaigos atstovas užpildė tik bendrus visų įstaigų atstovams skirtus klausimus.

⁵⁹ 4 respondentai su teiginiu sutiko, 1 visiškai sutiko.

⁶⁰ 4 respondentai su teiginiu sutiko, 3 visiškai sutiko.

⁶¹ 3 respondentai su teiginiu sutiko, 4 visiškai sutiko.

3.3.6 Iššūkiai, su kuriais susiduriama teikiant paslaugas ne ES piliečiams

Kalbinti ekspertai atsakydami į klausimą, su kokiais iššūkiais susiduria teikdami paslaugas ne ES piliečiams, dažniausiai išskyrė **iššūkius, kylančius dėl:**

- migrantų integracijos ir tautinių bendruomenių veiklų įgyvendinimo pagal projektą;
- savivaldybės valios trūkumo sprendžiant migrantų ir tautinių bendruomenių klausimus;
- tikslinės grupės kultūrinių ir religinių skirtumų.

Paslaugas migrantams ir tautinėms bendruomenėms teikiančių organizacijų atstovai kaip iššūkį išskyrė jų veiklų įgyvendinimą pagal projektą, kuris ne tik negarantuoja veiklų tęstinumo, bet ir kelia papildomų iššūkių, susijusių su finansinių lėšų trūkumu ir veiklų tęstinumo užtikrinimu (su papildomais sunkumais organizacijos susidūrė ir dėl pandemijos situacijos, nes negalėjo įgyvendinti kai kurių veiklų ir dėl to negavo planuoto finansavimo):

„Aš manau, kad daugiausia trūksta stabilumo. Kiek aš pati dirbu šioje organizacijoje ir kiek paskutiniai metai parodė iš tiesų yra labai daug nestabilumo ir neaiškumo kaip bus toliau, nes įstaigos finansavimas yra projektinis, šių metų nemaža lėšų dalis yra per Europos Sąjungos projektus, nes Lietuvoje esantys projektai turi tik dalį administravimo, kas gali būti tik darbo užmokestis ir įstaigos poreikius tenkinančios lėšos. Šie metai buvo ypatingai sunkūs, nes šių metų projektai buvo atšaukti, kai kurie nukelti į kitus metus ir vėl klausimas kaip jie galės būti įgyvendinami kitais metais. Viena iš priežasčių, kad šiais metais sumažėjo dar vienu žmogumi, nes finansavimo nėra, stabilumo nėra, todėl apie įvairias paslaugas ir poreikių visuomenės ar tautinių bendrijų, tautinių mažumų poreikių tenkinimą galime kalbėti tada, kada yra koks aiškumas ir stabilumas.“ (Kn-EKSP-5)

Kalbėdami apie projekcinį organizacijos veiklų finansavimą, ekspertai taip pat užsiminė apie sunkumus išlaikyti komandą ir finansinį stabilumo palaikymą:

„Tai va tas labai lemia, nes tada tu matai, nes ką, iš karto ateina finansai, tada ateina kaip čia man suorganizuoti komandą, kaip man suorganizuoti taip. Ir kaip man tada daryti, ar man daryti, kad tas žmogus trupučiuką ir centre sėdi, bet tada ir šeimų turi, ar ne, ar man atriboti tuos dalykus. Tai čia vat yra tokie struktūriniai dalykai, kurie nebūtinai, kaip pasakyt, mes prie jų prisitaikėm, bet jie buvo nulemti dar iš va tokių visai kitų dalykų. Žinau, kad x [NVO – aut. past.], pavyzdžiui, trupučiuką kitaip organizavo savo veiklą. Aš žinau, kad jie visas tas pozicijas, ir mes čia irgi kartas nuo karto su jais padiskutuojam, sumeta, kad tas pats žmogus ir tam projekte biški daro, ir tam projekte biški daro, ir tam, ir jie tokį krepšelį sudaro jam. O aš netikiu, aš manau, kad tai neefektyvu. Aš manau, kad efektyvu yra aiškiai apibrėžtos tavo funkcijos, nes kiek vat esam irgi bandę ir taip, ir kitaip ir aš matau, kai tam žmogui yra iš trijų skirtingų projektų, tai tada tu nebežinai, nuo ko čia tau pradėti ir kas čia per projektai, ir taip toliau.“ (Vln-EKSP-3)

Kaip iššūkį teikiant paslaugas ne ES šalių piliečiams organizacijos, kurios tiesiogiai dirba su migrantų ir tautinių mažumų grupėmis, taip pat įvardijo **savivaldybės valios trūkumą sprendžiant migrantų ir tautinių bendruomenių klausimus.**

„...vis tiek nedidelis vis dar žmonių (migrantų – aut. past.) skaičius pas mus nulėmė tai, kad ta visa sistema tapo tokia vertikalės principu organizuota. <...> Ir tada yra vat ministerija, yra Pabėgėlių priėmimo centras ir tada atsirado dvi tos organizacijos, kurios ten ilgus tuos metus tą integraciją įgyvendina. Ir tada gaunasi, kad kai tu kontaktuoji su savivaldybe, gal aš čia labiau apie Kauną galėčiau, nes daugiau su Kaunu ilgą laiką to bendravimo buvo, jie visada į tai žiūrėdavo kaip į „nu čia jums ir problemų va kiek daug“. „Jums“, ta prasme, kad tai yra X [NVO – aut. past.] asmeniniai kažkokie reikalai, asmeniniai kažkokie žmonės, čia mano reikaliukai, žinai, nes kad čia savivaldybės gyventojai yra, tai <...>.“ (Vln-EKSP-3)

Tautines bendruomenes vienijančios organizacijos, į savo veiklas įtraukiančios ir naujai į šalį gyventi atvykstančius užsieniečius, atžvilgiu, minėtas iššūkis kyla ir dėl biurokratinių kliūčių.

„Manau, kad yra kita problema, kad visų organizacijų kontekste, aišku, visos organizacijos turi iššūkių ir turi juos įveikti, tai iš vienos pusės yra, kad X [organizacijos pavadinimas – aut. past.] neatitinka kitų organizacijų poreikių, specifiškos, problematikos ir tada lieka tokie vieni, klausimas tik kas už tai turi būti atsakingas. Aišku, kadangi teisiškai už tai atsakingas Tautinių mažumų departamentas, kaip savininkas, tai savivaldybė gali labai paprastai imti ir atsakyti, kad jūs turit savo savininką ir spręskit savo problemas. Pagal įstatymą, savivalda neturi jokio įgaliojimo, jokios funkcijos ir vėl gi žmonės arba savivaldybė turi prisiimti tas funkcijas kurios yra nenumatytos įstatymiškai.“ (Kn-EKSP-5)

Be sisteminių iššūkių, su kuriais susiduriama teikiant paslaugas ne ES šalių piliečiams, ekspertai įvardijo ir iššūkius, kurių kyla dėl **tikslinės grupės ir jų kultūrinių bei religinių skirtumų**:

- a. vieni ekspertai atkreipia dėmesį į sunkumus pasiekiant tikslines grupę ir skatinant jas įsitraukti į organizacijų veiklas, taip palengvinant šių žmonių integraciją:

„Jeigu taip liaudiškai kalbant, tai socialinėje srityje yra didžioji problema ištraukti iš tos erdvės, atlikti tuos tarpinius palydėjimus ir integracijos veiksmus ir atvesti iki paslaugos.“ (Kn-EKSP-1)

„Būna, kad kartais pas mus ateina migrantų ir sako: „metus gyvenu čia, bet nežinojau, kad yra toks centras“. Mes dabar labai stengiamės dirbti su savo auditorija, auditorijų vystymu, dar labiau fokusuotis į tai kaip tuos žmones prikviešti. <...> Kaune yra tikrai labai daug indų, o pas mus į centrą jų ateina labai mažai. Klausimas, kodėl? Kitą mėnesį mes darysime Indijos dieną ir kadangi mes turime indų savanorių, mes bandysime per bendruomenės lyderius tų žmonių daugiau pasikviesti. Tiesiog parodyti, kad jie gali ne tik gauti tam tikras paslaugas, bet jie gali ir burtis, bendrauti, praleisti laiką ir panašiai. <...> Kita grupė yra studentai sirai ir libaniečiai, taip mes esame įsivardinę dėl to, kad tikrai mes nematome jų daug centre, daugiausiai mes matom sirus kurie yra pabėgėlių statusą turintys žmonės. <...> mes nesutikome sirų ar libaniečių kurie yra išsilavinę ir studentai ar panašiai ir jie yra va tokia grupė kurie kažkaip savo bendruomenės pagalba jie ten ir gyvena, ir bendrauja, ir draugauja, ir panašiai, bet iki mūsų centro tikrai mažokai ateina. Taip pat esame pakalbėję, kad ukrainiečiai yra gan savarankiški, jų yra tikrai nemažai Kaune.“ (Kn-EKSP-2)

„Sakyčiau, kad tas žmonių įsitraukimas yra pakankamai sudėtingas, nes žmonės yra linkę būti saugioje aplinkoje, savo bendruomenėje ir tada identifikuoti save kaip vieną iš užsieniečių, bet tada ta grupė neturėtų nieko bendro su kažkuo kitu su kuo yra nepažįstama.“ (Kn-EKSP-5)

- b. kiti ekspertai kalba apie iššūkius, susijusius su specifiniais kai kurių grupių (pvz., musulmonų moterų) įpročiais ir poreikiais bei paslaugų pri(si)taikymą prie jų:

„Nu gal didžiausias tas iššūkis ir yra <...> atsivežta kultūra ir papročiai, kurie kliudo integracijai. Ta prasme, ką aš turiu omeny ir su tuo pačiu musulmonų tikėjimu, su romų bendruomenėmis dažnai turime tą problemą, jeigu galima taip pavadinti, būtent integracijos.“ (Kn-EKSP-1)

„<...> sunkiausia, kad kai kur tiesiog <...> šeimos ta sistema tokia irgi, kad moterys labiau linkę namuose būti, rūpintis namais, vaikais, o vyras keliautų dirbti. Lietuvoje, ką ir per pilietinį mes sakom, kad Lietuvoj priimtina, kad dirba abu šeimos nariai, todėl išlaiko ir tris ir keturis vaikus, ir du, ir vieną, ir net jei visai vaikų neturi. Mes esam pastebėję ypač su arabakalbėmis moterimis, kad kai su jomis pabendrauji, randi kontaktą, kokios jos „fainos“ yra. Jos ir tokio moteriškumo daug turi ir tikrai yra ką su jomis kalbėti, tikrai ne tik apie vaikus ir ten kažką, bet ir yra tokios kaip moteriškos dvasios, tarkim jei aš dabar ateinu dirbti kaip moteris ir bus ten mano kolega, tai ten gal visai minimaliai bus bendraujama. Yra tų dalykų. Būna, kad mes jas kviečiam į renginius, tai tas būna sudėtingiau, atrodo labiau nori, na mes taip labiau matom, kad geriau pas juos ateik į namus. Per pilietinį mes irgi sakom, kad Lietuvoje tarkim per laisvalaikį, lietuviai labiau linkę eiti į teatrą, kultūrinius renginius, į gamtą važiuoti, sportuoti, dar kažką, tikrai tai yra, o pas juos tas būvimas namuose, šeimoje.“ (Kn-EKSP-2)

3.4 Savivaldybės stiprybės ir silpnybės teikiant paslaugas ne ES piliečiams

3.4.1 Savivaldybės stiprybės ir silpnybės

Viena didžiausių per tyrimą išryškėjusių savivaldybės silpnybių yra susijusi su aplinkybe, kad savivaldybės administracija **neturi pakankamai informacijos apie migracijos kontekstą Kauno mieste, dėl to nežino, kokius poreikius ši tikslinė grupė turi ir kaip turėtų būti pritaikytos paslaugos, kad būtų patenkinti šie poreikiai.**

„Mes iš savo pusės galim kažkokia tai informacija pasidalinti, arba būna paprasčiausiai: „Gal jūs galite pateikti pažymą apie pajamas kurias gauna pagal integracijos programą“. Taip, mes tikrai galime tokį surašyti. Tiesiog reikia, kad seniūnijos darbuotojai žinotų, kad žmogus gali ateiti su tokiu ar tokiu dokumentu atkeliauti ir, kad jis tikrai gali ir turi teisę kreiptis, ar registruotis kažkur. Tiesiog elementarios žinios, dalykai kurie kaip suprantu ir yra, nes mūsų darbuotojai tą informaciją randa, tai suprantu, kad ji yra, tiesiog gal būt tiek nesusiduria todėl ir nustemba, kad iš vis yra užsieniečių, šiaip suvokimo, kad yra ir pas mus užsieniečių gal tokio ir nėra, tiesiog žinių, statistikos. Žinių kiek tikrai Kaune yra tų užsieniečių, kaip tikrai, ta didžiausia bendruomenė ukrainiečių Kaune ar kokie dar žmonės galėtų kreiptis.“ (Kn-EKSP-2)

„<...> švietimo skyrius dar neturėjo tos informacijos, bet žmogus atsakingas už užsienio vaikų integraciją švietimo skyriuje, negalėjo man atsakyti į klausimą kiek mes turime vietų ar galimybių į kurias mokyklas integruoti ir panašiai.“ (Kn-EKSP-4)

Kokybinio tyrimo metu savivaldybės administracijos atstovas pateikė keletą paaiškinimų, kodėl nėra tiksliai žinoma apie Kauno mieste gyvenančius užsieniečius ir jų poreikius. Visų pirma, teigiama, kad tokios informacijos negaunama dėl galiojančių duomenų apsaugos įstatymų.

„Mes negalime jos rinkti, nes ji yra BDAR [duomenų apsauga – aut. past.], leidimus išduoda valstybinė institucija <...>. Mes juos pamatom tik tada, kai atsiduria jie mūsų sferoj ir netgi, kad pamatytumėm, kaip ir bet kuriems Lietuvos, Kauno miesto gyventojams, mes turim paimt jų prašymą, kad galim, galėtumėm prieiti prie jų registro. Mes neturim galimybės daugelio duomenų matyti dėl BDAR. Nes sakau, vat, mes net ir neįgaliųjų statistiką tik šiais metais galėjome ištraukti iš departamento, kas yra tiesiogiai susiję su mūsų darbu.“ (Kn-EKSP-1)

Taip pat pastebima, kad net statistinė informacija neatskleidžia, koks yra tikrasis paslaugų poreikis:

„<...> bet, tarkim, lygiai taip pat, tai, kad mes žinosim, kad Kauno mieste gyvena tam tikras skaičius asmenų su leidimu laikinai gyventi ar su leidimu nuolatiniu gyventi, mums irgi lygiai taip pat nieko nepasakys. Nes kad mes galėtumėm žinoti apie jų poreikius, mes turim žiūrėti ir amžiaus grupes. Lygiai taip pat ir dirba, nedirba, ta prasme, kokios integracijos reikia. Tai ir neįgalumą lygiai taip pat tu turi žinot, tam, kad tu jam padėtum. Mes nežinom, kad jis gyvena, ar jis moka lietuvių kalbą, ar pilnai įsiintegrovęs ar jis priešingai, sėdi toje pačioje zonoje į kurią atvažiavo... Tai sakau, vien ta plika statistika, skaičius, jis nieko absoliučiai neduoda.“ (Kn-EKSP-1)

O norint tiksliau sužinoti apie paslaugų poreikį reikia **sklandesnio NVO ir savivaldybės bendradarbiavimo**. Savivaldybės administracijos atstovas mano, kad tokie trūkumai kaip žinių apie ne ES šalių piliečių poreikius išskyla dėl NVO, veikiančių migrantų integracijos srityje, pasyvumo, tačiau **neįžvelgia, kad reikėtų pačios savivaldybės administracijos didesnio aktyvumo** išsiaiškinant miesto gyventojų užsieniečių poreikius.

„Dar vienas yra klausimas, kodėl, tarkim, kitos nevyriausybinės organizacijos jos eina čia ir rėkia, o šitos nevyriausybinės organizacijos [atstovaujančios užsieniečius - aut. past.] neina, nes nu tikrai būna ir neįgaliųjų ateina, ir senjorų ateina, pas mus, ta prasme, tikrai bendravimas, komunikavimas būna ir draugiškas ir nedraugiškas, bet kaip mes sakom, irgi čia gimsta tiesa. Tai iš nevyriausybinių organizacijų, sakau, mačiusi tik tą vieną baltarusį, kuri prisistatė kaip baltarusių bendruomenės atstovė, bet pagal tai visą tą bendravimo stilišką... Klausimas, ant kiek yra ta veiksmi bendruomenė, ir realiai kuo jinai užsiima.“ (Kn-EKSP-1)

Kad trūksta bendradarbiavimo su Kauno miesto savivaldybe per interviu užsiminė ir Kauno mieste veikiančios organizacijos, teikiančios paslaugas migrantams ir tautinių bendruomenių nariams:

„Tas bendradarbiavimas daugiausia yra per projektus, kada tautinės bendrijos ir centras, kaip atskiras juridinis vienetas, teikia projektus, kuriuose dalyvauja tautinės bendrijos ir pačios tautinės bendrijos teikia savo projektus, kadangi čia besiburiančios draugijos turi savo organizacijas, dažniausia asociacijas kurios ir yra tautiniu pagrindu. Tas bendradarbiavimas gali būti labai sąlyginai, kada pati savivaldybė nėra nei dalininkas, nei kažkuo suinteresuota.“ (Kn-EKSP-5)

„Nėra to bendradarbiavimo, nėra to, kad specialistas jus pakonsultuos. Būna taip, kad kai nežinai tai dar ir tave pakonsultuoja, o čia turi visą jų darbą išsiaiškinti ir dar tam žmogui paaiškinti ką jis privalo padaryti. <...> Kalbant apie Kauno miesto savivaldybę, daugiau dokumentų klausimais keliamume, tai yra pažymos, gyvenamosios vietos deklaracijos, registracija dėl socialinio būsto, pažymų, dokumentų gavimo, va tokie būna, kurie labiau, kaip sakyti, iš reikalo, tiesiog kartu keliami ir padedi užsieniečiui surasti kažkokią tai informaciją, gauti dokumentą ir panašiai.“ (Kn-EKSP-2)

3.4.2 Savivaldybės ir savivaldybei pavaldžių įstaigų darbuotojų tarpkultūrinis ugdymas

Kaip vieng iš savivaldybės silpnųjų ekspertai įvardijo tarpkultūrinių mokymų savivaldybės ir jai pavaldžių institucijų darbuotojams trūkumą.

„<...> gal net norėtusi ir tų bendruomenių kažkiek pagalbos, nes mes nu tiek neišmanom jūsų religijos, tiek neišmanom jūsų kultūros, kad mes žinotumėm, kaip jums padėti įsilieti.“ (Kn-EKSP-1)

„<...> du tie aspektai, vertimai ir va to tarpkultūrinio suvokimo, kad kai kurie klausimai, čia nėra nei tinkami jie, nei juos reikia iš viso uždavinėti, nes tiesiog žiūrėti kaip į belekoki kitą atvejį, su kuriuo tu dirbi.“ (Vln-EKSP-3)

Kauno miesto savivaldybės administracijos atstovas (-ė) paminėjo, kad tarpkultūrinio suvokimo mokymų nebuvo, tačiau mato tokių mokymų svarbą ir manytų, kad tokiuose mokymuose būtų svarbu dalyvauti ateityje:

„Ne [tarpkultūrinių kompetencijų mokymų nėra turėję – aut. past.], mes tik sakau, turim tą užsienio ryšių skyrių, kuris jau yra ir į kalbas, ir visą laiką, jeigu yra kažkokie tai bendravimai ar kažkas tai, tai pas juos yra ta bendroji informacija, tai, kas liečia protokolą, tai kiekvienų šalių ypatumai. <...> Tikrai, bet kuriuo atveju nepakenktų. Nes jei šiandien neturim problemos, nereiškia, kad ateity [neturėsime – aut. past.]“ (Kn-EKSP-1)

Anketinių apklausų rezultatai atskleidžia, kad, nors savivaldybės ir jai pavaldžių įstaigų darbuotojai, susiję su socialinių paslaugų sritimi arba tiesiogiai šias paslaugas teikiantys, **neturi galimybės dalyvauti mokymuose apie ne ES šalių piliečių poreikius⁶² savivaldybėje**, su šia sritimi susijęs savivaldybės administracijos atstovas nei sutiko, nei nesutiko su teiginiu, kad savivaldybės ir savivaldybei pavaldžių įstaigų darbuotojams, teikiantiems socialines paslaugas arba konsultacijas socialinių paslaugų klausimais, užtenka žinių (pvz., teisinių, kalbinių), kad kokybiškai aptarnautų ne ES šalių piliečius. Tokios pat nuomonės buvo ir su sveikatos priežiūros sritimi susijęs savivaldybės tarnautojas. Tačiau kitaip nei tarnautojai, dirbantys socialinės apsaugos srityje, pasak anoniminėje apklausoje dalyvavusio savivaldybės atstovo, **savivaldybės darbuotojai, konsultuojantys dėl sveikatos priežiūros paslaugų, turi galimybę dalyvauti mokymuose apie ne ES šalių piliečių poreikius**: tokius mokymus organizuoja valstybinės institucijos. Apklausą pildęs asmuo taip pat įvardijo, kad **galimybę dalyvauti tokios tematikos valstybinių institucijų organizuojamuose mokymuose turi ir savivaldybei pavaldžių sveikatos priežiūros įstaigų darbuotojai, teikiantys sveikatos priežiūros paslaugas**. Atstovas nepažymėjo, kad tokio pobūdžio mokymus savivaldybėje organizuoja nevyriausybinių organizacijų ar savivaldybė.

Į klausimą, ar savivaldybės darbuotojai turi galimybę dalyvauti tarpkultūrinės kompetencijos ugdymo mokymuose, savivaldybės administracijos atstovas, susijęs su lygių galimybių sritimi, atsakė, kad

„nesame gavę informacijos apie tokius mokymus“ (Kn-EKSP-4).

Į klausimą, ar savivaldybės darbuotojai turi galimybę dalyvauti mokymuose apie ne ES šalių piliečių integraciją ir poreikius savivaldybėje, atstovas atsakė, kad tokius mokymus organizuoja nevyriausybinių organizacijų.

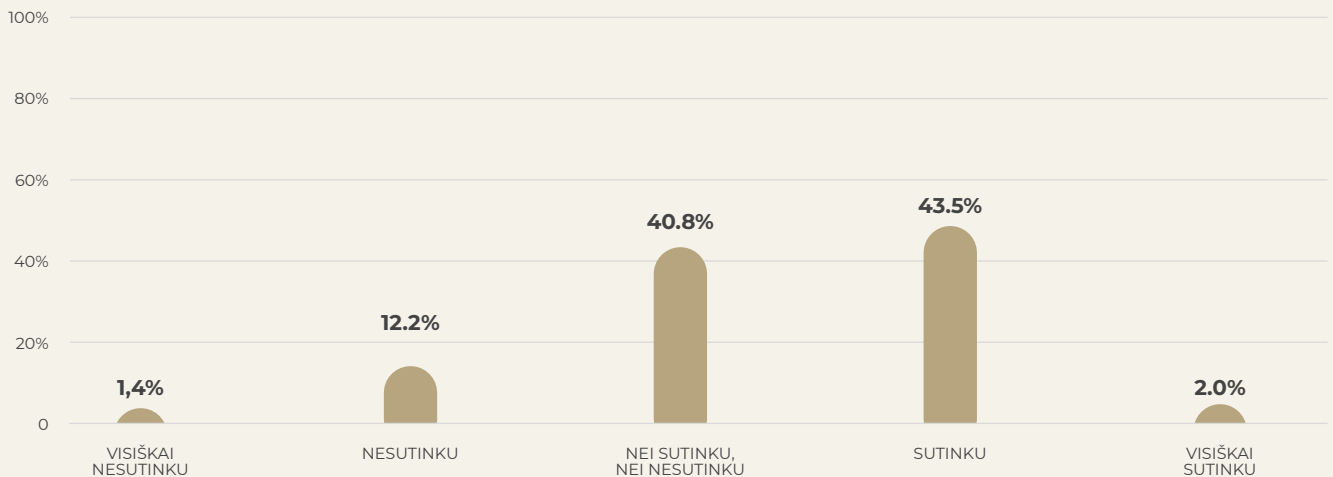
⁶² Pavyzdžiui, informacijos ir paslaugų prieinamumą lietuviškai nekalbantiems asmenims; poreikius, susijusius su šių asmenų teisine padėtimi ir dokumentų tvarkymu; religines teises ir kt.

Apie 46 proc. savivaldybei pavaldžių įstaigų atstovų apklausoje dalyvavusių respondentų sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu, kad iššūkiai, su kuriais susiduria ne ES šalių piliečiai, ir jų specifiniai poreikiai⁶³ jų atstovaujamos įstaigos veiklos lauke žinomi paslaugas teikiantiems įstaigos darbuotojams⁶⁴. Vis dėlto apie 41 proc. įstaigų atstovų su teiginiu nei sutiko, nei nesutiko⁶⁵. 20 apklausą pildžiusių asmenų (apie 14 proc.)⁶⁶ su teiginiu nesutiko arba visiškai nesutiko⁶⁷ (Žr. Grafiką Nr. 6).

GRAFIKAS NR. 6:

AR SUTINKATE SU TEIGINIU, KAD IŠŠŪKIAI, SU KURIAIS SUSIDURIA NE ES ŠALIŲ PILIEČIAI, IR JŲ SPECIFINIAI POREIKIAI JŪSŲ ATSTOVAUJAMOS ĮSTAIGOS VEIKLOS LAUKE YRA ŽINOMI PASLAUGAS TEIKIANTIEMS ĮSTAIGOS DARBUOTOJAMS?

(PROC., N=147)

Daugiau ugdymo įstaigų atstovų nesutiko su teiginiu, kad jų atstovaujamy įstaigų darbuotojams užtenka kompetencijų dirbti su lietuviškai nekalbančiais nepilnamečiais iš ne ES šalių, nei su juo sutiko. Nors daugiausia asmenų (apie 46 proc.) nei sutiko, nei nesutiko su teiginiu, apie 38 proc. su teiginiu nesutiko arba visiškai nesutiko, palyginti su apie 16 proc., kurie sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu⁶⁸.

Dauguma (apie 78 proc.) atstovų įvardijo, kad jų atstovaujamy ugdymo įstaigų darbuotojams neorganizuojami mokymai dirbti su lietuviškai nekalbančiais nepilnamečiais iš ne ES šalių. Tik 22 atstovai (apie 19 proc.) pažymėjo, kad tokie mokymai organizuojami (8 atstovai įvardijo, kad mokymus organizuoja valstybinės institucijos, po 5 – kad tokius mokymus organizuoja savo iniciatyva ir kad tokius mokymus organizuoja savivaldybė, 3 – nevyriausybines organizacijos). 5 respondentai įvardijo, kad kol kas tokie mokymai nebuvo aktualūs / nebuvo poreikio, dar 2 – kad mokymai būtų organizuojami, jei būtų poreikis⁶⁹.

Su teiginiu, ar atstovaujamos įstaigos darbuotojams, teikiantiems socialines paslaugas arba konsultacijas socialinių paslaugų klausimais, užtenka žinių (pvz., teisinių, kalbinių), kad galėtų kokybiškai juos aptarnauti, sutiko tik 1 iš 7 socialines paslaugas teikiančių įstaigų atstovų. 3 atstovai su teiginiu nesutiko, dar 3 atstovai nei sutiko, nei nesutiko.

4 iš 7 atstovų pažymėjo, kad jų atstovaujamy socialines paslaugas teikiančių įstaigų darbuotojai turi galimybę dalyvauti mokymuose apie ne ES šalių piliečių poreikius: po 1 atstovą įvardijo, kad tokius mokymus organizuoja valstybinės institucijos, pati įstaiga savo iniciatyva, taip pat savivaldybė; 2 asmenys pažymėjo, kad tokius mokymus organizuoja nevyriausybines organizacijos⁷⁰. **3 respondentai pažymėjo, kad įstaigų darbuotojai galimybės dalyvauti mokymuose neturi.**

⁶³ Pavyzdžiui, informacijos ir paslaugų prieinamumą lietuviškai nekalbantiems asmenims; poreikius, susijusius su šių asmenų teisine padėtimi ir dokumentais; religines teises ir kt.

⁶⁴ Iš jų 54 atstovauja švietimo, 6 - socialines paslaugas teikiančioms įstaigoms, 2 - sveikatos priežiūros, 5 - kultūros įstaigoms.

⁶⁵ Iš jų 56 atstovauja švietimo, 4 - kultūros įstaigoms.

⁶⁶ Iš jų 18 atstovauja švietimo, 1 - socialines paslaugas teikiančioms įstaigoms, 1 - kultūros įstaigai.

⁶⁷ 64 respondentai su teiginiu sutiko, 3 visiškai sutiko, 18 nesutiko ir 2 visiškai nesutiko.

⁶⁸ 36 respondentai su teiginiu nesutiko, 8 visiškai nesutiko, 18 sutiko ir 1 visiškai sutiko.

⁶⁹ Buvo galimi keli atsakymų pasirinkimai.

⁷⁰ Buvo galimi keli atsakymų pasirinkimai.

3.5 Antidiskriminacijos politika savivaldybėje

Kokybiniame tyrime dalyvavęs(-usi) savivaldybės administracijos atstovas (-ė) negalėjo tiksliai pasakyti, ar savivaldybėje įgyvendinama antidiskriminacinė politika, ir tvirtino, kad apie atvejus, kai asmuo buvo netinkamai aptarnaujamas dėl tautybės, išpažįstamos religijos ar dėl kitų priežasčių, taip pat nėra girdėjęs (-usi). Pasak atstovo(-ės), visi valstybės tarnyboje dirbantys tarnautojai turi laikytis nediskriminavimo principo.

„Ji yra tikrai <...> bendrinio pobūdžio, kaip yra ir pas švietimo įstaigas, įvairios programos tenai, jas išdalyja, bet tik tiek, kiek tai reguliuoja švietimo ministerijos, kiek jinai yra bendrai reguliuojama kas liečia diskriminaciją, tai lygiai taip pat kas liečia patyčias. Tokia... Taip, tokia tikslinė sakysim, kad musulmonas turi teisę tam tikru laiku eiti melstis, tai nu mes visi žinom <...>.“ (Kn-EKSP-1)

„<...> bet kuriuo atveju, netgi jeigu kalbant apie valstybės tarnybą, tai jau valstybės tarnyboj įstatyme yra įpilta valstybės tarnautojo pareigos, kurios ir apima ir skaidrumą ir nediskriminavimą ir visus kitus principus, tai sakau, nu nebuvo tokios problemos pakolkas tų pareigų, netgi ne principų, tų pareigų valstybės tarnautojai laikosi.“ (Kn-EKSP-1)

Vis tik pripažįstama, kad, nors pats atstovas(-ė) apie tokius atvejus nėra girdėjęs (-usi), mano, kad praktikoje tokių situacijų, ypač musulmonams ar tamsesnės odos spalvos asmenims, gali pasitaikyti.

„Neteko [girdėti – aut. past.]. Taip, aš esu girdėjusi, dėl ko aš ir manyčiau, kad reiktų ir studentus pasikalbinti, nes studentų tarpe, ypač spalvos klausimu, kartais... Ta prasme iš studentų, ne kad iš studentų, bet iš studentų kitataučių dar kartais išlenda, kaip ir visoj Lietuvoj ypač spalvos klausimas vėlgi tas pats musulmoninis, jeigu tas galima identifikuoti išoriškai, jeigu galima identifikuoti iš aprangos ar panašiai. Tas dar išlenda.“ (Kn-EKSP-1)

Anoniminėje anketinėje apklausoje dalyvavęs su lygių galimybių sritimi susijęs savivaldybės administracijos atstovas pažymėjo, kad savivaldybėje yra užtikrinama, jog teikiant įvairias socialines, teisines, sveikatos priežiūros ar kitas paslaugas savivaldybėje gyvenantys ne ES šalių piliečiai gautų tokios pat kokybės aptarnavimą, nesvarbu, kokia jų etninė kilmė, religija ar kt. **Tačiau savivaldybės strateginiuose dokumentuose neįtrauktas lygių galimybių**, apimančių ir lygias galimybes etniniu, tautiniu ir religiniu pagrindu, **klausimas**. Be to, respondentas pažymėjo, kad **savivaldybėje nenumatytos priemonės (pvz., stebėseną, visuomenės apklausos), kurios padėtų įvertinti, ar savivaldybės gyventojai nediskriminuojami dėl etninės, tautinės kilmės ar religijos**. Iš atstovo atsakymo galima daryti išvadą, kad savivaldybėje nevykdomos visuomenės apklausos, nerenkami skundai, užklauskos dėl diskriminacijos ir pan.

Pasak kokybiniame tyrime dalyvavusio (-s) savivaldybės administracijos atstovo (-ės), asmeniui, susidūrusiam su diskriminacijos atvejais, **savivaldybėje prieinama pirminė teisinė pagalba**. Jam/jai taip pat gali būti suteiktos ir vertimo paslaugos:

„Pirminė teisinė pagalba yra valstybės. Reglamentuojamas yra įstatymas, tu už jo ribų neišeisi, tai jeigu tu patenki į tą sąrašą, tu gali gauti, tai kiek teisininkai ir visi Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti Europos Sąjungos piliečiai taip pat kiti Lietuvos Respublikoj bei kitose valstybėse teisėtai gyvenantiems fiziniai asmenys. Jeigu jis teisėtai gyvena, tai jis turi teisę į pagalbą ir vat užsiklausiau mūsų teisininko, tai sakė per šiuos metus buvo kreipęsis tik vienas asmuo, kuriam reikėjo vertėjo pagalbą, tai ta pagalba buvo suteikta būtent užsienio ryšių naudojantis tom sutartim, tai buvo tikrai vienas. Dar buvo, kaip sakau, priimtą vertėjo paslaugos užtikrintos.“ (Kn-EKSP-1)

Apie pirminės teisinės pagalbos prieinamumą taip pat patvirtino ir su lygių galimybių sritimi susijęs savivaldybės administracijos atstovas. Į klausimą, kaip tokia pagalba teikiama lietuviškai nekalbantiems asmenims, atstovas atsakė, kad yra galimybė gauti vertėjo paslaugas. Tačiau, kaip užsiminta anksčiau, panašu, kad apie tokias galimybes nežino nei patys užsieniečiai, nei jiems pagalbą teikiančios organizacijos.

Dauguma (apie 92 proc.) apklausą pildžiusių įstaigų atstovų įvardijo, kad jų atstovaujamosiose įstaigose įgyvendinama lygių galimybių, apimančių ir lygias galimybes etniniu, tautiniu ir religiniu pagrindu, politika⁷¹.

Dauguma (apie 73 proc.)⁷² respondentų sutiko arba visiškai sutiko su teiginiu, kad jų atstovaujamosiose įstaigose užtikrinama, jog teikiant paslaugas gyventojai gautų tokios pat kokybės aptarnavimą, nesvarbu, kokia jų etninė kilmė, religija ar kt.⁷³ Su teiginiu nei sutiko, nei nesutiko 23 atstovai (apie 16 proc.)⁷⁴. 16 atstovų (apie 11 proc.)⁷⁵ nesutiko arba visiškai nesutiko⁷⁶.

Su lygių galimybių sritimi susijęs savivaldybės administracijos atstovas įvardijo, kad savivaldybė neturi komunikacijos strategijos, kuria būtų siekiama pagerinti ne ES šalių matomumą vietinėje žiniasklaidoje.

Respondento teigimu, savivaldybė taip pat nevykdo iniciatyvų, kuriomis siekiama įgyvendinti lygių galimybių politiką, kurios apimtų ir lygias galimybes etniniu, tautiniu ir religiniu pagrindu, savivaldybėje ir savivaldybei pavaldžiose įstaigose. Į atvirą klausimą, kodėl tokios iniciatyvos nevykdomos, atstovas atsakė:

„Savivaldybė vykdo įvairias iniciatyvas, tačiau tikslinių šios srities nelabai vykdo šiuo metu, kadangi nėra žinoma tiksli problematika.“ (Kn-EKSP-4).

Su lygių galimybių sritimi susijęs savivaldybės administracijos atstovas pažymėjo, kad savivaldybė taip pat nevykdo iniciatyvų, kuriomis skatinama įgyvendinti lygių galimybių politiką, kurios apimtų ir lygias galimybes etniniu, tautiniu ar religiniu pagrindu, savivaldybėje veikiančiose privačiose įmonėse. Į atvirą klausimą, kodėl tokios iniciatyvos nevykdomos, atstovas atsakė: „Savivaldybė įgyvendina pasirengtą planą dėl lygių galimybių, bet jis labiau orientuotas į lyčių lygybę. Kaip nurodyta, šiai dienai nėra aiškūs šios tikslinės grupės poreikiai teritorijoje.“

Atstovo teigimu, **savivaldybė nevykdo iniciatyvų, kuriomis siekiama supažindinti vietos gyventojus su miestese esančiomis tautinėmis, religinėmis bendruomenėmis ir jų tradicijomis.** Paklaustas, kodėl, respondentas pakomentavo, kad

„kaip jau ne kartą nurodėm, pradžioje turėtų būti identifikuojami poreikiai“ (Kn-EKSP-4).

Respondento nuomone, svarbu, kad ateityje savivaldybė vykdytų iniciatyvas, kuriomis siekiama skatinti lygių galimybių politikos įgyvendinimą, įskaitant ir lygias galimybes etniniu, tautiniu ir religiniu pagrindu, savivaldybėje, savivaldybei pavaldžiose įstaigose, taip pat savivaldybėje veikiančiose privačiose įmonėse.

⁷¹ Iš jų 118 atstovauja švietimo, 6 - socialines paslaugas teikiančioms įstaigoms, 2 - sveikatos priežiūros, 9 - kultūros įstaigoms.

⁷² 73 respondentai su teiginiu sutiko, 35 visiškai sutiko.

⁷³ Iš jų 92 atstovauja švietimo, 6 - socialines paslaugas teikiančioms įstaigoms, 1 - sveikatos priežiūros, 9 - kultūros įstaigoms.

⁷⁴ Iš jų 21 atstovauja švietimo, 1 - sveikatos priežiūros, 9 - kultūros įstaigoms.

⁷⁵ Iš jų 15 atstovauja švietimo, 1 - socialines paslaugas teikiančioms įstaigoms.

⁷⁶ 8 respondentai su teiginiu nesutiko, 8 visiškai nesutiko.

3.6 Tarpkultūrinis miestas: kur esama ir kur link (turėtų būti) einama

Tyrime dalyvavusių ekspertų buvo prašoma pasidalyti nuomone, ar Kauno miestą būtų galima pavadinti tarpkultūriniu miestu ir kuo miestas turėtų pasižymėti, kad galėtų būti taip pavadintas. Ekspertai sutinka, kad Kaunas po truputį tampa tokiu miestu, taip pat pastebi teigiamą migrantų naudą miestui, jie praturtina miestą ekonominiu, socialiniu ir kultūriniu aspektu. Tačiau akcentuoja, kad tai, kokią naudą miestui atneš užsieniečiai, taip pat priklauso ir nuo miesto atvirumo priimti užsieniečius bei jo skiriamą dėmesio šių žmonių integracijai.

„Kaunas jis turi tą savo lietuviško miesto mitą ir pasididžiavimą tuo. Aš manau, kad ta integracija, kaip ir visos integracijos, jos turi būti abipusės, tai nėra tik, kad tie žmonės integruojasi yra ir lygiai taip pat mūsų suvokimas apie tai, kad yra žmonės ir tas Kaunas, ir Lietuva, visur jis yra įvairus.“ (Kn-EKSP-5)

„<...> man tai atrodo, kad tai per toleranciją atkeliauja. Kaip ir mūsų migrantai sako, kad lietuviai su jais nenori draugauti. Tos tolerancijos ir atvirumo reikėtų. Gal tai ne tik kažkokių nuostatų klausimas, bet ir nežinojimo klausimas, pradedant gyventojais ir baigiant specialistais, matom kas dieną, kad tikrai nežino žmonės. Kaip migrantai kiek atsiliepia apie Kauną, kad jiems visai patinka Kaunas ir susiranda jie čia tos bendruomenės ir visą kitą.“ (Kn-EKSP-2)

3.6.1 Strateginio požiūrio (dokumento) svarba

Dauguma kokybiniame tyrime dalyvavusių informantų paminėjo, kad savivaldybei būtų svarbu priimti strateginį užsieniečių integracijos dokumentą.

„Taip, tikrai to reikėtų, bet jie turėtų įsilieti, kiek tai nėra tiksliai su jais susiję, susilieti su visais piliečiais. Nes nu mes ir turim tikslą, kad jie jaustųsi čia kaip namuose, išsaugant savo tradicijas, kultūras, papročius.“ (Kn-EKSP-1)

Taip pat akcentuojama, kad svarbu ne tik savivaldybės, bet ir valstybės strateginis požiūris dėl migrantų integracijos.

„Manau, integracijos momentas yra svarbus tiek Kaune, tiek apskritai Lietuvoje, kad žmonės turėtų savo kultūrą ir identitetą puoselėti, nes be to žmogus gali jaustis stipriai blogai. Visuomenė yra susiskirsčiusi į atskiras dalis ir ta segregacija bet koku atveju yra blogai ar mes kalbam apie socialines atskirtis, ar kultūrinės atskirtis. Paviieniai žmonių ar visuomenės grupių veikimai, jie nekuria bendros visuomenės. Manau, integracija labai svarbu, klausimas tik gal kokias formas pasirinkti, sakyčiau, čia turėtų būti, grįžtant prie nacionalinio lygmens, nacionalinė politika, savivaldybinė politika, tam tikros strategijos kėlimas, žiūrint į ateitį, kad tai negali būti toks čia ir dabar sprendimų priėmimas.“ (Kn-EKSP-5)

Ne mažiau svarbu ne tik tokio strateginio dokumento priėmimas, bet ir tai, **kaip jame numatytos veiklos bus įgyvendintos praktikoje.**

„Kad toks dokumentas reikalingas tai tikrai. <...> jei tas strateginis planas būtų parašytas ir nuleistas ir tiesiog jis yra, bet niekas nieko nežino, tai čia yra kita dalis. Jeigu jis būtų ir būtų veikiantis, kad žmonės žinotų, man atrodo, kad nėra kažko labai daug, juk ne filosofijos mokslas, kad labai daug dalykų reikėtų žinoti, nes jei taip nusileidžiant ten ar į seniūnijas ar dar į kažkokias kitas įstaigas, kad yra tam tikri dalykai kuriuos aš žinočiau ir būčiau pasiruošęs priimti užsieniečių, tai man atrodo ne tik, kad taip būtų, bet kad tai veiktų.“ (Kn-EKSP-2)

„Labai svarbu kurti tą integraciją ir numatyti kaip ją įgyvendinti, kurti tuos strateginius planus nuo dabar, nes dalis žmonių, vienaip ar kitaip, jie liks čia ir ta integracija, kiek žmogus bebūtų, net jei jis čia bus ir metus, tas santykis su vietine bendruomene, su miestu jis turi būti, nes kitu atveju, jis taip ir neatsiras. Aš čia gal labiau per tokį asmeninį lygmenį, tai labai svarbu kiekvienam žmogui užtikrinti tą ryšį su vietos bendruomene ir tą abipusę integraciją įgyvendinti miestuose nuo pat pradžios, nes vėliau jau tas procesas – „traukinys išvažiuojo.“ (Kn-EKSP-5)

Pasak informantų, kad būtų efektyviai įgyvendintas planas, šis dokumentas turėtų apimti skirtingas integracijos sritis ir numatyti aiškų priemonės įgyvendinančių institucijų vaidmenų ir atsakomybių pasiskirstymą, veiklų įgyvendinimo planą, tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir praktinį šių veiklų įgyvendinimo biudžetą.

„Labai svarbu, kad tai nebūtų tik parašyta, bet žmonės kurie dirba, kurie tikrai labai realiai gali susitikti tą užsieniečių, kad jie tiesiog žinotų informaciją. Nuo to labiausiai reikėtų pradėti.“ (Kn-EKSP-2)

„<...> gerai, tai jeigu tas finansinis elementas atsiras, tai kur jiems žiūrėti ką dabar su tuo daryti. Tai gal tas atsiradimas tos temos jų kažkokioj toj darbotvarkėj, gal čia ir yra būdas. Ar tai pavyks, ar nepavyks, aš neįsivaizduoju.“ (Vln-EKSP-3)

3.6.2 Sklandesnės užsieniečių integracijos rekomendacijos: ekspertų perspektyva

Per tyrimą kalbintų ekspertų buvo prašoma išskirti keletą rekomendacijų, kurios prisidėtų prie sklandesnės ne ES piliečių integracijos. Ekspertų rekomendacijas būtų galima skirstyti į dvi dalis – rekomendacijas, skirtas pokyčiams nacionaliniu lygmeniu, ir rekomendacijas, skirtas pokyčiams savivaldos lygmeniu.

Kalbant apie pokyčius nacionaliniu lygmeniu, ekspertų nuomone, visų pirma turi būti **stiprinamas valstybės strateginis požiūris į ilgalaikę užsienio šalių piliečių integraciją**, o savivaldybės turėtų tapti šio plano dalimi.

„Aš manau dabar yra geras laikas, kol žmonių nėra tiek daug, nėra dar tos socialinės įtampos ir kurti kažkokius integracijos centrus. Mano sesuo gyvena Suomijoje, tai ji visus metus ejo integracijos kursus, už tai buvo mokama stipendija, mokėsi kalbos, apie kultūrą ir visą kitą. Tolimesnis kažkoks tai toks turėtų būti. Žvelgiant į tolį, tai padėtų išvengti ateityje kažkokių įtampų, nes yra šalys kur ta integracija sąlyginai gerai vyksta ir ta įtampa yra mažesnė, o yra kur tiesiog paliekami tie žmonės ir tada atsiranda visokių įtampų ir problemų. Investavus iš anksčiau, bus išspręsta daug problemų ateity. Apie tai kalbėti reikia, dėl ko tas daroma, nes tai apsimoka.“ (Kn-EKSP-3)

„Labai svarbu kurti tą integraciją ir numatyti kaip ją įgyvendinti, kurti tuos strateginius planus nuo dabar, nes dalis žmonių, vienaip ar kitaip, jie liks čia ir ta integracija, kiek žmogus bebūtų, net jei jis čia bus ir metus, tas santykis su vietine bendruomene, su miestu jis turi būti, nes kitu atveju, jis taip ir neatsiras. Aš čia gal labiau per tokį asmeninį lygmenį, tai labai svarbu kiekvienam žmogui užtikrinti tą ryšį su vietos bendruomene ir tą abipusę integraciją įgyvendinti miestuose nuo pat pradžios, nes vėliau jau tas procesas – „traukinys išvažiuojes“.“ (Kn-EKSP-5)

Antra, ekspertai akcentavo, kad svarbu **stiprinti savivaldos vaidmenį** užsieniečių integracijos procese ir aiškiai išsigininti atsakomybes.

„Bet vėlgi noriu pabrėžti, kad tas know-how, aš manau, kad pas mus gana jau per tuos metus neblogas sukauptas. Bet mintis [savivaldybės atstovo(-ės)] buvo, kad „nemanau, kad mes turime dabar inventuoti savivaldybėse, ypačingai tose, kuriose veikia organizacijos, ir būtina čia viską periminti, ir tada tuos socialinius darbuotojus“, nes lygiai taip pat ta savivaldybė ir galėtų samdyti tą NVO, kuri toje ar savivaldybė, ar kad- ta prasme, kad tas know-how, tegul jis sau toliau ir važiuoja, kad sako, mus nebūtina būtina čia viską iš naujo perkurti ir taip toliau. Tai aš pagalvojau, kad ta mintis yra visai ir nieko. Turiu minty, kad ir tas mūsų vaidmuo išlieka, ir tas know-how niekur nedingsta, ir kažkaip gal visai toks būdas galėtų būti. Ta prasme, nes tai vis tiek irgi yra žmonės, kurie, žodžiu, kad ilgą laiką ir daug dalykų yra darę, ir kad tas vaidmuo kažkoks liktų.“ (Vln-EKSP-3)

„Centrui kuriantis prieš 16 metų, tai buvo labai aiški politinė valia apie tai, kad šitas centras turi būti, tautinės mažumos ir bendrijos turi teisę tą veiklą vykdyti ir tai yra valstybės politikos dalis. Šiuo metu, Kauno miesto savivaldybė galėtų dalinai prisiimti tą stipresnį vaidmenį ir palaikymą, užtikrintumą šiai organizacijai garantuoti per savo instrumentus.“ (Kn-EKSP-5)

Savivaldybių vaidmens stiprinimas taip pat glaudžiai susijęs ir su rekomendacijomis savivaldos lygmeniu. Kalbinti ekspertai akcentuoja, kad **savivaldybė turėtų prisiimti kai kurias funkcijas, kurias šiuo metu atlieka NVO**, taip pat **turėtų būti stiprinamas tarpinstitucinis bendradarbiavimas** (tiek su mieste veikiančiomis užsienio šalių piliečiams atstovaujančiomis organizacijomis, tiek su valstybinėmis / savivaldybei pavaldžiomis įstaigomis).

„Žinoma ir bendradarbiavimas tarp institucijų, kad turėti kažkokį kontaktą, užmegzti, palaikyti, kad nereikėtų kiekvieną kartą vis kreiptis į skirtingą žmogų, nors ir buvo su tuo dirbama, <...> Norisi struktūrizuoti šitą reikalą. Pati susidūriau, kai su žmogumi eįome į mokyklą, vaikus jo norėjome leisti, jauti, kad žmogui reikia pagalbos ir norisi tiesiog žmogiškai padėti, bet jauti, kad susiduri su kažkokiom kitom galiom ir jauti kaip pradedi aiškinti, kad pas mus yra tas biurokratinis aparatas ir visko per vieną dieną nepadarysi. Tai yra tokių situacijų, kur tiesiog reikia įdirbio.“ (Kn-EKSP-4)

NVO ir tautinių bendruomenių atstovų nuomone, savivaldybė galėtų aktyviau įsitraukti į:

a. lietuvių kalbos kursų organizavimą:

„<...> nežinau kaip čia savivaldybės galėtų įsitraukti į tą patį kuravimo paslaugas ir taip toliau. Kur aš matau, kur mums yra per sudėtingas vaidmuo ir tikrai reikia galvoti kaip daryti savivaldybėse – lietuvių kalbos mokymas. Todėl, kad mes čia kamuojamės, ten mokytoją nusamdei, ten mokytoją nusamdei, ar tikrai tai negalėtų būti kažkokia centralizuota, tiesiog tada jau pavedimas kažkaip savivaldybėm, kad jos užsiima mokymu, yra skiriamos lėšos, yra ten patalpos, mokyklos, centrai ar dar kas nors, kuriuose gali žmonės mokytis, šita dalis.“ (Vln-EKSP-3)

b. vertimo paslaugų organizavimą:

„Vertimai irgi yra kažkokia nesąmonė pas mus, nes gaunasi vos ne NVO turi užtikrinti bet kurioj įstaigoj vertimą bet kuriam pabėgėliui, kuriam reikės dėl kažko susikalbėti. Reiks pabėgėliui susikalbėti su mokytoju, NVO turi užtikrinti vertimą, reiks pabėgėliui nueiti iki gydymo įstaigos, NVO turi užtikrinti vertimą. Tai man va čia tokie yra, kur aš nematau, kad NVO.“ (Vln-EKSP-3)

c. į informacijos ir konsultacijų apie savivaldybėje prieinamas paslaugas teikimą (švietimo, sveikatos priežiūros, užimtumo ir kt. klausimais):

„Man atrodo tikrai aišku, kad savivaldybėje dirbantys žmonės tikrai nežino tiesiog bazinių dalykų. <...> Mūsų darbas pasiūlyti žmogui nueiti ten ir ten, jei jis tikrai negali nueiti aš galiu jį palydėti, o tas visas informacijos paketas tai ne mūsų turėtų būti.“ (Kn-EKSP-2)

„Tai būtent visuomeninių, valstybinių paslaugų prieinamumas ir kad būtų kalbama užsienio kalba, neprivaloma, kad visi kalbėtų, bet kad būtų žinoma koks specialistas, koks gydytojas kokia kalba kalba, kad būtų nukreipimas specialistams kurie žino kontekstą didesnę, supranta kas čia vyksta, yra tolerantiški. Tai sveikatos sistema yra sunkiai prieinama ir kartais nesikreipia vien todėl, kad yra problemų arba uždelsimai visokie vyksta ir t.t.“ (Kn-EKSP-3)

„<...> gal tų tarp savivaldybinių institucijų [bendradarbiavimo poreikis – aut. past.], vietos deklaravimo, norėtusi žinoti kur konkrečiai kreiptis, dabar yra registracija į savivaldybes internetu, bet vėl gi, kad žinoti kur pasiteirauti galėtum ar panašiai.“ (Kn-EKSP-4)

d. į tautinių bendruomenių organizacijų, veikiančių Kauno mieste, veiklą:

„<...> mažumų centrai, jie yra nacionaliniu lygmeniu, jie priklauso Tautinių mažumų departamentui prie vyriausybės ir yra labai svarbu kokias funkcijas savivaldybės turi. Klaipėdos atveju yra labai pozityvi patirtis, miesto savivaldybė stipriai remia ir tai yra visai kita situacija, bet ten, aišku, būtų galima sakyti, kad ten yra daugiau tautinių mažumų, savivaldybės tam tikra politika yra skirtinga. Norėtusi, kad ir Kauno savivaldybė šioje vietoje turėtų kažkokią funkciją sau matyti, klausimas, kiek savivaldybė save tame mato, prisiimti dar vieną pareigą.“ (Kn-EKSP-5)

Kalbintų ekspertų nuomone, į procesą galėtų **aktyviau įsitraukti ir seniūnijos**; jos galėtų prisidėti informuodamos savivaldybės administraciją apie mieste gyvenamąją vietą deklaruojančius užsienio šalių piliečius. Tokia informacija padėtų aiškiau identifikuoti, koks yra poreikis paslaugas pritaikyti užsienio šalių piliečiams ar planuojant specifines paslaugas tam tikroms migrantų grupėms. Seniūnijos taip pat galėtų būti vieta, kur užsieniečiai gautų reikiamą informaciją apie Kauno mieste teikiamas paslaugas, reikiamus kontaktus ir pan.

„Gal, kad ir mes turėtumėm savo žmogų seniūnijoje ar savivaldybėje kuris žinotų kažkokią tai informaciją ir jis būtų konsultantas. Gal kaip seniūnijos darbuotojas aš žinau, bet tam kad pasitikslinti galiu paskambinti žmogui kuris yra supažindintas su tam tikrais dalykais. Ar mums pasiskambinti, bet gal labiau tokias integracijos klausimais, kur būtų mūsų dalis, o ne pažymų tvarkymo klausimais.“ (Kn-EKSP-2)

„Pavyzdžiui Švedijoje, <...>, viskas ir keliauja į seniūnijas, nežinau ar jos vadinasi seniūnijos, bet pats principas, o nevyriausybinės daro visai kitus dalykus. Tarkim kalbos mokymas ten yra seniūnijų, paslaugos, tai ten žmogus eina į seniūnijas ir ten gauna, o ne vyriausybinės tai ten bendruomeniniai renginiai, integracija iš tos pusės, kad kviečia vietinius žmones ir visokie ten mainai ir ta socialinė pusė, tą labiau užpildo, o ne tai, kad tu dar išsistudijuoji pažymas ir eini paaiškinti darbuotojui, nes čia tikrai nesąmonė yra. Dabar kas gaunasi, kad tas pats Caritas, Raudonasis Kryžius tai mes darom viską, žmogus dėl bet ko gali kreiptis, mes rasim atsakymus, realiai taip neturėtų būti. Koks tada bendradarbiavimas? Jei Raudonojo Kryžiaus dabar nebebūtų tai ką tas žmogus darytų? Nesakau, kad jis prapultų, bet pati ta idėja, tikrai nėra gerai kada tu darai viską, tai irgi rodo apie tą bendradarbiavimo stoką.“ (Kn-EKSP-2)

Pasak migrantų integracijos srityje dirbančių organizacijų atstovų, šiuo metu seniūnijų darbuotojai nėra tinkamai pasiruošę aptarnauti užsienio šalių piliečius – trūksta kompetencijų ir tolerancijos:

„Komunikacijoje turi dalyvauti ir tarpininkauti ir kuratorius. Gaunasi, kad seniūnijos ne tai, kad atstovautų save ir sakytų: taip, pas mus taip ir taip yra, kad aš valdau savo informaciją ir ją gebu perteikti, žmogui suteikti informaciją, arba tuos dokumentus paruošti, bet gaunasi, kad kuratorius turi išsiaiškinti to žmogaus darbą ir jam pasakyti, ką jis turi padaryti. Ir čia absoliučiai nuolatinis. Kolegė kaip tik sakė: mes einam ir einam tą patį per tą patį, tos pačios pažymos, kad ir tas pats nemokamas maitinimas, taigi kiekvienų metų tema ir vis tiek kaip per nauja, vėl nustemba pamatę rožinį dokumentą. Ir mes padiskutuojam, kad be abejo kai tų kalbų dar nežino, tarkim, kad jei ir vertėją siųstum, tai pradėkim nuo to, kad nemoka su tuo vertėju dirbti, nemoka išnaudoti vertėjo.“ (Kn-EKSP-2)

Tarp rekomendacijų savivaldybei taip pat minėtas **tarpkultūrinio dialogo skatinimas ir tikslinių mokymų specialistams organizavimas**.

„Lygiai taip pat ir tos mokyklos, bet gal čia labiau šalies problema ne vien, kad ten Kaunas, kad tiesiog dar viena sritis yra ugdymas, lygiai taip pat darželių ir priėmimas į mokyklas. Kiek seminarų mokytojai turi per metus, tai į ta praktiką nelabai nukeliauja tam tikri dalykai, tikrai nesakau, kad visur, bet buvo tokia statistika.“ (Kn-EKSP-2)

„<...> teko susiduri, kad bandant organizuoti mokymus relokacijos klausimais, tai buvo irgi šaltas supratimas iš Kauno Migracijos skyriaus, kad kam čia to reikia, nes mokymai dažniausia būna vakarais, tai atidirbus visą dieną, migracijos žmonės sureagavo taip labai ne šilta į šitą užklausą. Pasirengimas gal nelabai koks ir vyresni gal specialistai dirba, ir su anglų kalba kyla kažkokie iššūkiai. Iššūkių yra daug, nes situacija nėra standartinė užsieniečiui čia atvykti, dėl to žmonės dar neturi kelio, kaip tą klientą aptarnauti, reikia mums patiems dar nemažai padėlioti, kad jie pasijustų čia laukiami.“ (Kn-EKSP-4)

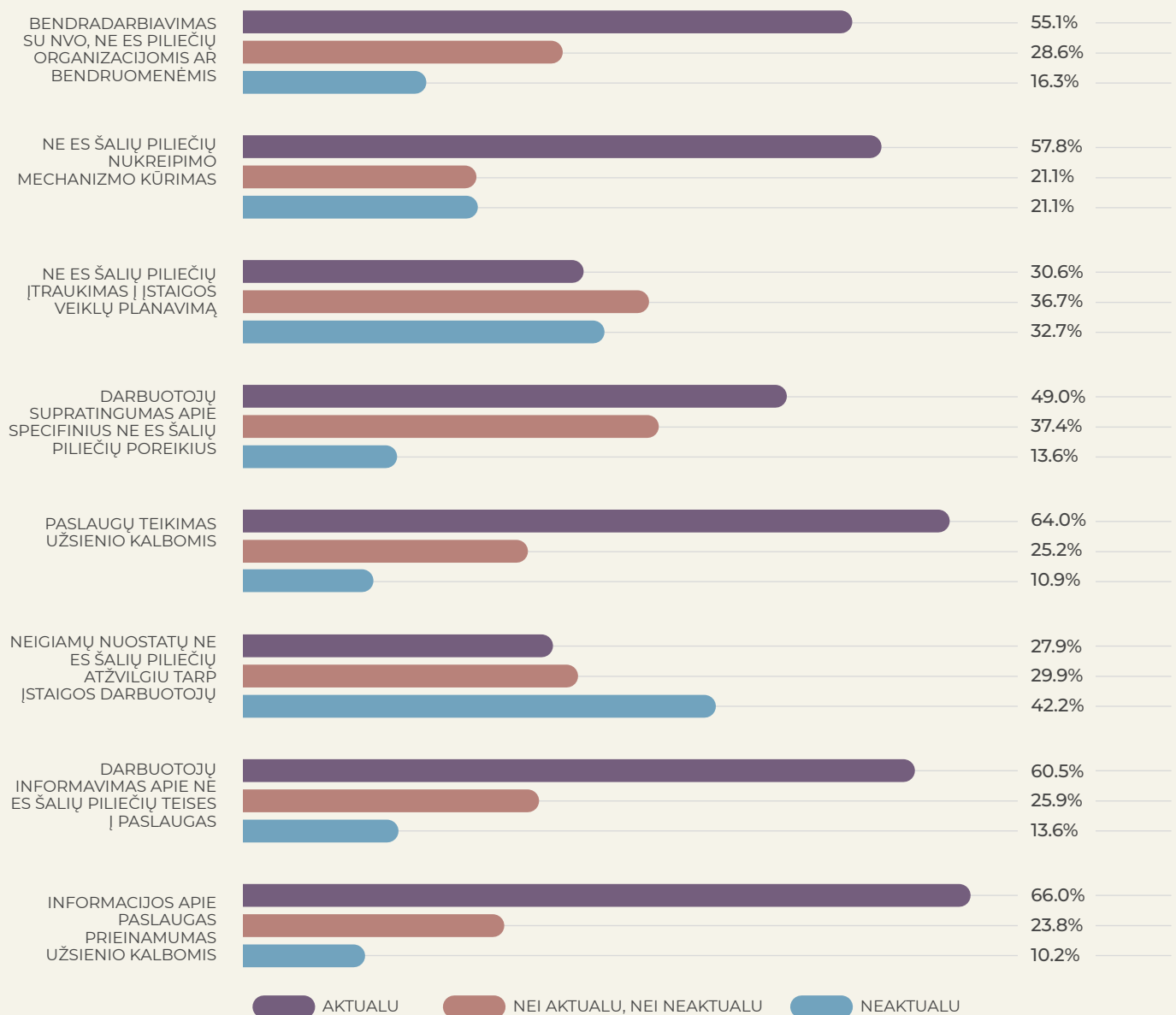
„Jei norime integracijos, tai ta integracija dvipusis procesas, ne tik jie turi prie mūsų prisiderinti, bet ir mes prie jų. Tai tokio požiūrio nešimo ir šiek tiek švietimo, diskusijos kažkokios tai, kažkokių veidų, kurie apie tai šneka.“ (Kn-EKSP-3)

Anoniminės anketinės apklausos duomenys atskleidžia, kad įstaigų atstovai yra linkę **įžvelgti įvairių sričių ir iniciatyvų aktualumą siekiant gerinti paslaugų ir informacijos prieinamumą** ne ES šalių piliečiams ir kitiems lietuviškai nekalbantiems asmenims jų atstovaujamosiose įstaigose ateityje.

Daugiau nei pusė (apie 66 proc.) visų įstaigų atstovų pažymėjo, kad informacijos apie paslaugas, kurias teikia įstaiga, prieinamumas užsienio kalbomis ateityje būtų aktualus arba labai aktualus, taip pat aktualus arba labai aktualus būtų paslaugų teikimas užsienio kalbomis (apie 64 proc.), įstaigos darbuotojų informavimas apie ne ES šalių piliečių teises į paslaugas (apie 61 proc.), ne ES šalių piliečių siuntimo pas gebančius juos aptarnauti specialistus mechanizmo kūrimas (apie 58 proc.), bendradarbiavimas su integracijos paslaugas ne ES šalių piliečiams teikiančiomis NVO, ne ES šalių piliečių organizacijomis ar bendruomenėmis (apie 55 proc.). Darbuotojų supratingumą apie specifinius ne ES šalių piliečių poreikius kaip aktualų ir labai aktualų įvardijo apie 49 proc., kaip mažiausiai aktualias sritis atstovai žymėjo konsultavimąsi ir (arba) tiesioginį ne ES šalių piliečių įtraukimą į įstaigos veiklų planavimą ir neigiamų nuostatų ne ES šalių piliečių atžvilgiu dėl jų religinių įsitikinimų, rasės ar etninės kilmės ir pan. mažinimą tarp įstaigos darbuotojų (Žr. Grafiką Nr. 7).

GRAFIKAS NR. 7

JŪSŲ NUOMONE, KAS BŪTŲ AKTUALU JŪSŲ ĮSTAIGAI, GERINANT PASLAUGAS IR INFORMACIJOS PRIEINAMUMĄ NE ES PILIEČIAMS IR KITIEMS LIETUVIŲ KALBA NEKALBANTIEMS ASMENIMS ATEITYJE? (PROC., N=147)

Anketinėse apklausoje dalyvavę savivaldybės administracijos skyrių ir savivaldybei pavaldžių įstaigų atstovai atsakydami į atvirą klausimą, **kokias priemones matytų kaip reikalingiausias siekiant gerinti įvairių paslaugų prieinamumą ir teikimą ne ES šalių piliečiams**, paminėjo informacijos apie Kauno mieste gyvenančių ne ES šalių piliečių poreikius ir iššūkius, su kuriais jie susidūrė / susiduria gaudami įvairias paslaugas, kokių paslaugų trūksta ir pan., svarbą.

Atsakydami į atvirą klausimą apie priemones, kurias ateityje matytų kaip reikalingiausias siekiant **gerinti lietuviškai nekalbančių nepilnamečių integraciją į švietimo sistemą**, savivaldybei pavaldžių ugdymo įstaigų atstovai išskyrė šias sritis:

- naujų bendrų integracijos priemonių kūrimas ir egzistuojančių priemonių stiprinimas (išlyginamųjų klasių steigimas, papildomų valandų lietuvių kalbos mokymui skyrimas mokiniams ir jų tėvams, mokytojų padėjėjų samdymas bent integracijos pradžioje, vertėjų numatymas bendravimui su tėvais; mokytojų mentorių skyrimas);
- ugdymo įstaigų darbuotojų kompetencijų didinimas (darbuotojų užsienio kalbų žinių stiprinimas; mokymai darbuotojams, metodinių priemonių ir rekomendacijų paruošimas, specialistų parengtos ugdymo(si) programos; socialinių darbuotojų, mokyklų psichologų mokymai);
- kompetentingų ugdymo įstaigų tinklo sukūrimas („numatyti jiems keletą įstaigų, kuriose būtų visos reikiamos sąlygos sėkmingam mokymuisi ir integracijai. Visos įstaigos tam neturėtų būti ruošiamos – per dideli kaštai“ (Kn-IST-127);
- reikalingos konsultacijos, pagalba, kurią galėtų teikti nevyriausybinės organizacijos; konsultacijos savivaldybės lygmeniu;
- (papildomų) integracijos finansinių priemonių kūrimas (pvz., numatomi papildomi etatai).

Kultūros įstaigoms atstovaujantys respondentai kaip aktualias priemones įvardijo:

- bendradarbiavimo su ne ES šalių piliečiams atstovaujančiomis organizacijomis stiprinimą;
- informacijos apie renginius / programas, įstaigų infrastruktūros, įskaitant informacinių išteklių (pvz., teikiamų bibliotekos paslaugų internetinėje svetainėje), prieinamumo užsienio kalbomis stiprinimą;
- darbuotojų žinių apie ne ES šalių piliečių poreikius ir jų įtraukties specifiką didinimą, politinės valios stiprinimą savivaldybių lygmeniu.

Anketinėje apklausoje dalyvavę **socialines paslaugas teikiančių įstaigų atstovai** paminėjo tarpkultūrinių, metodinių ir užsienio kalbų mokymų / kursų poreikį, poreikį spręsti dėl gyvenamosios vietos deklaravimo kylančius iššūkius, tam tikrų (retesnių) kalbų vertėjų poreikį.

„užsienio kalbos mokymasis, susipažinimas su ne ES šalių piliečių kultūriniais, religiniais ir pan. ypatumais“ (Kn-IST-59);

„įkurti atskirą apgyvendinimo įstaigą ir spręsti klausimą dėl gyvenamosios vietos deklaracijos“ (Kn-IST-53);

„reikalingi mokymai darbuotojams apie socialinių paslaugų specifiką darbui su ne ES piliečiams“ (Kn-IST-41);

„vertėjų paslaugų plėtra asmenims kalbantiems ne ES kalba“ (Kn-IST-35).

Priedai

Lentelė Nr. 1: Informantų sociodemografinės charakteristikos

	AKMENĖS RAJ.	JONAVOS RAJ.	KAUNO M.	KLAIPĖDOS M.	ŠIAULIŲ M.	VILNIAUS M.	IŠ VISO:
Kilmės šalis							21
Rusija	2	1		1		2	6
Baltarusija			1	1	2	1	5
Ukraina	3	2	1	2	3	1	12
Filipinai						1	1
Indonezija						2	2
Nigerija				1		1	2
Pietų Afrika						1	1
Tadžikistanas						1	1
Armėnija				1			1
Hondūras				1			1
Indija			2	1			3
Pakistanas / Malaizija				1			1
Makedonija				1			1
Kazachstanas			2				2
Taivanas			1				1
Azerbaidžanas			1				1
Sirija		5	1				6
Marokas			1				1
Čečėnija		2					2
Kirgizija		1					1
Vietnamas					1		1
Amžius	*1			*2	*3	*4	
18-25		1	4	2		2	9
25-30	1	1	2	2	1	2	9
30-35		1	2	1			4
35-40	1	3		3	1	2	10
40-45		2		1	1	1	5
45-50	1	1	1				3
50-55	1 ⁵		1			1	3
55-60		1				1	2
Daugiau nei 60		1					1
Teisinis statusas							*6
Leidimas laikinai gyventi	2	1	5	6	4	9	27
Šeimos susijungimas	1		1	3	2	2	8
Studijos			1	2	1	3	11
Darbas			3 ⁷	1		2	6
Verslo įsteigimas					1		1
Prieglobsčio gavėjas (papildoma apsauga)	1	1					2
Leidimas nuolat gyventi	2	9	2	1	1	1	16
Šeimos susijungimas			1	1	1		3
Darbas							1
Prieglobsčio gavėjas (pabėgėlio statusas)	2	9	1			1	13
Viza	1		2⁸	3			6
Viza D				1			1
Viza baigus studijas			1	2			3
Lietuvos Respublikos pilietybė		1			1		2
Darbo statusas							
Dirba	1	8	6	4	4	7	30
Nedirba	4	3	1	4	0	2	14
Studijuoja			3	2	1	1	7
Pensijoje					1		1
Gyvenimo šalyje trukmė							
Iki 1 m.							
1-2 m.			4	6	2	3	15
3-4 m.		9	1	2		5	17
5 m.		1		1	1		3
Daugiau nei 5 m.	5	1	5 ⁹	1	3	2	17
Šeiminė padėtis							*10
Vedęs / ištekėjusi / gyvena su partneriu	5	10	3	6	4	7	35
Sutuoktinis / partneris Lietuvos Respublikos pilietis	1		1	3	3	3	11
Išsiskyręs (sutuoktinis buvo Lietuvos Respublikos pilietis)			1				1
Našlys (-ė)		1					1
Nevedęs / netekėjusi		1	6	4	2	2	15

1 1 informantas amžiaus neįvardijo.

2 1 informantas amžiaus neįvardijo.

3 3 informantai amžiaus neįvardijo (Šiaul-5M, Šiaul-7M, Šiaul-1V).

4 1 informantas amžiaus neįvardijo (Vln-4M).

5 1 informantas amžiaus neįvardijo (Akm-3V+M).

6 1 informantas neįvardijo, kokį ir kokių pagrindų turi leidimą laikinai gyventi (Kn-4M).

7 1 informantas įvardijo, kad turi Leidimą laikinai gyventi kaip aukštos kvalifikacijos darbuotojas.

8 1 informantas neįvardijo, kokia viza jam suteikta (Kn-6V).

9 1 informantas šalyje gyvena su pertraukomis. Gyveno šešerius metus, vėliau išvyko ir dabar gyvena trumpiau nei metus (Kn-6V).

10 1 informantas šeiminių statuso neįvardijo.

11 1 informantas šeiminių statuso neįvardijo.